
Upadeshasara Bhashyam 2 Tattvabodhini

ಉಪದೇಶಸಾರಭಾಷ್ಯಂ 2 ಅಥವಾ ತತ್ತ್ವಬೋಧಿನೀ

Document Information

Text title : Upadeshasara Bhashyam 2 Tattvabodhini

File name : upadeshasArabhaShyam2.itx

Category : major_works, bhASHya

Location : doc_z_misc_major_works

Author : V Jagadishwar shastri

Transliterated by : Swamini Tattvapriyananda tattvapriya3108 at gmail.com

Proofread by : Swamini Tattvapriyananda tattvapriya3108 at gmail.com

Description/comments : V Jagadishwar shastri's Sanskrit Commentary on Ramana Maharshi's
Upadeshasaram

Latest update : August 28, 2021

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

ಉಪದೇಶಸಾರಭಾಷ್ಯಂ 2 ಅಥವಾ ತತ್ತ್ವಬೋಧಿನೀ

ಮಹರ್ಷಿರಮಣಸ್ಯ ಉಪದೇಶಸಾರಸ್ಯ
ಶ್ರೀಜಗದೀಶ್ವರಶಾಸ್ತ್ರೀಣಾ ಕೃತಾ ತತ್ತ್ವಬೋಧಿನ್ಯಾಖ್ಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ
ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯಂ ಸಕಲಾಧಿಪತ್ಯಮಮಿತಂ ವೇದೇಷು ಯಸ್ಯ ಶ್ರುತಂ
ಯಜ್ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತಮಂ ಮುಮುಕ್ಷುನಿವಹೈಃ ಸರ್ವಜ್ಞತಾ ಯತ್ತ್ವತಾ .
ಯಜ್ಜೀವಾದಿ ನಿಯಾಮಕಂ ಜಗದಿದಂ ಯದ್ವೀಕ್ಷಣಾತ್ ಉದ್ಗತಂ
ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಬಲಕ್ರಿಯಾಶ್ಚ ಸಹಜಾಸ್ತನ್ನೌಮಿ(ಉ-ಸ್ತುತೌ) ಪೂರ್ಣಂ ಮಹಃ ..
ಅಂತರ್ವ್ಯಷ್ಟೀನಪಗತಮಹಾಮೋಹಗಾಢಾಂಧಕಾರಾನ್
ಆತ್ಮಾರಾಮಾನಮಲಹೃದಯಾನಾತ್ಮವಿದ್ಯೋಪದೇಷ್ಠ್ಯಾನ್ .
ಆಬಾಲತ್ವಾದರುಣ-ಕರುಣಾಜಾಲಲೀಲಾವಕ್ರಷ್ಟ್ಯಾನ್
ಅಂಹೋಹತ್ಯೈ ರಮಣಭಗವತ್ಪಾದಸಂಜ್ಞಾನ್ ನಮಾಮಃ ..
ರಮಣಭಗವದ್ವಕ್ತ್ರಾಂಭೋಜಾದ್ಭಹಿಸ್ವ ಯಮುದ್ಗತಃ
ಶ್ರುತಿಗತ-ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥ-ಪ್ರಬೋಧ-ಸುಧಾಕರಃ .
ಅಧಿಗತ-ಮಹಾ-ಮೋಹವ್ಯಾಧೇಃ ಜಪೇನ ವಿನಾಶಕಃ
ಜಯತಿ ಸಕಲ-ಶ್ರೇಯೋದಾತಾ ನಿಬಂಧಮಹಾನಿಧಿಃ ..
ಇಹ ಖಲು ಜಗತಿ ಸರ್ವೇಪಿ ಜಂತವೋ ದುಖಾಂತಾಯ ಯತಂತೇ . ಪರಂತು ನ
ಜಾನಂತಿ ತದಂತೈಕಾಂತಕಾರಣಂ ಭ್ರಮಂತಸ್ತತ್ತ್ವಾಧನೇಷು ರಮಂತ
ವಿವಿಧವಿಷಯಕಾಂತಾರೇಷು . ಲೋಕಾವಗತಸಾಧನೈಶ್ಚ ನಾತ್ಯಂತಂ ದುಃಖಾಂತೋ
ಭವಿಷ್ಯತಿ . ನ ಖಲು ವ್ಯಾಧಿಭೀತಃಔಷಧಂ ಸೇವಮಾನಃ ವ್ಯಾಧಿನಾ ಪುನಃ ನ
ಪೀಡ್ಯತೇ . ಸಮೂಲೋನ್ಮೂಲನಂ ಹಿ ಪುನರಪ್ರರೋಹಾಯ ಭವತಿ .
ಅತಶ್ಚ ದುಃಖಸ್ಯ ಕಿಂ ಮೂಲಂ ಇತಿ ಪ್ರಮಾಣತೋಽವಗತ್ಯತನ್ನಿರಾಸಪ್ರಯತನಮೇವ
ಸಾಧೀಯೋ ಭವತಿ . ನ ಖಲು ತದುಭಯಂ ವಿನಾ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮಾಣಂ
ಪುರುಷಬುದ್ಧ್ಯಾ
ಶಕ್ಯಂ ಅಧಿಗಂತುಂ . ತಥಾ ಚ ತದರ್ಥಂ “ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಕಿಮಾಹೇತಿ”
ಶಾಸ್ತ್ರಮೇವ ಸದ್ಗುರುಮುಖಾಚ್ಛೋತವ್ಯಂ . ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಚ ಜ್ಞಾನಮಂತರಾ
ದುಃಖಮೂಲಸಮುನ್ಮೂಲನಂ ಅಶಕ್ಯ ಸಂಪಾದನಂ ಇತಿ ಸಮುದ್ಯೋಷಯತಿ .
ತಥಾ

ಚ ಶ್ರುತಿಃ “ಯದಾ ಚರ್ಮವದಾಕಾಶಂ ವೇಷ್ಠಯಿಷ್ಯಂತಿಮಾನವಾಃ . ತದಾ ದೇವಮವಿಜ್ಞಾಯ ದುಃಖಸ್ಯಾಂತೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ..” ಇತ್ಯಾದಿ .

ಏವಂ ಚ ದುಃಖಸ್ಯ ಮೂಲಂ ಅಜ್ಞಾನಂ ಏವ ಇತಿ ನಿರ್ಣೇತಂ ಭವತಿ ಅಜ್ಞಾನಂ ಹಿ ಅದುಃಖಮಾತ್ಮಾನಂ ದುಃಖಾ ಕರೋತಿ . ವಿಷಯಸಂಸರ್ಗಜನಿತಂ ಸುಖಮಪಿ ದುಃಖಕರಮೇವ

ವಿವೇಕಿನಃದುಃಖಸಂಭಿನ್ನತ್ವಾತ್ . ಅತ ಏವ ಈಶ್ವರಗೀತಾಸು ಸ್ಮರ್ಯತೇ .

“ಯೇ ಹಿ ಸಂಸ್ವರ್ಜಾ ಭೋಗಾಃ ದುಃಖಯೋನಯಃ ಏವ ತೇ .

ಆದ್ಯಂತವಂತಃ ಕೌಂತೇಯ ನ ತೇಷು ರಮತೇ ಬುಧಃ ..” (5.2)

ಇತಿ ತಥಾನ್ಯತ್ರಾಪಿ

“ಯಾವತಃ ಕುರುತೇ ಜಂತುಸ್ಸಂಬಂಧಾನ್ ಮನಸಃ ಪ್ರಿಯಾನ್ .

ತಾವಂತೋಸ್ಯ ನಿಖನ್ಯಂತೇ ಹೃದಯೇ ಶೋಕಶಂಕವಃ ಇತಿ . ಅಜ್ಞಾನಂ ಹಿ

ಸರ್ವಸುಖದುಃಖಾದ್ಯನರ್ಥಜಾಲನಿದಾನಮಿತಿ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತೀಹಾಸನ್ಯಾಯಪ್ರಸಿದ್ಧಂ

ಅಜ್ಞಾನಂ ಚ ನ ಸ್ವರೂಪತೋನರ್ಥಕರಮಿವ ಭಾತಿ . ಸುಷುಪ್ತೌ ಸ್ವರೂಪತಃ ಸತ್ತ್ವೇ

ಅಪಿ ಅನರ್ಥಕರತ್ವಾದರ್ಶನಾತ್ ತಥಾಪಿ ಅಧ್ಯಾಸ ದ್ವಾರಾ ತಸ್ಯ ಅನರ್ಥಕರತ್ವಂ

ನಾಪಲಪಿತುಂ ಶಕ್ಯತೇ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನಿ ಅನಾತ್ಮಾಽಧ್ಯಾಸೋ ಹಿ ಸರ್ವಾನರ್ಥಹೇತುಃ .

ಏವಂ ಅನಾತ್ಮನಿ ದೇಹಾದೌ ಆತ್ಮಸಂಸರ್ಗಾಧ್ಯಾಸೋಽಪಿ . ಅನ್ಯಸ್ಯಾನ್ಯಾತ್ಮತಾ

ಅವಭಾಸಃ

ಏವ ಅಧ್ಯಾಸಃ ಇತಿ ಪ್ರಾಂಚ ಆಚಾರ್ಯಾಃ ಆಚಕ್ಷತೇ . ಸ(ಅಧ್ಯಾಸಃ) ಚ

ಪರೀಕ್ಷಕ-ಪಾಮರಸಾಧಾರಣೈನ ಸರ್ವಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧ ಏವ .

“ಪಶ್ಚಾದಿಭಿಶ್ಚಾವಿಶೇಷಾತ್” ಅತ ಏವ

“ಆತ್ಮಖ್ಯಾತಿರಸತ್ತ್ವಾತಿಃ ಅಖ್ಯಾತಿಃ ಖ್ಯಾತಿರನ್ಯಥಾ .

ತಥಾಽನಿರ್ವಚನೀಯಖ್ಯಾತಿಃ ಏತ್ಯೇವಂ ಖ್ಯಾತಿಪಂಚಕಂ ..

ಇತಿ ಖ್ಯಾತಿಃ ಪಂಚಧಾ ವ್ಯವಹೀಯತೇ . ಏತೇಷಾಂ ಪರೀಕ್ಷಕಾಣಾಂ

ಅನ್ಯಥಾಖ್ಯಾತಿತ್ವಾದಿಪ್ರಕಾರವಿವಾದೇಪಿ ಪರಸ್ಯ ಪರಾತ್ಮತಾವಭಾಸಲಕ್ಷಣೇ

ಅಧ್ಯಾಸೇ ನ

ವಿವಾದಃ . ತೇನ ಚ ಅಧ್ಯಾಸಸ್ಯ ಅನಿರ್ವಚನೀಯತಾ ಅವಶ್ಯಂಭಾವಿನೀ .

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದೌ

ಆತ್ಮಾನಂ ಆತ್ಮಧರ್ಮಾಂಶ್ಚಾಧ್ಯಸ್ಯ ಖಲು ಸರ್ವಲೋಕಃಸುಖದುಃಖಾದಿಕಂ

ಅನುಭವತಿ .

ಅಜ್ಞಾನೇನಾವೃತಂ ಜ್ಞಾನಂ ತೇನ ಮುಹ್ಯಂತಿ ಜಂತವಃ .

ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಮೃತೇಃ . ತಥಾ ಚ ಆತ್ಮನಃ ನ ಸುಖದುಃಖಮೋಹಾತ್ಮಕತ್ವಂ

ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಂ

ಭವಿತುಂ ಅರ್ಹತಿ . ಅನ್ಯಥಾ ತತ್ ಸತ್ಯತ್ವೇ ಚ ಅನಿರ್ಮೋಕ್ಷಪ್ರಸಂಗಾತ್ .

ಆತ್ಮಾ ಕರ್ತ್ರಾದಿರೂಪಶ್ಚೇತ್ ಮಾ ಕಾಂಕ್ಷೀಃ ತರ್ಹಿ ಮುಕ್ತತಾಂ .

ನ ಹಿ ಸ್ವಭಾವೋ ಭಾವಾನಾಂ ವ್ಯಾವರ್ತೇತ್ ಔಷ್ಣ್ಯವತ್ ರವೇಃ ..

ಇತಿ ವಾರ್ತಿಕವಚನಾತ್ .

ಅಜ್ಞಾನಪರಿಕಲ್ಪಿತೇನ ಸುಖಿತ್ವಾದಿನಾ ದೋಷೇಣ ಆತ್ಮನೋ ನ ದುಷ್ಟತ್ವಂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಂ

ಭವತಿ ಆತ್ಮನೋ ಅಸಂಗತ್ವೇನ ಜ್ಞೇಯಸಂಬಂಧಾಸಂಭವಾತ್ . ಸರ್ವೇಷಾಂ ಹಿ

ದೇಹಾದಿಷು ಅನಾತ್ಮನು ಆತ್ಮಭಾವೋ ನಿಶ್ಚಿತೋಽಜ್ಞಾನವಿಜೃಂಭಿತಃ . ತತ್ತ್ವಂ

ಸತಿ ಕರ್ತೃತ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವಾದಿರೂಪಃ ಸಂಸಾರಃ ಸರ್ವೋಽಪಿ ದೃಗಾತ್ಮನಿ ಅವಿದ್ಯಯಾ

ಅಧ್ಯಾರೋಪಿತ ಏವೇತಿ . ವಿದ್ಯಯಾ ಸಹಕಾರ್ಯೇಣ ಅವಿದ್ಯಾಯಾಃ ನಾಶಃ

ಶ್ರುತಿಸ್ತೃತಿಭ್ಯಃ

ಅವಗಮ್ಯತೇ . ಶ್ರುತಯಃ ತಾವತ್ .

ಇಹ ಚೇದ್ ಅವೇದೀದಥ ಸತ್ಯಮಸ್ತಿ ನ ಚೇದಿಹಾವೇದೀನ್ಮಹತಿ ವಿನಷ್ಟಿಃ .

ತಮೇವಂ ವಿದ್ವಾನಮೃತಂ ಇಹ ಭವತಿ ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಸಹಸ್ರಶಃ . ಏವಂ ಚ ಈಶ್ವರಸ್ಯ

ಏವ ಸತಃ ಜೀವಸ್ಯ ಅಜ್ಞಾನ-ಉಪಾಧಿಕೃತ ಭೇದತಃ ಸಂಸಾರೀತ್ವಮಿವ ಭವತಿ .

ವಕ್ಷ್ಯತಿ ಚ ಭಗವಾನ ಶ್ರೀರಮಣಃ ..

ವಿಗ್ರಹೇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಾಣಧೀತಮಃ ನಾಹಮೇಕ ಸತ್ ತಜ್ಜಡಂ ಹ್ಯಸತ್... ಇತ್ಯಾದಿನಾ

ಜೀವೇಶ್ವರ ಭೇದಸ್ಯ ಔಪಾಧಿಕತ್ವಂ . ವೇಷಹಾನತಃ ಸ್ವಾತ್ಮದರ್ಶನಂ .

ಈಶದರ್ಶನಂ ಸ್ವಾತ್ಮರೂಪತಃ ಇತಿ . ಸಹೇತುಕಸ್ಯ ಸಂಸಾರಸ್ಯ ಅತ್ಯಂತ

ಉಪರಮಶ್ಚ ಸ್ವಾತ್ಮ-ಅಭಿನ್ನಪರಮೇಶ್ವರ ಜ್ಞಾನಾತ್ ಏವ ಭವತಿ ಇತಿ ಚ . ಅತಶ್ಚ

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀ ರಮಣಾಚಾರ್ಯಃ ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನ ಅಭಾವೇಽಪಿ ಭೂತಾನುಜಿಘೃಕ್ಷಯಾ

ಸಮಸ್ತಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಾರಸಂಗ್ರಹಭೂತಂ ದುರ್ವಿಜ್ಞೇಯಾರ್ಥಂ ತ್ರಿಂಶತ್

ಶ್ಲೋಕಪರಿಮಿತಂ ಉಪದೇಶಸಾರಾಖ್ಯಂ ಇಮಂ ಗ್ರಂಥಂ ಸಂಸಾರವ್ಯಾಪ್ತೃನಾಂ

ಮುಮುಕ್ಷೂಣಾಂ ಉಪಕಾರಾಯ ಉಪದಿದೇಶ . ಏತಸ್ಯ ಚ ಪರಂ ನಿಶ್ಚೇಯಸಮೇವ

ಸಂಸಾರೋಪರಮರೂಪಂ ಪ್ರಯೋಜನಂ ಸ್ವಾಭಿನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಭಿಧೇಯಭೂತಂ

ಅತಃ ವಿಶಿಷ್ಟಾಭಿಧೇಯಪ್ರಯೋಜನಸಂಬಂಧವತ್ ಇದಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಮೀಮಾಂಸನೀಯಂ

ಏತದರ್ಥೇ ವಿಜ್ಞಾತೇ ಸಮಸ್ತಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ಇತಿ . ವಿವೇಕತಃ ತದರ್ಥಂ

ತತ್ತ್ವಬೋಧನಾರ್ಥಂ ಯಥಾಪ್ರತಿಭಾನಂ ಯತ್ನಃ ಕ್ರಿಯತೇ .

ತತ್ರ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಂಶ್ಚ ಉದ್ದಿಶ್ಯ ವಿಹಿತಃ ಸರ್ವೋಽಪಿ ಧರ್ಮಃ

ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಾಭ್ಯುದಯಾರ್ಥೋಽಪಿ ಸನ್ ಈಶ್ವರಾರ್ಪಣ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಅನುಷ್ಠೀಯಮಾನಃ
 ಸತ್ತ್ವ ಶುದ್ಧಯೇ ಭವತಿ ಫಲಾಭಿಸಂಧಿವರ್ಜಿತಃ . ಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವಸ್ಯ
 ಏವ ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿ ಅರ್ಹತಾ ಸಂಪಾದನದ್ವಾರಾ ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಹೇತುತ್ವೇನ
 ನಿಶ್ಚೇಯಸನಿದಾನತ್ವಮಪಿ ಪರಂಪರಯಾ ತಸ್ಯ ಭವತಿ ಇತಿ ಅಭಿಸಂಧ್ಯಾದೌ
 ಶ್ರೀರಮಣಭಗವಾನ ಈಶ್ವರಾರ್ಪಣಬುದ್ಧ್ಯಾ ಅನುಷ್ಠೀಯಮಾನಂ ಕರ್ಮಯೋಗಂ
 ಉಪದಿಶತಿ

ಸ್ಮ .

“ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾಧಾಯ ಕರ್ಮಾಣಿ ... ಯೋಗಿನಃ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವಂತಿ ಸಂಗಂ

ತ್ಯಕ್ತ್ವಾತ್ಮಶುದ್ಧಯೇ ಇತಿ ಭಗವದ್ಗೀತಾವಚನಾತ್ .

ಅತ್ರೈವಂ ಸತಿ ದೃಷ್ಟಾನುಶ್ರವಿಕವಿಷಯಸುಖಕಾಮನಯಾ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಾಂ
 ಶೌತಾನಾಂ

ಸ್ಮಾರ್ತಾನಾಂ ಲೌಕಿಕಾನಾಂ ವಾ ಕೃಷ್ಯಾದಿನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಅತಿಫಲಫಲತ್ವೇನ
 ಆಯಾಸಬಹುಲತ್ವೇನ ಚ ಅನಾದರ್ತವ್ಯತ್ವಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯಿತು ಕಾಮಃ
 ಭಗವಾನಾದೌ

ಫಲದಾತಾರಂ ಈಶ್ವರಂ ಅನಂಗೀಕುರ್ವತಾಂ ಸಾಂಖ್ಯ-ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಕ-
 ಚಾರ್ವಾಕಾದಿನಾಂ

ಮತಂ ಅಸಂಗತಂ ಇತಿ ನಿರೂಪಯಿತುಂ ಪ್ರಥಮಂ ಶ್ಲೋಕಂ ಪ್ರವರ್ತಯತಿ -

ಕರ್ತುರಾಜ್ಞಯಾ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಫಲಂ . ಕರ್ಮ ಕಿಂ ಪರಂ ಕರ್ಮ ತಜ್ಜಡಂ .. 1..

ಕರ್ತುರಿತಿ . ಕರ್ಮಾದ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ಸರ್ವಭೂತಾಧಿವಾಸಿನಃ ಸಾಕ್ಷಿಣಃ

ಚೇತಯಿತುಃ ಸರ್ವಕರ್ತುಃ ಈಶ್ವರಸ್ಯ ಆಜ್ಞಯಾ (ಅನುಜ್ಞಯಾ)

ಅನುಗ್ರಹೇಣ ಫಲಂ ಈಷ್ಠಾನಿಷ್ಟಮಿಶ್ರಲಕ್ಷಣಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಲಭ್ಯತೇ

ಇತ್ಯರ್ಥಃ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮಾ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಃಸನ್ ನಿರವಯವೋಽಪಿ

ಅನಿರ್ವಚನೀಯ-ಅವಿದ್ಯಾಪರಿಕಲ್ಪಿತ-ಬುದ್ಧಿ-ಮನಃ-ಸೂಕ್ಷ್ಮ-ಸ್ಥೂಲಶರೀರ-

ಇಂದ್ರಿಯಾದಿ-ಅವಚ್ಛೇದೇನ ಅನವಚ್ಛಿನ್ನೋಽಪಿ ಅವಚ್ಛಿನ್ನಿವ ಅಕರ್ತಾಽಪಿ ಕರ್ತೇವ

.

ಅಭೋಕ್ತಾ ಅಪಿ ಭೋಕ್ತಾ ಇವ . ಅವಿಷಯೋಽಪಿ ಅಸ್ಮದ್-ಪ್ರತ್ಯಯೋ ವಿಷಯೋ
 ಜೀವಭಾವಂ

ಆಪನ್ನಃ ಅವಭಾಸತೇ . ಅಹಂ ಪ್ರತ್ಯಯೇ ಭಾಸಮಾನಸ್ಯ ಚಿದಾತ್ಮನಃ ಅಸಂಗಸ್ಯ

ಬುದ್ಧಿ-ಇಂದ್ರಿಯಾದೇಃ ಕಾರ್ಯಕರಣ ಸಂಘಾತಸ್ಯ ಚ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಃ ಭೋಕ್ತೃಶಕ್ತಿಃ ವಾ

ನ ಸಂಭವತಿ . ಜಡತ್ವೇನ ಕ್ರಿಯಾಕರಣಭೋಗಶಕ್ತಿ ನೈವ ಸಂಭವಿತುಂ ಅರ್ಹತಃ .

ಅತಶ್ಚ ಕಾರ್ಯಕರಣಸಂಘಾತ ಸಂಕಲಿತಂ ಚೈತನ್ಯಮೇವ ಕ್ರಿಯಾಕರಣಭೋಗಶಕ್ತಿಮತ್

ಅಹಂಕಾರರೂಪಂ ಜೀವ ಇತಿ ಜಂತುಃ ಇತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಇತಿ ಚ ಆಖ್ಯಾಯತೇ .

ವಸ್ತುತಃ ತು ಜೀವಃ ಚಿದಾತ್ಮನಃ ನ ಭಿದ್ಯತೇ ತಥಾ ಚ ಶ್ರುತಿಃ “ಅನೇನ ಜೀವೇನ ಆತ್ಮನಾ ಅನುಪ್ರವಿಶ್ಯ ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ . ತಸ್ಮಾತ್ ಚಿದಾತ್ಮಾಭಿನ್ನಸ್ಯಾಪಿ ಜೀವಸ್ಯ

ಅಹಂಕಾರಾದಿ-ಉಪಾಧಿಸಂಬಂಧವಶಾತ್ ಏವ ಕರ್ತೃತ್ವ ಕಾರಯಿತ್ವತ್ವ ಭೋಕ್ತೃತ್ವಾದಿ

ವ್ಯವಹಾರಃ . ಅಹಂಪ್ರತ್ಯಯ ಆಲಂಬನತ್ವಂ ಚ ಅಭ್ಯುಪಗಮ್ಯತೇ ಇತಿ ವ್ಯವಹಾರಾಖ್ಯ

ಭೇದಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ಇಯಂ ಚಿಂತಾ ಭಗವತಾ ಮಹರ್ಷಿಣಾ ಪ್ರಥಮಂ ಪ್ರಸ್ತೂಯತೇ ಇತಿ

ಅವಗಂತವ್ಯಂ ಅನ್ಯಥಾ “ಈಶಜೀವಯೋಃ ವೇಷಧೀಭಿದಾ . ಸತ್ತ್ವಭಾವತೋ ವಸ್ತು ಕೇವಲಂ” . ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪರಿತನ ಶ್ಲೋಕಾನಾಂ ಅಸಾಂಗತ್ಯಾಪತ್ತೇಃ ಅಸ್ಮಿನ್ನರ್ಥೇ ಚ ಪರಃ ಸಹಸ್ರಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿವಚನಾನಿ ಸಂತಿ .

“ಆತ್ಮೇಂದ್ರಿಯಮನೋಯುಕ್ತಂ ಭೋಕ್ತೇತ್ಯಾಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ . ಸಧೀಃ ಸ್ವಪ್ನೋಭೂತ್ವಾ”

“ಧ್ಯಾಯತೀವ ಲೇಲಾಯತೀವ”

“ತತ್ತ್ವೈವ ಸತಿ ಕರ್ತಾರಂ ಆತ್ಮಾನಂ ಕೇವಲಂ ತು ಯಃ”

ಪಶ್ಯತ್ಯಕೃತಬುದ್ಧಿತ್ವಾತ್ ನ ಪಶ್ಯತಿ ದುರ್ಮತಿಃ”

ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಯತ್ ಏತತ್ ಔಪಾಧಿಕಂ ಕರ್ತೃತ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವಾದಿಕಂ ಜೀವಾನಾಂ ಈಶ್ವರ ಅಪೇಕ್ಷಂ ಏವ ಇತಿ . “ಏಷಹ್ಯೇವ ಸಾಧು ಕರ್ಮ ಕಾರಯತಿ ತಂ, ಯಮೇಭ್ಯಃ

ಲೋಕೇಭ್ಯಃ ಉನ್ನಿನೀಷತೇ . to wish to lead or bring or carry to or into)

ಏಷಹ್ಯೇವ ಅಸಾಧು ಕರ್ಮ ಕಾರಯತಿ ತಂ, ಯಮೇಭ್ಯಃ ಲೋಕೇಭ್ಯಃ ಅಧೋ ನಿನೀಷತೇ .”

“ಅಜ್ಞಃ ಜಂತುರನೀಶೋಯಮಾತ್ಮನಃ ಸುಖದುಃಖಯೋಃ .

ಈಶ್ವರಪ್ರೇರಿತೋ ಗಚ್ಛೇತ್ ಸ್ವರ್ಗಂ ವಾ ಶ್ವಭ್ರಮೇವ ವಾ

“ಸಮಾನೇ ವೃಕ್ಷೇ ಪುರುಷೋ ನಿಮಗ್ನೋಅನೀಶಯಾ ಶೋಚತಿ ಮುಹ್ಯಮಾನಃ .

”

ಇತ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿವಚನೈರವಗಮ್ಯತೇ ..

ನನು ಈಶ್ವರಃ ದ್ವೇಷಪಕ್ಷಪಾತರಹಿತಃ ಶ್ರೂಯತೇ . ಸ ಚ ಕಥಂ ಜೀವಾನ್

ಸಾಧ್ವಸಾಧುನೇ ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರವರ್ತಯಿತುಂ ಅರ್ಹತಿ . ಸ್ವತಂತ್ರಸ್ಸನ್ ಈಶ್ವರಃ ಕರುಣಾಕರಃ

ಧರ್ಮಮಾರ್ಗ ಏವ ಜೀವಾನ್ ಪ್ರವರ್ತಯೇತ . ನ ಅಧರ್ಮಮಾರ್ಗೇ . ತತಶ್ಚ ತತ್

ಪ್ರೇರಿತಾಃ ಸರ್ವೇಪಿ ಜೀವಾಃ ಧರ್ಮಮಾತ್ರಾನುಷ್ಠಾಯಿನಸ್ಸಂತಃ ಸುಖಿನಃ ಏವ
ಭವೇಯುಃ,

ಯ ದುಃಖಿನಃ . ತಥಾ ಚ ಸುಖಿತ್ವದುಃಖಿತ್ವಾದಿ ಕೃತಂ ಜಗದ್ವೈಚಿತ್ತ್ಯಂ
ಅನುಭೂಯಮಾನಂ ಅನುಪಪನ್ನಂ ಸ್ಯಾತ್ . ಜೀವಾನಾಂ ಸ್ವಾಂತ್ರ್ಯೇ ಅಭ್ಯುಪಗತೇ
ತು ರಾಗಾದಿದೋಷೇಣ

ಸ್ವಯಂ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಯೋಃ ಉಭಯೋರಪಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನತ್ವೇನ
ಸುಖಿತ್ವದುಃಖಿತ್ವಾದಿ

ಕೃತಂ ಜಗದ್ವೈಚಿತ್ತ್ಯಂ ಉಪಪನ್ನಂ ಸ್ಯಾತ್ . ತಸ್ಮಾತ್ ಸ್ವತಂತ್ರಾಃ ಸಂತಃ ಜೀವಾಃ
ಪುಣ್ಯಾಪುಣ್ಯೇಷು ಪ್ರವರ್ತಂತೇ ನಿವರ್ತಂತೇ ಚ ಇತ್ಯೇವ ವಕ್ತವ್ಯಂ . ಏವಂ ಚ
ವಿಧಿನಿಷೇಧಬೋಧಕಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಅರ್ಥವತ್ತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ . ಇತರಥಾ ಅಸ್ವತಂತ್ರಾಃ
ಜೀವಾಃ ಈಶ್ವರೇಣ ಏವ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಯೋಃ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ ನಿವರ್ತಂತೇ ಚ ಇತಿ
ವಿಧಿನಿಷೇಧಶಾಸ್ತ್ರಾನರ್ಥಕ್ಯಂ ದುರ್ವಾರಂ . ವಿಧಿಪ್ರತಿಷೇಧ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ
ಬಹುನಾಂ ಆನರ್ಥಕ್ಯ ಪರಿಹಾರಾಯ “ಏಷಹ್ಯೇವ ಸಾಧು ಕರ್ಮ ಕಾರಯತಿ”
ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಾನಿ ಈಶ್ವರಪ್ರಶಂಸಾಪರತಯಾ ನೇಯಾನಿ ಇತಿ ಚೇತ್ . ನ . ಯದ್ಯಪಿ
ಈಶವರೋ

ರಾಗದ್ವೇಷರಹಿತ ಏವ . ತಥಾಪಿ ಪೂರ್ವಪೂರ್ವ-ಜೀವಕರ್ಮಾಪೇಕ್ಷಯಾ
ಪುಣ್ಯಾಪುಣ್ಯಯೋಃ

ಉಭಯೋಃ ಜೀವಾನ್ ಪ್ರವರ್ತಯನ್ನಿವರ್ತಯನ್ ಅದ್ವೇಷ ಪಕ್ಷಪಾತಾಭ್ಯಾಂ
ವಿಷಮೋ ನಿರ್ಘೋಷೋ

ವಾ ಭವತಿ . ನ ಖಲು ಜೀವೀಯ ಕರ್ಮಣಾಂ ಆದಿಃ ಅಸ್ತಿ . ಅನಾದಿತ್ವಾತ್
ಸಂಸಾರಸ್ಯ .

ಅತೋ ಜೀವಕೃತ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಪೇಕ್ಷತಯಾ ಕಾರಯಿತ್ವತ್ವಂ ಈಶ್ವರಸ್ಯ ನ
ಯುಕ್ತಂ .

ನಾಪಿ ವಿಧಿನಿಷೇಧ ಶಾಸ್ತ್ರಾನರ್ಥಕ್ಯಂ . ಜೀವಕೃತ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾನುಸಾರೇಣ
ಜೀವಾನಾಂ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಯೋಃ ರಾಗದ್ವೇಷಾವಪಿ ಈಶ್ವರಃ ಜನಯತಿ .

“ಪುಣ್ಯೋ

ವೈ ಪುಣ್ಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಭವತಿ ಪಾಪಃ ಪಾಪೇನ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ . ಏವಂ ಚ
ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥಿನಾಂ ವಿಧಿನಿಷೇಧಶಾಸ್ತ್ರಂ ಅರ್ಥವದೇವ ಭವತಿ .

ಯದಿ ವಿಧಿನಿಷೇಧಯೋಃ ಫಲಂ ಈಶ್ವರೇಣ ಜೀವೀಯಧರ್ಮಾಧರ್ಮನಿರಪೇಕ್ಷೇಣ
ವಿಧಿನಿಷೇಧಸ್ಥಾನೀಯೇನ ಕೃತಂ ಇತಿ ಅಂಗೀಕ್ರಿಯತೇ, ತದಾ ಏವ

ವಿಧಿನಿಷೇಧಶಾಸ್ತ್ರಾನ್ ಆನರ್ಥಕ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ . ತಸ್ಮಾತ್ ವಿಧಿಪ್ರತಿಷೇಧಶಾಸ್ತ್ರಾವಿರೋಧಾತ್
“ಏಷಹ್ಯೇವ” ಇತಿ ವಾಕ್ಯಾನಿ ನ ಪ್ರಶಂಸಾಪರಾಣಿ ಇತಿ ಬೋಧ್ಯಂ . ತಸ್ಮಾತ್

ಈಶ್ವರಾಧೀನಮೇವ ಜೀವಾನಾಂ ಔಪಾಧಿಕಂ ಅಪಿ ಕರ್ತೃತ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವಾದಿಕಂ ನ
ಸ್ವಾಧೀನಂ

ಇತಿ ಸಿದ್ಧಂ . ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟವ್ಯಾಮಿಶ್ರಲಕ್ಷಣಸುಖದುಃಖಾನುಭವಃ ಏವ ಭೋಗಃ .

ಸ ಏವ ಫಲಶಬ್ದವಾಚ್ಯೋ ಭವತಿ . ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಕಾರಯಿತುಂ ಈಶ್ವರಸ್ಯೈವ
ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಫಲಪ್ರದತ್ವಮಪಿ ಸ್ವೀಕ್ರಿಯತೇ . ತಥಾ ಚ ಅಯಂ ಅರ್ಥಃ
ಗೀತಾಯಾಂ

ಅಪಿ ನಿರುಕ್ತಃ

ಯೋ ಯೋ ಯಾಂ ಯಾಂ ತನುಂ ಭಕ್ತಃ ಶ್ರದ್ಧಯಾರ್ಚಿತುಮಿಚ್ಛತಿ .

ತಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಚಲಾಂ ಶ್ರದ್ಧಾಂ ತಾಮೇವ ವಿದಧಾಮ್ಯಹಂ ..

ಸ ತಯಾ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಯುಕ್ತಃ ತಸ್ಯಾರಾಧನಮೀಹತೇ .

ಲಭತೇ ವ ತತಃ ಕಾಮಾನ್ ಮಯೈವ ವಿಹಿತಾನ್ ಹಿ ತಾನ್ ..

ಯೇ ಯಥಾ ಮಾಂ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ತಾಂಸ್ತಥೈವ ಭಜಾಮ್ಯಹಂ .

ಇತ್ಯಾದಿನಾ .

ಏತೇನ ನಿರೀಶ್ವರವಾದಃ ನಿರಾಕೃತಃ ವೇದಿತವ್ಯಃ . ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಯೋಃ
ಕಾರಯಿತ್ಯತ್ತೇನ

ಫಲಪ್ರದತ್ತೇನ ಚ ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಯ ಸರ್ವಜೀವಬುದ್ಧಿಕರ್ಮಫಲ ವಿಭಾಗಸಾಕ್ಷಿಣಃ

ಸರ್ವೇಶ್ವರಸ್ಯ ಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ . ನ ಖಲು ಕರ್ತೇವ ಕಾರಯಿತ್ಯನಿರಪೇಕ್ಷಂ ಕರ್ಮಫಲಂ

ಜನಯಿತುಂ ಶಕ್ನೋತಿ . ಕರ್ಮಕರ್ತುಜೀವಸ್ಯ ದೇಶಕಾಲನಿಮಿತ್ತವಿಶೇಷ

ಅನಭಿಜ್ಞತ್ವಾತ್ .

ಲೌಕಿಕಸ್ಯ ಕೃಷಿನೇವಾದೇಃ ಫಲಂ ಆತ್ಮನೇವ್ಯಾದಿ ಅಧೀನಂ ಹಿ ದೃಶ್ಯತೇ .

ಅತಃ ಕರ್ಮಫಲಸಿದ್ಧಿಃ ಈಶ್ವರಾತ್ ಏವ ಇತಿ .

ತದರ್ಥಂ ಈಶ್ವರಃ ಕಶ್ಚನ ಅಂಗೀಕಾರ್ಯಃ . ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ

ಚ ಸರ್ವಜ್ಞಂ ಈಶ್ವರಂ ವಿಚಿತ್ರಪ್ರಪಂಚಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಕರ್ತಾರಂ ಅವಗಮಯಂತಿ .

ನ ಖಲು ಈಶ್ವರಃ ನಾಸ್ತಿ ಇತಿ ಪ್ರತಿಷೇಧವಚನಂ ಕಿಂಶ್ಚಿತ್ ಉಪಲಭ್ಯತೇ .

ಪ್ರತ್ಯುತ ಈಶ್ವರನಾಸ್ತಿತ್ವವಾದಿನಾಂ “ಅಸನ್ನೇವ ಸ ಭವತಿ” ಇತ್ಯಾದಿ

ಶ್ರುತಿಭಿಃ ನಿಂದಾ ಏವ ಕ್ರಿಯತೇ .

ನನು ಕಾಲಕರ್ಮಾದಿ ಏವ ಜೀವಾನಾಂ ಕರ್ಮಫಲಪ್ರದತ್ವಮ ಅಸ್ತು . ಕಿಂ ಈಶ್ವರ
ಕಲ್ಪನಾ

ಇತಿ ಅತಃ ಆಹ . ಕರ್ಮ ಕಿಂ ಇತಿ . ಕರ್ಮ ಪರಂ ಕಿಂ ಫಲಪ್ರದಾನೇ ಸ್ವತಂತ್ರಂ
ಭವಿತುಂ

ಅರ್ಹತಿ ಕಿಂ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಕುತ ಇತ್ಯಾಹ ಕರ್ಮ ತತ್ವಂ ಇತಿ . ಯಸ್ಮಾತ್ ತತ್ ಕರ್ಮ

ಅಚೇತನಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಕರ್ಮಫಲದಾನೇ ನ ಸ್ವತಂತ್ರಂ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಕರ್ತೃತಂತ್ರಂ

ಹಿ ಕರ್ಮ . ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ . ನ ಹಿ ಕರ್ತಾ ಕರಣಂ ಕ್ರಿಯಾ ಚ ಫಲಪ್ರದಂ ಲೋಕೇ
 ದೃಶ್ಯತೇ . ತತ್ರ ಕರ್ತುಃ ದೇಶ ಕಾಲ ನಿಯತ ನಿಮಿತ್ತ ಕ್ರಮ-ಅನಭಿಜ್ಞತ್ವಾತ್
 ಸ್ವಸ್ವಕರ್ಮಫಲಪ್ರದತ್ವಂ ನ ಶಕ್ಯಂ ವಕ್ತುಂ ಇತಿ ಪ್ರಾಕ್ ನಿರೂಪಿತಂ . ಏವಂ
 ಕರಣಸ್ಯಾಪಿ . ನ ಖಲು ಹಲಾದಿಕಂ ಕೃಷ್ಯಾದಿಸಾಧನಂ ವ್ರೀಹ್ಯಾದಿ ಫಲಪ್ರದಂ
 ಇತಿ ಯುಜ್ಯತೇ . ಅಚೇತನತ್ವಾತ್ . ಚೇತನ ಅನಧಿಷ್ಠಿತಸ್ಯ ಅಚೇತನಸ್ಯ ಸ್ವತಃ
 ಕಾರ್ಯೇಷು ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ತು ನ ಭವತಿ . ರಥಾದಿಷು ಅದರ್ಶನಾತ್ . ಏವಂ ಕರ್ಮಣಃ
 ಅಪಿ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ನ ಸಂಭವತಿ . “ಸ್ವರ್ಗಕಾಮೋ ಯಜೇತ” ಇತ್ಯಾದಿ
 ಶಾಸ್ತ್ರಾತ್ ಕರ್ಮಣಃ ಫಲಸಿದ್ಧಿಃ ನ ಈಶ್ವರಾತ್ . ತದ್ ಅಸ್ತಿತ್ವೇ ಪ್ರಮಾಣ-
 ಅಭಾವಾತ್

ಅನುಪಯೋಗಾತ್ ಚ ಇತಿ ಚೇತ್ . ನ . ಲೋಕದೃಷ್ಟಿನ್ಯಾಯವಿರೋಧಾತ್ . ಲೋಕೇ
 ಹಿ

ಸೇವಾದಿಭಿಃ ಭಕ್ತಿಶ್ರದ್ಧಾಪುರಃಸರಂ ಆರಾಧಿತೇನ ಪ್ರಸನ್ನೇನ ಸೇವ್ಯೇನ ಪ್ರಭುಣಾ
 ತತ್ ತತ್ ಸೇವಾನುರೂಪಂ ಆರಾಧ್ಯಕಾರ್ಯಫಲಂ ಪ್ರದೀಯತೇ ಇತಿ ದೃಷ್ಟಂ .
 ತದಿದಂ

ಕರ್ಮ ಅಪೂರ್ವಂ ವಾ ಚೇತನ-ಅನಧಿಷ್ಠಿತಂ ಅಚೇತನಂ ಫಲಂ ದದಾತಿ ಏತ್ಯೇತತ್
 ದೃಷ್ಟವಿರುದ್ಧಂ ವರ್ತತೇ . ಯಥಾ ಆಶುತರವಿನಾಶಿನಃ ಕರ್ಮಣ ಫಲಜನಕತ್ವಂ
 ದೃಷ್ಟನ್ಯಾಯವಿರುದ್ಧಂ ಇತ್ಯೇವ ಅಪೂರ್ವಂ ಕಲ್ಪ್ಯತೇ ತಥಾ ದೇವತಾಪ್ರಸಾದಂ
 ಅಂತರಾ ಕರ್ಮಣಃ ಫಲಜನಕತ್ವಂ ನ ಸಂಭವತಿ ಇತಿ ದೃಷ್ಟನ್ಯಾಯಾನುಗುಣ್ಯೇನ
 ದೇವತಾಪ್ರಸಾದಾತ್ ಫಲಸಿದ್ಧಿಃ ಉಪಪತ್ತೇಃ ಕೃತಂ ಅಪೂರ್ವ ಕಲ್ಪನೇನ . ನ ಖಲು
 ಶುಭಾಶುಭಕರ್ಮಾನುಸಾರೇಣ ತತ್ಕರ್ತೃಣಾಂ ಫಲದಾತ್ರೀದೇವತಾ ದ್ವೇಷಪಕ್ಷಪಾತಿನೀ
 ಭವತಿ . ನ ಹಿ ಭವತಿ ಭೂಪತಿನೀತಿಮಾರ್ಗಸ್ಥಂ ಅನುಗೃಹ್ಣನ್ ಅನೀತಿಮಾರ್ಗಸ್ಥಂ
 ನಿಗೃಹ್ಣಂಶ್ಚ ದುಷ್ಟೋ ರಕ್ತೋ ವಾ . ತಸ್ಮಾತ್ ದೃಷ್ಟನ್ಯಾಯಾವಿರೋಧೇನ ಸೇವ್ಯ
 ಇವ ಈಶ್ವರಃ ತ್ರಿವಿಧಕರ್ಮಫಲಂ ಜೀವಾನಾಂ ಪ್ರಸೂತೇ ನಾಪೂರ್ವಂ ಕರ್ಮ ವಾ
 ಇತ್ಯೇವ

ಬೋಧ್ಯಂ . ಅಸಂಸಾರಿಣಃ ಫಲದಾತುಃ ಏಕಸ್ಯ ಈಶ್ವರಸ್ಯ ಸಿದ್ಧೌ “ವಿರಜೋ
 ವಿಮೃತ್ಯುಃ” “ಸತ್ಯಕಾಮ ಸಂಕಲ್ಪಃ” “ಏಷ ಸರ್ವೇಶ್ವರಃ
 ಪುಣ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕಾರಯತಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದಾಂತವಾಕ್ಯಾನಿ ಪರಶ್ಚತಂ ಸಂತಿ .
 ಸ್ಮೃತಯಶ್ಚ ಪರಸ್ಪಹಸ್ರಂ ವಿದ್ಯಂತೇ . ನ ಏತೇ ಅರ್ಥವಾದಾಃ ಶಕ್ಯಂ
 ವಕ್ತುಂ . ಅವಾಧಿತಾರ್ಥಬೋಧಜನಕತ್ವಾತ್ . ವೇದಾಂತೇಷು ಶ್ರುತಯಮಾಣಂ
 ಈಶ್ವರಸ್ಯ

ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣತ್ವಂ ಜೀವಕೃತಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಪೇಕ್ಷಮೇವ ಇತಿ ಇದಂ ಏವ
 ಫಲಪ್ರದತ್ವಂ ದೃಢಯತಿ . ಕರ್ತುಃ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ ಆಜ್ಞಯಾ ಅನುಗ್ರಹಹೇತುಕೇನ

ಜ್ಞಾನೇನ ಫಲಂ ಮೋಕ್ಷಫಲಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ ಇತಿ ಅರ್ಥಾಂತಂ ಅಪಿ ಅತ್ರ ವಿವಕ್ಷಿತಂ . ಏತೇನ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಫಲಾನುಭವರೂಪಬಂಧಹೇತೋರಪಿ ಈಶ್ವರಸ್ಯ

ಮೋಕ್ಷಪ್ರದತ್ವಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ ಇತಿ ಶಂಕಾ ಪರಾಸ್ತಾ .

ನನು ಕಿಮರ್ಥಂ ಏವಂ ಸುಖದುಃಖಫಲಪ್ರದಾನೇನ ಬಂಧಂ, ಜ್ಞಾನಪ್ರದಾನೇನ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಪರಮೇಶ್ವರೋ ವಿದಧಾತಿ .

“ಪ್ರಕ್ಷಾಲನಾದ್ಧಿ ಪಂಕಸ್ಯ ದೂರಾದಸ್ವರ್ಶನಂ ವರಂ” ಇತಿ ನ್ಯಾಯೇನ

ಬಂಧಸೃಷ್ಟೇಃ ಅನಾರಂಭಸ್ಯ ಏವ ಉಚಿತತ್ವಾತ್ ಇತಿ ಚೇತ್ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ

ಜಗತ್ಸರ್ಜನಂ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಪ್ರದತ್ವಂ ಚ ಅನಾದ್ಯವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿಬಂಧಂ ಭವತಿ .

ಅತಃ ನ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಂ ಭವಿತುಂ ಅರ್ಹತಿ ಯೇನ ಪ್ರಯೋಜನಮನುಯೋಕ್ತುಂ ಯುಜ್ಯತೇ .

ಆವಿದ್ಯಕಸ್ಯ ಅಸ್ಯ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಬಂಧಮೋಕ್ಷಕಾರಿತ್ವಾದಿಸ್ವಭಾವಸ್ಯ

ಪ್ರಯೋಜನಾಪೇಕ್ಷಾಯಾ ಲೋಕೇ ಅಪಿ ಅದೃಷ್ಟತ್ವಾತ್ . ನ ಖಲು

ಐಂದ್ರಜಾಲಿಕಸೃಷ್ಟೇಷು ನಾನಾವಿಚಿತ್ರವಸ್ತುಷು ಪ್ರಯೋಜನಂ ಚಿಂತಯಂತಿ

ಲೌಕಿಕಾಃ . ಜಗತ್ಸರ್ಜನಫಲಪ್ರದತ್ವಾದೇಃ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕತ್ವಂ ಅಭ್ಯುಪೇತಿ ಏವ ಅತ್ರ

ಶ್ರೀರಮಣಭಗವತಾ ತಸ್ಯ ಈಶ್ವರಾಧೀನತ್ವಂ ಉಪವರ್ಣ್ಯತೇ . ತಸ್ಯ ಮಾಯಿಕತ್ವಂ

ಅಭ್ಯುಪಗಮೇಪಿ ವಿವಿಧವಿಚಿತ್ರಪ್ರಪಂಚಂ ವಿರಚಯತಃ ನಿಗ್ರಹ-ಅನುಗ್ರಹಮುಖೇನ

ಫಲವಿಶೇಷಾದಿಕಂ ದದತೋ ವಾ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ ಅವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿ ಸಂಬಲಿತಸ್ಯ

ಸ್ವಭಾವ ಇತಿ ಲೀಲಾ ಇತಿ ವಾ ಸ್ವೀಕರ್ತವ್ಯಾ ಇತಿ ನ ಕಶ್ಚಿತ್ ದೋಷಃ . ನ ಹಿ ಸ್ವಭಾವಃ

ಪರ್ಯನುಯೋಕ್ತುಂ ಶಕ್ಯತೇ .

ನನು ಮಾಭೂತ್ ಕರ್ಮಣಃ ಫಲಪ್ರದಾತ್ಮತ್ವಂ . ಕರ್ಮಸಾಪೇಕ್ಷಸ್ಯ ಜಗದೀಶ್ವರಸ್ಯ

ಏವ

ತತ್ ಭವತು . ತಥಾಽಪಿ ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಾದ್ಯಭ್ಯುದಯಾರ್ಥಾನಿ ಶೌತಸ್ಮಾರ್ತಾದಿಕರ್ಮಾಣಿ

ನ ಪರಿತಿತ್ಯಾಜಯಿಷಿತಾನಿ . ನಿಷಿದಾನಿ ಚ ನಾನುತಿಷ್ಠಾಸಿತವ್ಯಾನಿ . ಸರ್ವೇಷು

ಫಲಾರ್ಥಿತ್ವಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ . ಅನುಕೂಲವಂದನೀಯಃ ಹಿ ಫಲಂ ಭವತಿ .

ಇಷ್ಟಸ್ವರೂಪತ್ವಾತ್ ಸುಖಸ್ಯ .

ತತ್ತದ್-ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಸುಖರೂಪಫಲವಿಶೇಷಾನುರಾಗಹೇತೌ ಇಷ್ಟಸಾಧನಜ್ಞಾನೇ

ಸತಿ ಕಥಂ ಇಹಾಮೂತ್ರಾರ್ಥಫಲಭೋಗವಿರಾಗಃ ಸಂಭವಿತುಂ ಅರ್ಹತಿ . ನ ಚ

ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಸುಖೇ ದುಃಖಸಂಭಿನ್ನತ್ವ ಅವಗಮಾತ್ ತತ್ರಾಪಿ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಜಾಯೇತ

ಇತಿ

ವಾಚ್ಯಂ . ತರ್ಹಿ ದುಃಖಸಂಭಿನ್ನತ್ವೇಽಪಿ ಸುಖಸ್ಯ ದುಃಖಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ಯತ್ನಃ

ಆಸ್ಥೇಯಃ . ತಥಾ ಚ ಅವರ್ಜನೀಯತಯಾ ಆಗತಂ ಅಪಿ ದುಖಂ ಪರಿಹೃತ್ಯ
ಸುಖಮಾತ್ರಂ

ಉಪಾದೇಯಂ . ಯಥಾ ಧಾನ್ಯಾರ್ಥಿ ಪಲಾಲಾನಿ ಪರಿಹೃತ್ಯ ಸುಖಮಾತ್ರಂ
ಉಪಾದತ್ತೇ ತದ್ವತ್

ತಸ್ಮಾತ್ ದುಃಖಾನುಷಂಗಭಯಾತ್ ಐಹಿಕಂ ಆಮುಷ್ಮಿಕಂ ಚ ಸುಖಂ
ಧರ್ಮಫಲಭೂತಂ

ನ ಪರಿತ್ಯಕ್ತುಂ ಉಚಿತಂ . ಕಿಂಚ ಸ್ತಕ್ಷಂದನಾದಿಸಂಪರ್ಕಜನಿತಸ್ಯ ಸುಖಸ್ಯ
ದುಃಖಾಕ್ರಾಂತತ್ವಾತ್, ಕ್ಷಯಿಷ್ಣುತ್ವಾತ್ ಚ ಪರಿತ್ಯಾಜ್ಯತ್ವೇ ಅಪಿ ಆಮುಷ್ಮಿಕಸ್ಯ
ಸ್ವರ್ಗಾದಿಸುಖಸ್ಯ ನ ಪರಿತ್ಯಾಜ್ಯತ್ವಂ . ತಸ್ಯ ದುಃಖಾನಂಭಿನ್ನತ್ವಾತ್ ಅವಿನಾಶಿತ್ವಾಚ್ಚ

ಶ್ರುಯತೇ ಹಿ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಷು -

“ಅಪಾಮ ಸೋಮಮಮೃತಾ ಅಭೂಮ

ಅಗ್ನಮ ಜ್ಯೋತಿರವಿದಾಮ ದೇವಾನ್”

“ಅಕ್ಷಯ್ಯಂ ಹ ವೈ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ಯಾಜಿನಸ್ಸುಕೃತಂ ಭವತಿ” .

ಯನ್ನ ದುಃಖೇನ ಸಂಭಿನ್ನಂ ನ ಚ ಗ್ರಸ್ತಮನಂತರಂ .

ಅಭಿಲಷೋಪನೀತಂ ಚ ಸ್ವರ್ಗಂ ನಿತ್ಯಸುಖಾಸ್ವದಂ ..

ಇತಿ . ನ ಚ ಕೃತಕತ್ವಹೇತುಕಂ ಆಮುಷ್ಮಿಕಸುಖಸ್ಯಾನಿತ್ಯತ್ವಾನುಮಾನಂ ಸಂಭವತಿ .

ನರಶಿರಃ ಕಪಾಲಶುಚಿತ್ವಾನುಮಾನವತ್ ತನ್ನಿತ್ಯತ್ವಾವೇದಕಾಗಮಬಾಧಿತವಿಷಯತ್ವಾತ್

ಇತ್ಯೇವಂ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಆಹ -

ಕೃತಿಮಹೋದಧೌ ಪತನಕಾರಣಂ . ಫಲಮಶಾಶ್ವತಂ ಗತಿನಿರೋಧಕಂ .. 2..

ಕೃತಿ ಇತಿ . ಫಲಂ ಕರ್ಮಫಲಂ . ಅತಃ ಏವ ಅಶಾಶ್ವತಂ . ಫಲ್ಲುತಯಾ ಲಯಂ

ಅದರ್ಶನಂ ಗಚ್ಛತಿ ಇತಿ ಫಲಶಬ್ದನಿಷ್ಪತ್ತೇಃ . ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಫಲತ್ವಂ ತತ್ರ

ತತ್ರ ಅನಿತ್ಯತ್ವಮ ಇತಿ ವ್ಯಾಪ್ತೇಃ . ನ ಚ ಮೋಕ್ಷೇ ವ್ಯಭಿಚಾರಃ . ತತ್ರ ಫಲತ್ವಸ್ಯ

ಅಭಾವಾತ್ . ತಸ್ಯ ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧತ್ವ ಅಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ . ಅಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿ-ಉಪಲಕ್ಷಿತ

ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಏವ ಮೋಕ್ಷಪದಾರ್ಥತ್ವಾತ್ . “ನಿವೃತ್ತಿಃ ಆತ್ಮ-ಮೋಹಸ್ಯ

ಜ್ಞಾತತ್ವೇನ ಉಪಲಕ್ಷಿತ” ಇತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಾತ್ . ಅಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತೌ ತು ಫಲತ್ವಂ

ಅನಿತ್ಯತ್ವಂ ಉಭಯಂ ಅಸ್ತಿ ಏವ ಇತಿ ನ ತತ್ರ ವ್ಯಭಿಚಾರಃ . ಪಕ್ಷಸಮತ್ವಾತ್ . ಯತ್

ಕೃತಕಂ ತತ್ ಅನಿತ್ಯಮಿತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಾ ಕರ್ಮಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ಫಲಸ್ಯ ನಿತ್ಯತ್ವ ಅನಂಭವಾತ್

ನ ಹಿ ಮೋಕ್ಷಃ ಕರ್ಮಭಿಃ ಸಾಧನೈಃ ಸಾಧ್ಯತೇ ಯೇನ ತಸ್ಯ ಆಪ್ಯನಿತ್ಯತ್ವಂ

ಆಪಾದ್ಯೇತ . ಸ್ವಯಮೇವ ಆತ್ಮನಃ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪತ್ವಾತ್ . ತತ್ತ್ವಾನ್ನೇನ

ಅಜ್ಞಾನಾದಿನಿವೃತ್ತೌ

ಸ್ವಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಾವಸ್ಥಾನಂ ಹಿ ಮೋಕ್ಷಃ . ತಥಾ ಚ ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಸ್ಯ ಸಾಧನೈಃ
ಸಿಸಾಧಯಿಷಿತತ್ವಂ ಸಂಭವತಿ . ನನು ಕರ್ಮಸಾಧಿತಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಸುಖಸ್ಯ
ನಿತ್ಯತ್ವಂ ಆಗಮಾದಿಪ್ರಮಾಸಿದ್ಧಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಇತಿ ಚೇತ್ . ಸತ್ಯಂ . ಯತ್ ಕೃತಕಂ ತದ್
ಅನಿತ್ಯಂ ಇತಿ ನ್ಯಾಯಸಹಿತೇನ “ತದ್ಯಥೇಹ ಕರ್ಮಚಿತೋ ಲೋಕಃ ಕ್ಷೀಯತೇ ಏವಂ
ಏವ

ಅಮುತ್ರ ಪುಣ್ಯಚಿತೋ ಲೋಕಃ ಕ್ಷೀಯತೇ” “ಅಥ ಯದಲ್ಪಂ ತನ್ನತ್ಯಂ”
ಇತ್ಯಾದಿ ಆಗಮೇನ “ಅಪಾಮಸೋಮಂ” ಇತ್ಯಾದಿ ಆಗಮಸ್ಯ ಬಾಧಿತತ್ವಾತ್ .

“ಅಂತವಂತು ಫಲಂ ತೇಷಾಂ ತದ್ಭವತ್ಯಲ್ಪಮೇಧಸಾಂ
“ಆಬ್ರಹ್ಮಭುವನಾಲ್ಲೋಕಾಃ ಪುನರಾವರ್ತಿನೋರ್ಜುನ” .

“ಕ್ಷೀಣೇ ಪುಣ್ಯೇ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕಂ ವಿಶಂತಿ” .

“ಇಮಂ ಲೋಕಂ ಹೀನತರಂ ವಾ ವಿಶಂತಿ”

ಇತ್ಯಾದ್ಯಾ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಯಃ ಸಹಸ್ರಶಃ . ತತಶ್ಚ “ಅಕ್ಷಯ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಾನಾಂ
ಆಪೇಕ್ಷಿಕಂ ಅಮೃತತ್ವಮೇವ ಲಕ್ಷಣಾಮರ್ಯಾದಯಾ ಅರ್ಥಃ ಸ್ವೀಕಾರ್ಯಃ . ಅತಃ
ಏವ

“ಆಭೂತ ಸಂಪ್ಲವಂ ಸ್ಥಾನಂ ಅಮೃತತ್ವಂ ಹಿ ಭಾಷ್ಯತೇ” ಇತಿ ಪೌರಾಣಿಕ
ಆಭಣಕಂ ಶ್ರುಯತೇ . ಸ್ವರ್ಗಾದ್ಯಾಮುಷ್ಠಿಕಸುಖೇಪಿ ಕ್ಷಯಿಷ್ಣುತಾಕೃತದುಃಖಂ
ಅನಿರ್ವಾರ್ಯಮ ಇತಿ “ಯನ್ನದುಃಖೇನ ಸಂಭಿನ್ನಂ” ಇತಿ ವಚನಂ

ಅಪಿ ಸಾತಿಶಯತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕಂ ಇತಿ ಏವ ಉಪೇಯಂ . ದೃಷ್ಟದುಃಖಂ
ಅನೇಕಕಾರಣಸನ್ನಿಪಾತಜನಿತಂ ವರ್ತತೇ ಇತಿ ನ ಶಕ್ಯತೇ ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನೇನ
ಪರಿಹರ್ತುಂ . ನ ಹಿ ಮಧುವಿಷ-ಸಂಪೃಕ್ತ ಯತ್ ವಿಭಜ್ಯ ಮಧುಮಾತ್ರಂ ಗೃಹೀತುಂ
ಶಕ್ಯತೇ . ಪಲಾಲಪರಿತ್ಯಾಗೇನ ಧಾನ್ಯಮಾತ್ರಗ್ರಹಣಂ ಸಂಭವತಿ . ಅಪಿ ಚ
ಕೃತಿಮಹೋದಧೌ, ಕರ್ಮಮಹಾಸಮುದ್ರೇ, ಪತನಕಾರಣಂ ನಿಮಜ್ಜನಕಾರಕಂ .
ಸುಖಭೋಗಾರ್ಥಂ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವಂತಿ . ಕರ್ಮಾರ್ಥಂ ಪುನಃ ಭುಂಜತೇ ಇತ್ಯೇವಂ
ಕರ್ಮಪರಂಪರಾನಾದಿರನಂತಾ ಬಂಧರೂಪಿಣೀ ಭವತಿ ಇತಿ ಭಾವಃ . ಉಕ್ತಂ ಚ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಶ್ರೀಚರಣೈಃ

“ಕುರ್ವತೇ ಕರ್ಮ ಭೋಗಾರ್ಥಂ ಕರ್ಮ ಕರ್ತುಂ ಚ ಭುಂಜತೇ .

ನದ್ಯಾಂ ಕೀಟಾ ಇವಾವರ್ತಾದಾವರ್ತಾಂತರಮಾಶು ತೇ” ..

ಇತ್ಯಾದಿ . ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಾದಿಕರ್ಮಭಿಃ ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಪ್ರತಿಬಂಧಕಕಲ್ಮಷರಹಿತಾಃ
ಯಜಮಾನಾಃ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಂ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಫಲಂ ಅನುಭೂಯ ತದ್ಭೋಗಜನಕೇ
ಪುಣ್ಯೇ ಕ್ಷೀಣೇ

ತದ್ದೇಹನಾಶಾತ್ ತತ್ರ ಮರಣಂ ಅನುಭೂಯ ಪುನರ್ದೇಹಗ್ರಹಣಾರ್ಥಂ
ಮರ್ತ್ಯಲೋಕಂ

ಸಂಪತಂತಿ . ತೇ ಚ ಪುನಃ ಗರ್ಭವಾಸಾದಿಶ್ರಮಾನ್ ಅನುಭೂಯ ದುಸ್ತರೇ
 ಅಗಾಧೇಽಪ್ಲವೇ
 ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುತರಂಗಾನ್ವಿತೇ ಕರ್ಮರೂಪಸಂಸಾರಮಹಾಸಮುದ್ರೇ ಪುನರುದ್ಧರಣಂ
 ಅವಿದಂತಃ
 ನಿಪತಂತಿ . ಅವಿದ್ಯಾಕಾಮಮೂಲಕರ್ಮಜಾಲಸ್ಯ ಉಪರಮಃ ನಾಸ್ತಿ ಅವಿದ್ಯಾವಿಷಯಂ,
 ಕರ್ಮ
 ಅತ್ಯಲ್ಪಫಲತ್ವಾದಿದೋಷವಿಶಿಷ್ಟಂ ಬಂಧರೂಪಂ ಸಕಾಮಾನಾಂ .
 “ಕಾಮಾನ್ಯಃ ಕಾಮಯತೇ ಮನ್ಯಮಾನಃ ಸ ಕಾಮಭಿರ್ಜಾಯತೇ ತತ್ರ ತತ್ರ” .
 “ಇತಿ ನು ಕಾಮಯಮಾನಃ” “ತದೇವ ಸಕ್ತಃ ಸಹಕರ್ಮಣಾ ಇತಿ
 ಲಿಂಗಂ ಮನೋ ಯತ್ರ ನಿಷಕ್ತಮಸ್ಯ . ಪ್ರಾಪ್ಯಾಂತಂ ಕರ್ಮಣಃ ತಸ್ಯ ಯತ್ ಕಿಂಚ
 ಇಹ ಕರೋತಿ ಅಯಂ . ತಸ್ಮಾಲ್ಲೋಕಾತ್ ಪುನಃಏತಿ ಅಸ್ಮೈ ಲೋಕಾಯ ಕರ್ಮಣೇ”
 . ಇತ್ಯಾದಿ
 ಶ್ರುತೇಃ . ನ ತು ನಿಷ್ಕಾಮಾನಾಂ . ಅತಃ ಫಲಕಾಮನಾಯಾಃ ಸಂಸಾರಗತಿರೇವ
 ಸ್ಯಾತ್ .
 ನ ಪರಗತಿಃ . ತದ್ ಏತದ್ ಆಹ ಗತಿನಿರೋಧಕಂ ಇತಿ . ಗತಿರತ್ರ ಜ್ಞಾನಂ .
 ತನ್ನಿರೋಧಕಂ ತತ್ಪ್ರತಿಬಂಧಕಂ . ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಪ್ರತಿಬಂಧಕಂ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .
 ಕಾಮಪೂರ್ವಕವ್ಯತ್ತೇಃ ಜ್ಞಾನಪ್ರತಿಕೂಲತ್ವಾತ್ . ಕರ್ಮಹೇತೂನಾಂ ಕಾಮಾನಾಂ
 ಜ್ಞಾನಾಭಾವೇ
 ನಿವೃತ್ತಿ ಅಸಂಭವಾತ್ ಉತ್ತರೋತ್ತರಂ ಕಾಮಾಭಿವೃದ್ಧಿರೇವ ಸ್ಯಾತ್ ನ ಕರ್ಮಕ್ಷಯಃ
 .
 ನಾಪಿ ಜ್ಞಾನಂ ನ ವಾ ಮೋಕ್ಷ ಇತಿ ಭಾವಃ . ಯದ್ವಾ ಗತಿಃ ಉತ್ತರಮಾರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಃ
 ತನ್ನಿರೋಧಕಂ ತತ್ಪ್ರತಿಬಂಧಕಂ . ಉಪಾಸನಾರಹಿತಾನಾಂ ಸಕಾಮೇನ ಪುಂಸಾ
 ಕೃತಾನಾಂ
 ಶ್ರೌತಸ್ಮಾರ್ತಾದಿಕರ್ಮಣಾಂ ದಕ್ಷಿಣಮಾರ್ಗಪ್ರತಿಪತ್ಯರ್ಥತ್ವೇನ ಉತ್ತರಮಾರ್ಗಂ
 ಅಪ್ರಾಪ್ಯ
 ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತಿಪ್ರತಿಕೂಲತ್ವಾತ್ . ತಸ್ಮಾತ್ ಉಪಾಸನಾಸಹಿತಃ
 ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನೇನ
 ಉತ್ತರಮಾರ್ಗಪ್ರತಿಪತ್ತಯೇ ಏವ ಪ್ರಯತ್ನಃ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಇತ್ಯಪಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ .
 “ನ ತತ್ರ ದಕ್ಷಿಣಾ ಯಂತಿ ನಾಸವಿದ್ವಾಂಸಃ ತಪಸ್ವಿನಃ .
 ಅಷ್ಟಾಶೀತಿಸಹಸ್ರಾಣಾಂ ಋಷೀಣಾಂ ಊರ್ಧ್ವರೇತಸಾಂ .
 ಉತ್ತರೇಣಾರ್ಯಮ್ಃ ಪಂಥಾಃ ತೇಽಮೃತತ್ವಂ ಹಿ ಭೇಜಿರೇ .
 ಯೇ ಪ್ರಜಾಮೀಷಿರೇಽಧೀರಾಃ ತೇ ಶ್ಶಶಾನಾನಿ ಭೇಜಿರೇ .

ಯೇ ಪ್ರಜಾಂ ನೇಷಿರೇ ಧೀರಾಸ್ತೇಽಮೃತತ್ವಂ ಹಿ ಭೇಜಿರೇ .”

ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಮೃತೇಃ . ಇಯಂ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಪದಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಅಪಿ ಸಂಸಾರಗತಿಃ ಏವ .

ಸ್ಥಾವರಾದಿಸಂಸಾರಗತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾಽಸೌ ಸಾತ್ವಿಕೀ ಉತ್ತಮಾ ಚ ಭವತಿ ಇತಿ ಮನುಃ
ಪ್ರಪಂಚಯತಿ-

“ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಶ್ವಸೃಜೋ ಧರ್ಮೋ ಮಹಾನವ್ಯಕ್ತಮೇವ ಚ .

ಉತ್ತಮಾಂ ಸಾತ್ವಿಕೀಮೇತಾಂ ಗತಿಂ ಆಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ” .

ಅಥವಾ ಗತಿಃ ದಕ್ಷಿಣಮಾರ್ಗಃ ತನ್ನಿರೋಧಕಂ ತತ್ಪ್ರಾಪಕಂ .

ಕೇವಲಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾತ್ಮ್ಯಣಾಂ ಸೋಮಾದಿಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತೇಃ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತತ್ವಾತ್

ತಸ್ಮಾತ್ ಸ್ಥಾವರಾಂತಾಧೋಗತಿಪ್ರಾಪಕಾತ್ ಅಶಾಸ್ತ್ರೀಯಮಾರ್ಗಾತ್ ನಿವೃತ್ಯ
ಸಕಾಮಕರ್ಮ

ವಾಽನುಷ್ಠಾತವ್ಯಂ ಇತಿ ಭಾವಃ .. 2..

ನನು ಸಕಾಮಕರ್ಮಣಿ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಕರಾಣಿ ಭವಂತಿ ಇತಿ ಶ್ರುಯತೇ ಶ್ರುತಿಷು .

ಅತಃ ನ ಅನುಷ್ಠಾತವ್ಯಾನಿ . ಪ್ರಕ್ಷಾಲನಾತ್ ಹಿ ಇತಿ ನ್ಯಾಯೇನ ಕರ್ಮಣಾಂ

ಸರ್ವೇಷಾಂ ಅನನುಷ್ಠಾನಂ ಏವ ಶ್ರೇಯಃ ಇತಿ ಪ್ರತಿಭಾತಿ . ಅತಿಫಲ್ಲಫಲತ್ವಾತ್

ಆಯಾಸಬಹುಲತ್ವಾಚ್ಚ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಮಾತ್ರಾದೇವ ಚ ನಿಶ್ರೇಯಸಸಿದ್ಧೇಃ ಇತಿ

ಪ್ರಾಪ್ತ ಆಹ -

ಈಶ್ವರಾರ್ಪಿತಂ ನೇಚ್ಛಯಾ ಕೃತಂ . ಚಿತ್ತಶೋಧಕಂ ಮುಕ್ತಿ ಸಾಧಕಂ .. 3..

ಈಶ್ವರೇ ಇತಿ . ನೇಚ್ಛಯಾ,ಅಕಾಮನಯಾ,ಕರ್ಮಫಲಂ ಅನಪೇಕ್ಷ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .

ನನು ದೃಷ್ಟಾದೃಷ್ಟಾನಿ ಕರ್ಮಫಲಾನಿ ನ ಅಪೇಕ್ಷ್ಯಂತೇ ಚೇತ್ ಕಿಮರ್ಥಂ

ಕರ್ಮಣಿ ಕರ್ತವ್ಯಾನಿ ಇತ್ಯತಃ ಆಹ - ಈಶ್ವರಾರ್ಪಿತಂ ಇತಿ . ಈಶ್ವರಾಯ ಭಗವತೇ

ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲದಾತ್ರೇಽರ್ಪಿತಂ ಸಮರ್ಪಿತಂ . ಸ್ವಭಾವತಃ ಶಾಸ್ತ್ರತಶ್ಚ ಪ್ರಾಪ್ತಂ

ಸರ್ವಂ ಅಪಿ ಕರ್ಮ ಪರಮೇಶ್ವರಪ್ರೀತಿಪ್ರಸಾದಲಾಭಾರ್ಥಂ ಕೃತಂ ಇತಿ ಭಾವಃ .

ನನು

ಪರಮೇಶ್ವರಪ್ರೀತಿಪ್ರಸಾದಾಯ ವಾ ಕಿಮರ್ಥಂ ತಾನಿ ಕರ್ಮಣಿ ಅನುಷ್ಠೇಯಾನಿ

ಇತಿ ಆಶಂಕ್ಯ

ಆಹ - ಚಿತ್ತಶೋಧಕಂ ಇತಿ . ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಮನಸಶ್ಚುದ್ಧಿಜನಕಂ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .

ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಾಯೋಗ್ಯತಾಪ್ರಾಪ್ತಾರ್ಥಂ ಕರ್ಮಣಿ ಅನುಷ್ಠೇಯಾನಿ ಏವ ಇತಿ ಭಾವಃ .

ನನು

ಚಿತ್ತಶೋಧನಂ ಅಪಿ ಕರ್ಮಫಲಂ ಏವ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಂ . ತಥಾ ಚ ತತ್ರ ತೃಷ್ಣಾ

ದುರ್ವಾರಾ . ತಸ್ಮಾತ್ ತೇಷಾಂ ಅಪಿ ಬಂಧಕತ್ವಂ ಏವ ಇತಿ ಆಶಂಕಾಯಾಂ ಆಹ .

ಮುಕ್ತಿಸಾಧಕಂ

ಇತಿ . ಮುಕ್ತಿಂ ಪ್ರತಿ ಸಾಧಕಂ ಬಹಿರಂಗ-ಉಪಾಯಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಫಲಕಾಮನಯಾ ಕರ್ಮ ಕ್ರಿಯತೇ ಯದಿ ತತ್ ಕರ್ಮ ಫಲದಂ ಭವೇತ್ . ಕರ್ಮಫಲತೃಷ್ಣಾಂ ವಿಹಾಯ

ಪರಮೇಶ್ವರಾರ್ಪಣಬುದ್ಧ್ಯಾ ಕ್ರಿಯಮಾಣಸ್ಯ ಕರ್ಮಣಶ್ಚಿತ್ತಶೋಧನಂ ನ ಫಲಂ . ಏವಂ

ತಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಃ ತಸ್ಯ ಫಲತ್ವೇ ಸ್ವೀಕೃತೇ ಅಪಿ ಚಿತ್ತಶೋಧನರೂಪಫಲತೃಷ್ಣಾಪಿ ನ ಕಾರ್ಯಾ ಏವ . ಈದೃಶಂ ಕರ್ಮ ಏವ ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿದ್ವಾರಾ ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಂ ಇತಿ ಭಾವಃ .

ಇದಮ ಏವ ಚ ಗೀತಾಯಾಂ ಅಪಿ ಉಕ್ತಂ .

“ಸಿದ್ಧ್ಯಸಿದ್ಧೋಮ್ನೋ ಮೋ ಭೂತ್ವಾ ಸಮತ್ವಂ ಯೋಗ ಉಚ್ಯತೇ .

ಕರ್ಮಜಂ ಬುದ್ಧಿಯುಕಾಹಿ ಫಲಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಮನೀಷಿಣಃ .

ಜನ್ಮ ಬಂಧ ವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಾಃ ಪದಂ ಗಚ್ಛಂತ್ಯನಾಮಯಂ” .

ಇತ್ಯಾದಿನಾ . ತಥಾ ಚ ಸಕಾಮಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಮೇವಾತ್ಮಲ್ಪ ಫಲಂ ಬಂಧರೂಪಂ ಭವತಿ .

ನ ತು ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಂ . ತಚ್ಚ ತನ್ನಿವರ್ತಕ-ಪುರುಷಸಂಸ್ಕಾರಾರ್ಥಂ ಭವತಿ . ತಚ್ಚ ಮಹಾಫಲಂ . ಆದರ್ಶನಿರ್ಮಾರ್ಜನವದ್ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಪ್ರತಿಬಂಧ ನಿರ್ಮಾರ್ಜನಾಯ ಉಪಯುಚ್ಯತೇ .

“ಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ ಪುಂಸಾಂ ಕ್ಷಯಾತ್ ಪಾಪಸ್ಯ ಕರ್ಮಣಃ .

ಯಥಾಽಽದರ್ಶತಲೇ ಪ್ರಖ್ಯೇ ಪಶ್ಯತ್ಯಾತ್ಮಾನಮಂಜಸಾ ..

“ಆತ್ಮಯಾಜೀ ತು ಕರೋತಿ . ಇದಂ ಮೇ ಅನೇನ ಅಂಗಂ ಸಂಸ್ಥಿಯತೇ ಇತಿ”

“ಮಹಾಯಜ್ಞೈಶ್ಚ ಯಜ್ಞೈಶ್ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಯಂ ಕ್ರಿಯತೇ ತನುಃ” .

“ಯಜ್ಞೋ ದಾನಂ ತಪಶ್ಚೇತಿ ಪಾವನಾನಿ ಮನೀಷಿಣಾಂ” ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿನ್ಮುತಿಭ್ಯಃ .

ಕರ್ಮಪರಿತ್ಯಾಗಶ್ಚ ಶ್ರುತಿನ್ಮುತಿಪ್ರಮಾಣಪ್ರಸಿದ್ಧಃ . ತಸ್ಯ ನಿರರ್ಥಕತ್ವಾತ್ .

ಅತಃ ಏವ ಶ್ರುತಯಃ .

“ಕರ್ಮಣಾ ಬದ್ಯತೇ ಜಂತುಃ ವಿದ್ಯಯಾ ಚ ವಿಮುಚ್ಯತೇ .

ತಸ್ಮಾತ್ ಕರ್ಮ ನ ಕುರ್ವಂತಿ ಯತಯಃ ಪಾರದರ್ಶಿನಃ ..

“ನ ಕರ್ಮಣಾ ನ ಪ್ರಜಯಾ ಧನೇನ ತ್ಯಾಗೇನೈಕೇ ಅಮೃತತ್ವಮಾನಶುಃ”

ಕ್ರಿಯಾಪಥಶ್ಚೈವ ಪುರಸ್ತಾತ್ ಸಂನ್ಯಾಸಾಶ್ಚೋತ್ತರೇಣ .

“ನಾನ್ಯಃ ಪಂಥಾ ವಿದ್ಯತೇ ಅಯನಾಯ”

ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ . ಉಪಾಯಭೂತಾನಿ ಏವ ಕರ್ಮಾಣಿ ನಿಷ್ಕಾಮಕೃತಾನಿ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ .

ಅಮೃತತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಶ್ಚ ಜ್ಞಾನಾದೇವ . “ವಿದ್ಯಯಾ ವಿಂದತೇಽಮೃತಂ”

ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ . ತಸ್ಮಾತ್ ಉತ್ಪನ್ನಾತ್ಮಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪುನಃ ಏವ ಕರ್ಮಪರಿತ್ಯಾಗಃ
ಯುಜ್ಯತೇ .

ನ ತು ಅನುತ್ಪನ್ನಾತ್ಮಜ್ಞಾನಸ್ಯ . ನ ಹಿ ನೌಕಯಾ ಸಾಗರತೀರಂ ಗತಃ ಪುಮಾನ್
ನೌಕಾಂ (ನ)ವಿಮುಂಚತಿ ಇತಿ ಏತತ್ ಚಿತ್ರಂ(ಆಶ್ಚರ್ಯಂ) ಭವೇತ್ . ಏವಂ ಚ
ವರ್ಣಾಶ್ರಮಕರ್ಮಣಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಅನಾತ್ಮಜ್ಞವಿಷಯಕತ್ವಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ .
ಏತೇನ

ಫಲಾಭಿಸಂಧಿಂ ಅಂತರಾ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಭಿಃ ಚಿತ್ತಶೋಧಕಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಅವಶ್ಯಂ
ಅನುಷ್ಠೇಯಾನಿ ಇತಿ ಭಾವಃ .. 3..

ಸ್ಯಾತ್ ಏತತ್ . ಪರಮೇಶ್ವರಾರ್ಪಣಬುದ್ಧ್ಯಾನುಷ್ಠೇಯಮಾನಸ್ಯ ಕರ್ಮಯೋಗಸ್ಯ
ಚಿತ್ತಶೋಧಕತ್ವಂ ಬಂಧನಾಶಕತ್ವಂ ಚಾಯುಕ್ತಂ . ಕರ್ಮಣಾಂ ವೈದಿಕಾನಾಂ
ಆನಂತ್ಯೇನ

ತೇಷಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪುರುಷಾಯುಷೇಣಾಪಿ ಅನುಷ್ಠಾತುಂ ಅಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ ಇತಿ
ಆಶಂಕ್ಯ ಆಹ -

ಕಾಯವಾಚ್ಮನಃಕಾರ್ಯಮುತ್ತಮಂ . ಪೂಜನಂ ಜಪಶ್ಚಿಂತನಂ ಕ್ರಮಾತ್ .. 4..

ಕಾಯೇನ, ವಾಚಾ ಮನಸಾ ಚ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ಧರ್ಮ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಂ ಉತ್ತಮಂ .
ಶ್ರೇಷ್ಠಂ .

ನ ಪರಿತ್ಯಾಜ್ಯಂ . ತಚ್ಚ ಕ್ರಮಾತ್ ಪೂಜನಂ ಜಪಃ ಚಿಂತನಂ ಭವತಿ ಇತಿ . ನ
ಅಶೇಷಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಾಸಂಭವ-ಆಶಂಕಾ ಸಂಭವತಿ . ಕಾಯಿಕವಾಚಿಕಮಾನಸಿಕಾನಿ
ಪೂಜಾಜಪಧ್ಯಾನಾನಿ ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಪ್ರತಿಬಂಧಕಪಾಪಾಪಕರ್ಷಣೇನ ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯೋಗ್ಯತ
ಆಧಾನೇನ ಚ ಶೋಧಕಾನಿ ಭವಂತಿ . ಅತಃ ಏತತ್ ತ್ರಯಂ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿಃ ಅವಶ್ಯಂ
ಅನುಷ್ಠೇಯಂ ಇತಿ ಭಾವಃ . ಅತ್ರ ಕಾರ್ಯಪದೇನ ಅಕಾರ್ಯವ್ಯವಶ್ಚೇದೋ
ಬೋಧ್ಯಃ .

[ಕಾಯಶ್ಚ ವಾಕ್ ಚ ಕಾಯವಾಚೌ ಇತಿ ಪ್ರಥಮಂ ವಿಗ್ರಹಂ ಕೃತ್ವಾ ತತಃ ಸಮಸ್ತಸ್ಯ
ಕಾಯವಾಕ್ಪದಸ್ಯ ಮನಃ ಪದೇನ ದ್ವಂದ್ವಸಮಾಸಃ . ನ ತು ಕೇವಲ ವಾಕ್ಪದಸ್ಯ ಮನಃ
ಪದೇನ ದ್ವಂದ್ವಃ ತೇನ ಚ ಅಚತುರೇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರನಿಪಾತಿತಂ ಅಕಾರಾಂತತ್ವಂ ನಾಸ್ತಿ
ಇತಿ

ಬೋಧ್ಯಂ . ಶರೀರವಾಚ್ಮನೋಭಿಃ ಯತ್ಕರ್ಮ ಪ್ರಾರಭತೇ ನರಃ ಇತಿ
ಶ್ರೀಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಂ

ಪ್ರಯೋಗದರ್ಶನಾತ್ .]

ಅತ್ರ ಇದಂ ನೋಧ್ಯಂ . ಧರ್ಮೋ ವಾ ಅಧರ್ಮೋ ವಾ ಕರ್ಮಸಾಮಾನ್ಯಂ ಕಾಯಂ
ವಾಚಂ ಮನಶ್ಚ

ಇತಿ ತ್ರೀಣಿ ಆಯತನಾನಿ ಆಶ್ರಿತ್ಯ ಏವ ಉಪಪದ್ಯಮಾನಂ ದೃಶ್ಯತೇ . ತತ್ರ ಕಾಯಿಕಸ್ಯ

ಏವ ಕರ್ಮಣಃ ವಾಚಿಕಸ್ಯ ಮಾನಸಿಕಸ್ಯಾಪಿ ಧರ್ಮತ್ವಂ-ಅಧರ್ಮತ್ವಂ ಚ
ಯಥಾಶಾಸ್ತ್ರಂ

ಸಂಭವತ ನ ಕೇನಚಿತ್ ಪರಿಹರ್ತುಂ ಶಕ್ಯತೇ . ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಯೋಃ ಉಭಯೋಃ
ಅಪಿ

ಕಾರ್ಯಿಕ ಅಪೇಕ್ಷಯಾ ಮಾನಸಸ್ಯ ಚ ಜ್ಯಾಯಃ ತ್ವಂ ಉಪದಿಶಂತಿ ಧರ್ಮತತ್ತ್ವವಿದೋ
ಮಹರ್ಷಯಃ . ಕಿಂತು ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಯೋಃ ಉಭಯೋಃ ಅಧರ್ಮಂ
ಅಧೋಗತಿಪ್ರಾಪಕಂ

ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಬೋಧಿತೋ ಧರ್ಮ ಏವ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿಃ ಕರ್ತವ್ಯಃ . ಅತ್ರ ಚ
ಕ್ರಮಾತ್ ಉತ್ತಮಂ ಇತಿ ಕಾರ್ಯಿಕಪೂಜನ ಅಪೇಕ್ಷಯಾ ವಾಚಿಕೋ ಜಪಃ
ಉತ್ಕೃಷ್ಟಃ ತತಃ

ಚ ಮಾನಸಚಿಂತನಂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಂ ಇತಿ ಭಗವತಾ ಕಥಿತಂ . ಏತತ್ ತ್ರಯಂ
ಪ್ರತಿದಿನಂ ಜ್ಞಾನ-ಇಪ್ಪುಭಿಃ ಕರ್ತವ್ಯಂ . ನಿತ್ಯಕರ್ಮತ್ವಾತ್ . ಯಸ್ಯ ಅನುಷ್ಠಾನೇ

ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಅತಿರಿಕ್ತಂ ಪುತ್ರಪಶ್ಚಾದಿಫಲಾದಿಕಂ ನಾಸ್ತಿ . ಯಸ್ಯಾನನುಷ್ಠಾನೇ
ಪಾತಿತ್ಯಂ . ಜ್ಞಾನ-ಅಧಿಕಾರಿತ್ವಂ ಚ ಭವತಿ ಇತಿ ಶ್ರುತಯತೇ ತದೇವ ನಿತ್ಯಂ

ಕರ್ಮ ಭವತಿ . ತತಶ್ಚ ಪೂಜನಂ ಇತಿ ಏತತ್ ಸ್ನಾನಸಂಧ್ಯಯೋಃ ಉಪಲಕ್ಷಕಂ .
ಅಕೃತಸ್ನಾನಸಂಧ್ಯಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ಅನ್ಯತ್ರ ಪೂಜನಾದೌ ಅವಾಸನಃ ಪುರುಷಸ್ಯ

ಅಲಂಕಾರಃ ಇವ ನಿರರ್ಥಕತ್ವೇನ ಅಧಿಕಾರ-ಅಸಂಭವಾತ್ . ಸನಿಯಮಸ್ನಾನಂ ಹಿ
ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಶೋಧಕತ್ವೇನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಫಲಂ . ಏವಂ ಸಂಧ್ಯಾ-ಕರ್ಮ ಅಪಿ .

“ಸಂಧ್ಯಾಹೀನೋಽಶುಚಿರ್ನಿತ್ಯಮನರ್ಹಸ್ಸರ್ವ ಕರ್ಮಸು .
ಋಷಯೋ ದೀರ್ಘಸಂಧ್ಯತ್ವಾತ್ ದೀರ್ಘಮಾಯುರ್ವಾಪ್ನುವನ್ .

ವಿಧೂತಪಾಪಾಸ್ತೇ ಯಾಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಮನಾಮಯಂ” ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಮೃತೇಃ .
ಜಪಶ್ಚ ಗಾಯತ್ರಾದಿವೈದಿಕಮಹಾಮಂತ್ರಾದೀನಾಂ ಕರ್ತವ್ಯಃ . ವೇದಾನುವಚನಂ

ಚ
ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಭೂತೋ ಜಪ ಏವ . “ಜಪ್ಯೇನೈವ ತು ಸಂಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನಾತ್ರ
ಸಂಶಯಃ . ಕುರ್ಯಾದ್ ಅನ್ಯತ್ ನ ವಾ ಕುರ್ಯಾತ್ ಮೈತ್ರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ

ಉಚ್ಯತೇ . ಜಪಸ್ತು
ಸರ್ವಧರ್ಮೇಭ್ಯಃ ಪರಮೋ ಧರ್ಮ ಉಚ್ಯತೇ . ಅಹಿಂಸಯಾ ಹಿ ಭೂತಾನಾಂ

ಜಪಯಜ್ಞಃ
ಪ್ರವರ್ತತೇ . ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಜಪಯಜ್ಞೋಽಸ್ಮಿ”
ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಮೃತಿಃ . ಚಿಂತನಂ ಉಪಾಸನಂ ತಚ್ಚ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯಂ ಕಿಂಚಿದ್ವಸ್ತು

ಉಪಾದಾಯ
ತದ್ವಿಲಕ್ಷಣಪ್ರತ್ಯಯ-ಅನಂತರಿತ ಸಮಾನಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಸಂತಾನಕರಣಮೇವ .

ಉಪಾಸನಂ ಚ ಸತ್ತ್ವ ಶುದ್ಧಿಕರತ್ವೇನ ವಸ್ತುತತ್ತ್ವ-ಅವಭಾಸಕತ್ವೇನ ಚ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ಉಪಕಾರಕಂ . ಏವಂ ಸ್ನಾನಸಂಧ್ಯಾದೀನಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಾಣಿ ಅನುಷ್ಠೇಯಾನಿ ಇತಿ ಭಾವಃ .. 4..

ತತ್ರ ಪೂಜನಜಪಧ್ಯಾನಾನಾಂ ಉತ್ತರೋತ್ತರಂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಾನಾಂ ಸ್ವರೂಪಂ ಉಪದೇಷ್ಟುಕಾಮಃ

ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತಂ ಪೂಜನಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರಥಮಂ ಉಪದಿಶತಿ .

ಜಗತ-ಈಶಧೀ-ಯುಕ್ತಸೇವನಂ . ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಭೃದ್ದೇವಪೂಜನಂ .. 5..

ಜಗತಃ ಸರ್ವಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಈಶಭಾವನಾಸಹಿತಂ ಸೇವನಂ ಪರಿಚರಣಂ ಯತ್ ತದೇವ

ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಭೃತ್ಃ ಪೃಥಿವೀ-ಅಪ್-ತೇಜೋ-ವಾಯು-ಆಕಾಶ- ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರ-ಯಜಮಾನಾಖ್ಯ

ಅಷ್ಟತನೋಃ ದೇವಸ್ಯ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ ಪೂಜನಂ . ಭವತಿ ಇತಿ ಶೇಷಃ .

ಏವಂ ಚ ಪ್ರಪಂಚಃ ಸರ್ವೋಽಪಿ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ವರೂಪಃ ಏವ . ಅಹಮಪಿ ಶಿವಃ

ಏವ ಇತಿ ಸತತವಿಭಾವನಂ ಏವ ಪರಮೇಶ್ವರಪೂಜನಂ ಭವತಿ . “ಸರ್ವಂ

ಖಲ್ವಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮ .” “ಆತ್ಮೈವೇದಂ ಸರ್ವಂ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ .

ಇದಂ ಉಪಾಸಕಾನಾಂ, ಅತ್ರ ಪಕ್ಷೇ ಈಶಧೀಪದಂ ಈಶ್ವರಭಾವನಾಪರಂ ಅವಗಂತವ್ಯಂ .

ಅಥ ಜ್ಞಾನಿನಾಂ . ಸ್ವಾತ್ಮನಃ ಪರಮೇಶ್ವರತ್ವಜ್ಞಾನಾತ್ ಬಾಧಿತೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ಜಗತಿ

ಚ ಪರಮೇಶ್ವರತ್ವ ಅಕಾರಕಂ ಯತ್ ಜ್ಞಾನಂ ಆವಿರ್ಭವತಿ ತತ್ ಜ್ಞಾನೇನ ಯುಕ್ತಂ

ಸಮಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮತಾಸಮ್ಯಗ್ಗರ್ಶನಂ ಯತ್ ತದೇವ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತೇಃ ದೇವಸ್ಯ ಪೂಜನ

ಭವತಿ . ನ ಅನ್ಯದ್ ಆವಾಹನಾದಿ ವಿಸರ್ಜನಾಂತಂ ಷೋಡಶೋಪಚಾರವಿಧಾನಪೂರ್ವಕಂ

ಪೂಜನಂ ಸಂಭವತಿ . ಜ್ಞಾನಿನಾಂ ಸ್ವಾತ್ಮಜ್ಞಾನಂ ಏವ ದೇವಪೂಜನಂ ಇತಿ

ಭಾವಃ . ಸರ್ವದೇವಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ . ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಃ ಪುರ್ಯಷ್ಟಕಂ . ತತ್ ಬಿಭರ್ತಿ

ಇತಿ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಭೃತ್ ಜೀವಃ ಸ ಏವ ದೇವಃ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶಾತ್ಮಾ ಪರಮೇಶ್ವರಃ

ತಸ್ಯ ಪೂಜನಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಇತಿ ಯಾವತ್ . ಅಥ ಕರ್ಮಿಣಾಂ

ಅಭಿಧೀಯತೇ .

ಜಗತಃ ಈಶಧೀಯುಕ್ತಂ ಈಶ್ವರಭಾವನಾನ್ವಿತಂ ಸೇವನಂ ಪರಿಚರಣಂ ಯಸ್ಮಿನ್

ತತ್ . ತಾದೃಶಂ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಭೃತಃ ದೇವಸ್ಯ ಮಹೇಶ್ವರಸ್ಯ ಪೂಜನಂ

ಧ್ಯಾನಾವಾಹನಾದಿಷೋಡಶೋಪಚಾರವಿಧಾನೇನ ಪೂಜಾಕರಣಂ ಪೂಜನಂ .

ಭವತಿ ಇತಿ

ವಾಕ್ಯಶೇಷಃ .

“ಆದಿತ್ಯಮಂಚಿಕಾಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಗಣನಾಥಂ ಮಹೇಶ್ವರಂ .

ಪಂಚದೇವಾನನ್ನರೇನ್ನಿತ್ಯಂ ಪೂಜಯೇತ್ವಾಪನಾಶನಂ ..”

ಇತ್ಯಾದಿಸ್ತೃತಿ-ಉಕತಂ ಮಹೇಶ್ವರಪಂಚಾಯತನ ಮಹಾಪೂಜಾವಿಧಾನಂ ಸೂಚಯಿತುಂ ಜಗತಃ

ಈಶಧೀಯುಕ್ತತ್ವಂ ಉಕ್ತಂ . ಅಯಂ ಭಾವಃ . ಶಿವಾರ್ಚನಾಪದ್ಧತೌ ಹಿ ಆದಿತ್ಯಸ್ಯ ಸ್ಥಟಿಕಶಿಲಾಯಾಂ ಮಹೇಶ್ವರಸ್ಯ ವಾಣೀ ಚ ಆವಾಹನಾದಿಕಂ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ

ಆದಿತ್ಯಾದಿಪಂಚದೇವಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಂ ಏಕಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಅನ್ಯೇಷಾಂ ಚ ಚತುರ್ಣಾಂ

ಅಪ್ರಾಧಾನ್ಯಂ . ಶೈವಾಃ ಶಿವಂ, ವೈಷ್ಣವಾಃ ವಿಷ್ಣುಂ, ಶಾಕ್ತಾಃ ಶಕ್ತಿರೂಪಿಣೀಂ ಅಂಬಿಕಾಂ, ಸೌರಾಃ ಸೂರ್ಯಃ, ಗಾಣಪತಾಃ ಗಣಪತಿಂ ಚ ಪ್ರಧಾನಂ ಮನ್ಯಂತೇ . ಪೂರ್ವಜನ್ಮವಾಸನಾ ಅನುಸಾರಿಣೀ ವಾಸನಾ ಏವ ಅತ್ರ ನಿಯಾಮಿಕಾ ಬೋಧ್ಯಾ . ಏಷು ಪಂಚಸು

ಚ ಯಸ್ಯ ಯಸ್ಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಂ ತಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನಂ

ಅನ್ಯೇಷಾಂ ಅಂಗದೇವಾನಾಂ ಆಗ್ನೇಯ್ಯಾದಿಸ್ಥಾನಂ ಚ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತಂ .

ಅಂಗದೇವತಾಚತುಷ್ಟಯವಿಶಿಷ್ಟಂ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾರಾಧನಂ ಏವ ಪಂಚಾಯತನಪೂಜಾ ಇತಿ

ವ್ಯವಹ್ರಿಯತೇ . ಅಂಗಾಂಗೀಭಾವಭಾವನಾಪೂರ್ವಕಪೂಜಾವಿಧಾನೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ಅಂಗದೇವತಾರಾಧನಸ್ಯ

ಅಂಗಿ ದೇವತಾಪ್ರಸಾದಾತ್ ಅತಿಶಯಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಉಪಯೋಗಃ . ರಾಜಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ತತ್ ಅಮಾತ್ಯ-ತತ್ಪ್ರಣಯಿತ-ಪರಿಚಾರಕ ಆರಾಧನ್ ವಿನಿಯೋಗಃ ಇವ ಅತ್ರ ಅಪಿ ಬೋಧ್ಯಂ .

ನ ಹಿ ರಾಜಪೂಜನ ತತ್ ಅಮಾತ್ಯಾದಿಕಂ ಅಪ್ರಸಾದ್ಯ ಫಲಾಯ ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ಭವಿತುಂ ಅರ್ಹತಿ .

ಏವಂ ಏವ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವಪೂಜಾತ್ಮಕೋ ಯಜ್ಞಾದಿಃ ಅಪಿ ತತ್ ದೇವತಾ ಅಪ್ರಸಾದಯನ್ ನ ಫಲಾಯ

ಕಲ್ಪತೇ . ತಚ್ಚ ಯಥಾ ಪ್ರಧಾನಯಾಗಜನ್ಯ ಪರಮಾಪೂರ್ವೇ ಜನಯಿತವ್ಯೇ ಪ್ರಯಾಜಾದಿ

ಅಂಗಜನ್ಯಪಂಡಾಪೂರ್ವಾಣಾಂ ಉಪಯೋಗಃ ಭವತಿ ಏವಂ ಇಹ ಅಪಿ . ಅಮಾತ್ಯಾದಿಪ್ರಸಾದಂ

ಅಂತರಾ ರಾಜಪ್ರಸಾದಃ ಯಥಾ ದುರ್ಘಟಃ ತಥಾ ಅಂಗದೇವತಾಪ್ರಸಾದಂ ವಿನಾ ನ

ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಪ್ರಸಾದಶ್ಚ ಭವತಿ . ಸರ್ವೇಶ್ವರಃ ಸರ್ವಕಾರಣಭೂತಃ ಏಕಃ

ಏವೇಶ್ವರಃ . “ಏಕೋದೇವ” ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ . ಸ ಏವ ಪೂಜ್ಯಃ . ಆದಿತ್ಯಾದಯಃ
ಅಂಗದೇವತಾಃ . “ಅಂಗಾನಿ ಅನ್ಯಾದೇವತಾ” ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ . ಅಮಾತ್ಯಾದಿದ್ವೇಷೇ
ಯಥಾ ರಾಜಪ್ರಸಾದೋ ನ ಭವತಿ ತಥಾ ಅಂಗದೇವತಾದ್ವೇಷೇ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಪ್ರಸಾದೋ
ನ

ಸ್ಯಾತ್ . ಸಾಂಗಸ್ಯ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ ಆರಾಧನಾತ್ ಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಂತಂ ಫಲಂ
.ವಿರೋಧಾತ್

ಚ ನರಕಪರ್ಯಂತಂ ಅಹಿತಂ ಸ್ಯಾತ್ . ಇದಮೇವ ಪಂಚಾಯತನದೇವತಾಪೂಜಾರಹಸ್ಯಂ

ಏತದರ್ಥಮೇವ ಜಗತಃ ಈಶಸ್ವರೂಪತ್ವವಿಭಾವನಂ ಅಭಿಹಿತಂ.ಪಂಚದೇವಾಯತನಾನಾಂ
ಪಂಚಾನಾಂ ಅಪಿ ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ . ಅತಃ ಏವ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಭೃತ್ವಂ
ದೇವಸ್ಯ

ವಿಶೇಷಣಂ ದತ್ತಂ . ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಭೃತ್ ಶಿವಃ ಇತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ . ತಸ್ಯ ಪೂಜನಂ
ಇತಿ ಅನೇನ ಶಿವಸ್ಯ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾತ್ವ-ಅವಗಮಾತ್ ಶಿವಪಂಚಾಯತನದೇವತಾಪೂಜನಂ
ಏವ ಅತ್ರ ವಿವಕ್ಷಿತಂ ಇತಿ ವಿಶೇಷಣಾನಾಂ ಸ್ವಾರಸ್ಯಾತ್ ಅವಗಮ್ಯತೇ .

“ಯದ್ವಾರೇ ಮತ್ತಮಾತಂಗಾ ವಾಯುವೇಗಾಸ್ತುರಂಗಪ್ರಾಃ .
ಪೂರ್ಣೇಂದುವದನಾ ನಾರ್ಯಶ್ರೀವಪೂಜಾವಿಧೇಃ ಫಲಂ ..”

ಇತಿ ವಚನಬಲಾತ್ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತೇಃ ಭಗವತೋ
ಮಹೇಶ್ವರಸ್ಯಾರಾಧನಾದೇವಾಷ್ಟೈಶ್ಚರ್ಯಸಿದ್ಧಿಃ . ಏತಂ ಕರ್ಮಿಣಾಂ ಉಪಾಸಕಾನಾಂ
ಚ

ಜ್ಞಾನಿನಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಈಶ್ವರ-ಪೂಜನಂ ಅಭಿಹಿತಂ ಅಧಿಕಾರಾನುಗುಣೈನ ಇತಿ
ಬೋಧ್ಯಂ .

ನ ಚೈವ ಅರ್ಥತ್ರಯಪರತ್ವೇ ಅಸ್ಯ ಶ್ಲೋಕಸ್ಯ ವರ್ಣ್ಯಮಾನೇ ಕಾಯಿಕತ್ವಂ
ಅಸಂಗತಂ

ಇತಿ ವಾಚ್ಯಂ . ಸೇವನಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ಕಾಯಿಕತ್ವೇನ ಅರ್ಥತ್ರಯಸಾಧಾರಣತ್ವಾತ್ . ನ
ಚ

ಅತ್ರ ಅಷ್ಟ ಮೂರ್ತಯಃ ಯಸ್ಯ ಇತಿ ಬಹುವ್ರೀಹ್ಯಾಶ್ರಯಣೇನ ಏವ
ವಿವಕ್ಷಿತಾರ್ಥಲಾಭೇ,

ಕರ್ಮಧಾರಯಸಮಾಸಾಶ್ರಯಣೇನ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಪದಂ ವಿಗೃಹ್ಯ ತತಃ ತತ್
ಬಿಭರ್ತಿ ಇತಿ

ವಾ ತಸ್ಯ ಭೃತ್ ಇತಿ ವಾ ಸಮಾಸಾಶ್ರಯಣೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಕ್ಲೇಶಾಧಿಕ್ಯಾತ್ ಭೃತ್ವದಂ
ಅನರ್ಥಕಂ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಂ . ಅಮೂರ್ತೇರೀಶ್ವರಸ್ಯ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿತ್ವಂ ಅವಾಸ್ತವಂ
ಇತಿ

ತತ್ತ್ವಕಾಶಕರ್ತೇನ ತತ್ವದಸಾರ್ಥಕ್ಯಾತ್ . ಅಮೂರ್ತೇಃ ಅನಂಸರ್ಗಿಣಃ
ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ

ಮೂರ್ತಿಮತ್ವಂ ತಾತ್ತ್ವಿಕಂ ನ ಭವತಿ “ಅನಂಗೋ ನ ಹಿ ಸಜ್ಜತೇ” ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ .

ಅಪಿತು ಅಭಿಮಾನಿಕಂ ಏವ ಇತಿ . ಅತಃ ಏವ ಮಹಾಕವಿಃ ಅಪಿ ಆಹ “ಅಷ್ಟಾಭಿಃ
ಯಸ್ಯ ಕೃತ್ವಂ ಜಗದಪಿ ತನುಭಿಃ ಬಿಭೃತೋ ನ ಅಭಿಮಾನಃ” ಇತಿ . ತಸ್ಮಾತ್
ಸಾಧು ಉಕ್ತಂ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಭೃತ್ ದೇವಪೂಜನಂ ಇತಿ .. 5..

ಅಥ ವಾಚಿಕಂ ತ್ರಿಪ್ರಕಾರಂ ಜಪಂ ಉಪದಿಶತಿ -

ಉತ್ತಮಸ್ತವಾದುಚ್ಚಮಂದತಃ . ಚಿತ್ತಜಂ ಜಪ ಧ್ಯಾನಮುತ್ತಮಂ .. 6..

ಉತ್ತಮ ಇತಿ . ಉಚ್ಚಂ ಉಚ್ಚೈಸ್ವರೇಣ ಮಂದಂ ಮಂದಸ್ವರೇಣ ಚ .
ಪ್ರಕಾರಾರ್ಥಾ

ತಸಿಃ . ಉತ್ತಮಸ್ಯ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತಮಸ್ಯ ಊರ್ಧ್ವತಮಸ್ಯ ಉತ್ಕೃತತಮಸ್ಯಸ್ಯ ವಾ
ಸರ್ವಾಭಿಷ್ಟದೇವಸ್ಯ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ ಸ್ತವಾತ್ , ವೈದಿಕಾತ್ ಆರ್ಷಾತ್ ಅನ್ಯಸ್ಮಾತ್
ಚಿತ್ತಜಂ ಮನಸಿ ಜಾಯಮಾನಂ . ಮನಸಾ ಆವರ್ತ್ಯಮಾನಂ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .
ಜಪಧ್ಯಾನಂ

ಮನನಾತ್ಮಕೋ ಜಪಃ ಉತ್ತಮಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಭವತಿ . ಜಪೋ ದ್ವಿವಿಧಃ”

ಉಚ್ಚೈರುಪಾಂಶುಶ್ಲೇತಿ . ಮಾನಸಿಕೋಽಪಿ ಮನನಧ್ಯಾನ ಭೇದಾತ್ ದ್ವಿವಿಧಃ .

ಅನ್ಯಶ್ರುತಿಗೋಚರತ್ವಂ ಉಚ್ಚೈಷ್ಟ್ಯಂ . ಸ್ವಶ್ರುತಿಮಾತ್ರಗೋಚರತ್ವಂ ಉಪಾಂಶುತ್ವಂ

ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿ-ಇತಿಹಾಸ-ಕಲ್ಪ-ಸೂತ್ರ-ಪುರಾಣ-ಸಹಸ್ರನಾಮಾದಿಪಾರಾಯಣಂ

ಅಪಿ ವಾಚಿಕಜಪ ಅಂತರ್ಗತಂ ಭವತಿ . ಸ್ವಶ್ರುತೇಃ ಅಗೋಚರಪರ ಅವಾಗ್ರೂಪಃ

. ವಿಚ್ಛಿದ್ಯ ಕ್ರಿಯಮಾಣ ಮಾನಸಃ ಭವತಿ . ಉಚ್ಚಸ್ವರೇಣ ಜಪ-ಅಪೇಕ್ಷಯಾ

ಉಪಾಂಶುಜಪಸಹಸ್ರಗುಣಃ . ಉಪಾಂಶುಜಪ-ಅಪೇಕ್ಷಯಾ ಮಾನಸಸಹಸ್ರಗುಣಃ,

ಉಚ್ಚಜಪಃ ಅಧಮಃ . ಮಂದಜಪೋ ಮಧ್ಯಮಃ . ಮಾನಸಂ ಮನನಂ ಉತ್ತಮಂ
ಕದಾಚಿತ್

ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ಅಪಿ . ನಿರಂತರ-ಚಿಂತನಾತ್ಮಕಂ ಧ್ಯಾನಂ ಚ ಅನಂತರಂ ವಕ್ಷ್ಯತಿ .

ಅತಃ ಅತ್ರ ಧ್ಯಾನಪದಂ ಮನನಾರ್ಥಕಂ ಬೋಧ್ಯಂ . ನ ಚೈವಂ ಮಾನಸತ್ವಾತ್
ಮನನಸ್ಯ

ವಾಚಿಕತ್ವ ಅಸಾಂಪ್ರತಂ ಇತಿ ಶಂಕ್ಯಂ . ಮನನಸ್ಯ ಮಧ್ಯಮಾರೂಪತ್ವಸಂಪ್ರತಿಪತ್ತೇಃ

ನನು ಮಾನಸಯೋಃ ಮನನ ಧ್ಯಾನಯೋಃ ಕೋ ಭೇದಃ ಇತಿ ಚೇತ್ . ಮನನಂ
ಮಂತ್ರಾಣಾಂ

ಆವೃತ್ತಿರೂಪಂ . ಧ್ಯಾನಂ ಮಂತ್ರವಿಷಯಪ್ರತ್ಯಯಾವೃತ್ತಿರೂಪಂ ಇತಿ ಗೃಹಾಣ .
ವರ್ಣಪದವಾಕ್ಯವಿಷಯಾಣಾಂ ಮಾನಸವೃತ್ತೀನಾಂ ಏವ ಮಂತ್ರತ್ವಂ . ಸ್ಪಷ್ಟಂ
ಚ ಇದಂ ಆಕರೇ . ಅತಃ ಏವ ಆಹುಃ ಭಗವತ್ಪಾದಾಃ “ಮನೋವೃತ್ತಿರೂಪತ್ವೇ
ಮಂತ್ರಾಣಾಂ ಮನೋವೃತ್ತಿಃ ಏವ ಆವರ್ತೃತೇ ಇತಿ ಮಾನಸೋ ಜಪಃ
ಉಪಪದ್ಯತೇ . ಅನ್ಯಥಾ

ಅವಿಷಯತ್ವಾತ್ ಮಂತ್ರಾಃ ನ ಆವರ್ತಯಿತುಂ ಶಕ್ಯಂತೇ ಘಟಾದಿವತ್ ಇತಿ
ಮಾನಸಃ ಜಪೋ

ನ ಉಪಪದ್ಯತೇ” ಇತಿ .. 6..

ಅಥ ಇದಾನೀಂ ತೃತೀಯಂ ಚಿಂತನಂ ಧ್ಯಾನ-ಅಪರ-ಪರ್ಯಾಯಯಂ ಆಹ
ಆಜ್ಯಧಾರಯಾ ಸ್ತೋತಸಾ ಸಮಂ . ಸರಲಚಿಂತನಂ ವಿರಲತಃ ಪರಂ .. 7..

ಆಜ್ಯಧಾರಯೇತಿ . ಆಜ್ಯಧಾರಯಾ ದೃತಧಾರಯಾ, ಸ್ತೋತಸಾ, ಪ್ರವಾಹೇಣ ಸಮಂ
ಸದೃಶಂ ಸರಲಚಿಂತನಂ ನಿರಂತರಸಂಸರಣಂ ವಿರಲತಃ ವಿಚ್ಛಿದ್ಯ ವಿಚ್ಛಿದ್ಯ
ಕೃತಾತ್ ಚಿಂತನಾತ್ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮನನಾತ್ ಪರಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ . ಚಿಂತನ-ಸ್ಮರಣ
ಧ್ಯಾನ-ನಿದಿಧ್ಯಾನನೋಪಾಸನಾದಿ ಪದಾಭಿಧೇಯಂ ಇದಂ ಏವ . ಚಿಂತನಪದಂ
ಏವ ಅಂತರ್ಣೀತಾವೃತ್ತಿಗುಣಂ ಮಾನಸವ್ಯಾಪಾರಂ ಅರ್ಥಂ ಅಭಿಧತ್ತೇ . ತೇನ ಚ
ಸತ್ಕಾರದೀರ್ಘಕಾಲನೈರಂತರ್ಯೇಣ ಧ್ಯೇಯವಿಷಯಪ್ರತ್ಯಯಾವೃತ್ತಿಃ ಅವಗಮ್ಯತೇ

ಸಗುಣಸ್ಯ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ವಾ ತತ್ ಚಿಂತನಂ ತತ್ ತತ್ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾಯ ಕಲ್ಪತ ಇತಿ
“ಯಸ್ಯ ಸ್ಯಾದ್ ಅದ್ಧಾ ನ ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ ಅಸ್ತಿ”

“ದೇವೋ ಭೂತ್ವಾ ದೇವಾನ್ ಅಪ್ಯೇತಿ” ಇತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾತ್ ದೃಷ್ಟಫಲತ್ವಂ

ಅವಘಾತವತ್ ಅಧಿಗಮ್ಯತೇ . ಅತಃ ಯಾವತ್ ಫಲೋದಯಂ ಆವರ್ತನಂ
ಉಪಾಸನಸ್ಯ

ಅಭ್ಯುಗಮನೀಯಂ . ನಿರ್ವಿಶೇಷಬ್ರಹ್ಮ-ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಫಲೇಷು, “ಮಾನಸಂತು
ಕಿಂ ಮಾರ್ಗಣೇ ಕೃತೇ” ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಉಪರಿ-ಉಪದಿಶ್ಯಮಾನೇಷು ವಿಚಾರೇಷು

ಚ ಸತತಚಿಂತನಂ ಆವಶ್ಯಕಂ ಏವ . ಸ್ವಾತ್ಮಸ್ವರೂಪ-ಅವಸ್ಥಾನಲಕ್ಷಣಾಯಾಃ

ಮುಕ್ತೇಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಫಲತ್ವೇನ ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿ-ಅನುಭವಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ . ಏವಮೇವ

ಸವಿಶೇಷಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಫಲೇಷು ಚ ದೃಷ್ಟಫಲತ್ವಾತ್ ಆವರ್ತನಂ ಆವಶ್ಯಕಂ .

ತತ್ ಚ ಸತತಂ ವಿಧೇಯಂ ಇತಿ ಏವ ಅತ್ರ ವಿವಕ್ಷಿತಂ ಬೋಧ್ಯಂ . ಏತತ್ ಸರ್ವಂ

ಅಭಿಪ್ರೇತ್ಯ ಏವ ಚಿಂತನೀಯಂ ವಿಹಾಯ ಚಿಂತನಕ್ರಮಮಾತ್ರಂ ಉಪದಿಷ್ಟಂ . ತತ್ರ

ಸುಖಾವಬೋಧಾರ್ಥಂ ಆಜ್ಯಧಾರಾನದೀಪ್ರವಾಹ ದೃಷ್ಟಾಂತದ್ವಯಂ ಉಪಾತ್ತಂ .

ಆಜ್ಯಂ ಹಿ

ದೇವಪಿತೃಮನುಷ್ಯಪೂಜ್ಯಂ ಪರಮಪವಿತ್ರಂ ಚ ಇತಿ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಪ್ರಸಿದ್ಧಂ .

ಚಿಂತನಸ್ಯ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಸ್ತುವಿಷಯಕರ್ತೇನ ಪಾವಿತ್ರ್ಯಂ ಸೂಚಯಿತುಂ ತ್ರೈಲಾದೀನ್
ವಿಹಾಯ

ಆಜ್ಯಧಾರಾ ಔಪಮ್ಯಂ ಕಥಿತಂ . ಆಜ್ಯಧಾರಾಯಾಃ ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನ-ನಿಷ್ಪಾದ್ಯತ್ವೇನ
ಸಾತತ್ಯ ಅಸಂಭವಾತ್ ವೈರಲ್ಯಶಂಕಾಯಾಂ ಸ್ತೋತೋನಿದರ್ಶನಾಂತರಂ
ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ .

ಸ್ತೋತಸಃ ಧಾರಾವಾಹಿಕತ್ವಂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಂ . ನ ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನನಿಷ್ಪಾದ್ಯಂ
ಇತಿ ಏತತ್ ಸರ್ವವಿದಿತಂ . ಏವಂ ಧ್ಯಾನಸ್ಯ ನೈರಂತರ್ಯಂ ನೈಸರ್ಗಿಕಂ ಭವಿತವ್ಯಂ
ಇತ್ಯಾಶಯಃ . ಋಜುಕುಟಿಲ ನಾನಾಪಥಜುಷಾಂ ಅಪಿ ಸ್ತೋತಸಾಂ ಯಥಾ
ಪ್ರವಾಹವಿಚ್ಛೇದೋ

ನ ಭವತಿ ಏವಂ ನಾನಾಕುಟುಂಬಕಾರ್ಯವ್ಯಾಕುಲೀಭೂತಂ ಅಪಿ ಧ್ಯಾನಂ
ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ

ಭವಿತವ್ಯಂ ಇತಿ ಅಪಿ . ವಿರಲಚಿಂತನಸ್ಯ ಸರಲಚಿಂತನ ಅಪೇಕ್ಷಯಾ ಅವರತ್ವೇ
ಅಪಿ ನ ತ್ಯಾಜ್ಯತ್ವಂ . ಸರಲ ಚಿಂತನದ್ವಾರತ್ವಾತ್ .. 7..

ಏವಂ ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಧ್ಯಾನಸ್ವರೂಪಂ ಅಭಿಧಾಯ ತದ್ವಿಶೇಷಾನ್ ವಕ್ತುಂ
ಉಪಕ್ರಮತೇ .

ಭೇದಭಾವನಾತ್ನೋಹಮಿತ್ಯಸೌ . ಭಾವನಾಽಭಿದಾ ಪಾವನೀ ಮತಾ .. 8..

ಭೇದೇತಿ . ಭೇದಭಾವನಾತ್ . ಭೇದೇನ ಭಾವನಾತ್ ಧ್ಯಾನಾತ್ ಅನ್ಯೋ ಅಹಂ
ಅನ್ಯೋ ಅಸೌ ಇತಿ . ತಸ್ಮಾತ್ ಭೇದಭಾವನಾತ್ ಸೋಹಂ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮವಾಹಮಸ್ಮೀತಿ
ಅಸೌ ಅಭಿದಾ ಭೇದಶೂನ್ಯಾ ಭಾವನಾ ಧ್ಯಾನಂ ಪಾವನೀ ಪರಿಶುದ್ಧಿಕರೀ ಮತಾ
ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರ-ಅನುಭವ-ಸಮ್ಮತಾ . ತ್ವಂ ವಾ ಅಹಂ ಅಸ್ಮಿ ಭಗವೋ ದೇವತಾ ಅಹಂ
ವೈ

ತತ್ತ್ವ ಮಸಿ ಭಗವೋ ದೇವತೇ” “ತದ್ಯೋಽಹಂ ಸೋಽಸೌ ಸೋಽಹಂ”

“ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ”ತ್ಯೇವಮಾದಿಶ್ರುತಿಭಿಃ ಅಭೇದಧ್ಯಾನಸ್ಯ ಏವ ಉಕ್ತೇಃ .

“ಅಥ ಯಃ ಅನ್ಯಾಂ ದೇವತಾಂ ಉಪಾಸ್ತೇ ಅನ್ಯಃ ಅಸೌ ಅನ್ಯಃ ಅಹಂ ಅಸ್ಮಿ ಇತಿ

ನ ಸ ವೇದ ಯಥಾ ಪಶುಃ” “ಮೃತ್ಯೋಸ್ಸಮೃತ್ಯುಮಾಪ್ನೋತಿ ಯಃ ಇಹ

ನಾನೇವ ಪಶ್ಯತಿ” “ಉದರಮಂತರಂ ಕುರುತೇ . ಅಥ ತಸ್ಯ ಭಯಂ

ಭವತಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಭಿಃ ಭೇದಃ ಭಾವನಾಯಾ ಅಪವಾದಾತ್ ಚ . ಉಪಾಸನೇಷು

ಅಹಂಗ್ರಹ ಉಪಾಸನಂ ಏವ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ . ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನೋಃ ಅಭೇದಸ್ಯ ತಾತ್ವಿಕತ್ವಾತ್ .

ಉಪಾಧಿಕೃತವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಾಧ್ಯಾನೇನ ಬಿಂಬಪ್ರತಿಬಿಂಬವತ್ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮಭೇದಸ್ಯ

ಅತಾತ್ವಿಕತ್ವಾತ್ . ಆತ್ಮಾಭಿನ್ನ ಪರಮಾತ್ಮಧ್ಯಾನಸ್ಯ ಏವ ಅಭಯಾಮೃತತ್ವ

ಹೇತುತ್ವಂ . ಮೃತಿಭಯಹೇತೋಃ ಅನ್ಯಸ್ಯ ಅಭಾವಾತ್ . ನ ಹಿ ಸ್ವೇನ ಏವ ಸ್ವಸ್ಯ

ಮೃತಿಭಯಾದಿಕಂ ಸಂಭವಿತುಂ ಅರ್ಹತಿ . ಮೃತಿಭಯಹೇತೋಃ ಅಪಿ
ಭೇದಭಾವನಸ್ಯ

ನ ಅತ್ಯಂತಂ ಪರಿತ್ಯಾಜ್ಯತ್ವಂ ಭವಿತುಂ ಅರ್ಹತಿ . ಅಭೇದಭಾವನಹೇತುತ್ವಾತ್ .
ಅನ್ಯಥಾ

ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತಾನಾಂ ಪ್ರತೀಕಸಂಪದಾದಿಭೇದೋಪಾಸನಾನಾಂ ಆನರ್ಥಕ್ಯಪ್ರಸಂಗಾತ್
. ನ ಹಿ

ಪ್ರತೀಕಾದಿಷು ಅಪಿ ಅಹಂಗ್ರಹಃ ಸಂಭವತಿ . ಸ್ವಭಿನ್ನತ್ವಾತ್ . ತಥಾ ವಿಧಾನಾಭಾವಾತ್
ಚ . ನ ಚ ಪ್ರತೀಕಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪತ್ವಾತ್ ಅಹಂಗ್ರಹೋಯುಕ್ತ ಇತಿ ಶಂಕ್ಯಂ .
ಪ್ರತೀಕಂ

ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಕಾರಂ ಭವತಿ . ತತ್ರ ವಿಕಾರರೂಪಂ ಬ್ರಹ್ಮದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಯದಿ ತಿರಸ್ತ್ರಿಯತೇ
ತದಾ ಪ್ರತೀಕತಾ ಅಪಗಚ್ಯತಿ . ತಥಾ ಚ ತೇಷಾಂ ಪ್ರತೀಕತ್ವವಿಲಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವ
ಆಪತೌ ಸತ್ಯಾಂ ಆಲಂಬನ ಅಭಾವಾತ್ ಅಹಂಗ್ರಹೋ ನ ಸಘಟೀತ . ವಸ್ತುವೃತ್ತಂ
ವಿಕಾರರೂಪಂ ಅನುಪಮದೈವ ಪ್ರತೀಕೋಪಾಸ್ತಿವಿಧಾನಾತ್ . ತಸ್ಮಾತ್
ಪ್ರತೀಕೋಪಾಸನಾನಿ

ಭೇದೋಪಾಸನಾನಿ ಭವಂತಿ . ತಾನಿ ಚ ನಾನಾವಿಧಾನಿ ಭವಂತಿ . ಅಭ್ಯುದಯಾರ್ಥಾನಿ
ಕಾನಿಚಿತ್ ಕ್ರಮುಕ್ತಾರ್ಥಾನಿ ದಹರಾದಿ ಉಪಾಸನಾನಿ ಕರ್ಮ ಸಮೃದ್ಧಿ ಅರ್ಥಾನಿ
ಉದ್ಗ್ರಾಹಾದಿ

ಉಪಾಸನಾನಿ . ಏತೇಷು ಅಹಂಗ್ರಹೋಪಾಸನಂ ಸವಿಶೇಷನಿರ್ವಿಶೇಷೋಭಯವಿಷಯಕಂ
ಇತಿ ಪ್ರಾಕ್ ಉಕ್ತಂ . ಉಪಾಸನಾನಾಂ ಚ ಚಿತ್ರೈಕಾಗ್ರ್ಯದ್ವಾರಾ ಜ್ಞಾನಂ ಏವ ಮುಖ್ಯಂ
ಫಲಂ

ಇತಿ ಮಂತವ್ಯ .

ತದುಕ್ತಂ

“ನಿರ್ವಿಶೇಷಂ ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರ್ತುಮನೀಶ್ವರಾಃ .

ಯೇ ಮಂದಾಸ್ತೇನುಕಂಪ್ಯಂತೇ ಸವಿಶೇಷನಿರೂಪಣೈಃ ಇತಿ .. 8..

ಅಥ ಅಭೇದೋಪಾಸನೇ ವಿಶೇಷಂ ಆಹ -

ಭಾವಶೂನ್ಯಸದ್ಭಾವಸುಸ್ಥಿತಿಃ . ಭಾವನಾಬಲಾತ್ ಭಕ್ತಿರುತ್ತಮಾ .. 9..

ಭಾವೇತಿ . ಭಾವನಾಬಲಾತ್ ಅಭೇದಾನುಸಂಧಾನಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರಾಬಲ್ಯಾತ್ ಧ್ಯಾತುಃ
ಯಾ

ಭಾವಶೂನ್ಯಾ ಸಂಕಲ್ಪವಿಕಲ್ಪರಹಿತಾಃ ಸದ್ಭಾವೇ ಸದ್ರೂಪೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿ ಸುಸ್ಥಿತಿಃ
ತತ್

ಆತ್ಮತಾಸ್ಥಿತಿಃ ಉತ್ತಮಾ ಭಕ್ತಿಃ ಭವತಿ . ನ ಅನ್ಯಾ ಇತಿ ಭಾವಃ . ಧ್ಯಾತಾ ಯಾದೃಶಃ
ಧ್ಯಾನವಾನ್ ಭವತಿ ಸಃ ತಾದೃಶ ಧ್ಯಾನಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರಕರ್ಷಾತ್ ತದ್ ದೇವತಾತ್ಮತ್ವಂ

ಜೀವದಶಾಯಾಂ ದೇಹಪಾತೇ ಅಪಿ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ .

“ತಂ ಯಥಾ ಯಥಾ ಉಪಾಸತೇ ತದೇವ ಭವತಿ” .

“ಯಥಾ ಕೃತುಃ ಅಸ್ಮಿನ್ನೋಕೇ ಪುರುಷೋ ಭವತಿ ತಥಾ ಇತಃ ಪ್ರೇತ್ಯ ಭವತಿ”

ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ . ಭಾವನಾಪ್ರಚಯಶ್ಚ ಭಕ್ತಿಶ್ರದ್ಧಾಪುರಸ್ಕರಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಯಾ

ಭಾವನಯಾ ಏವ ಜಾಯೇತ ಇತಿ ಸದ್ಭಾವಾತ್ಮತಾ ಪ್ರಾಪ್ತೇಃ ಉತ್ತಮಭಕ್ತಿರೂಪತಾ ಅಭಿಹಿತಾ .

ಏಷಾ ಏವ ಪರಭಕ್ತಿರಿತಿ ಭಾವಃ .

“ಮಾ ಭವ ಗ್ರಾಹ್ಯ ಭಾವಾತ್ಮಾ ಗ್ರಾಹಕಾತ್ಮಾ ಚ ಮಾ ಭವ .

ಭಾವನಾಮಖಿಲಾಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಯಚ್ಛಿಷ್ಟಂ ತನ್ಮಯೋ ಭವ .

ಸಶಾಂತಸರ್ವಸಂಕಲ್ಪಾ ಯಾ ಶಿಲಾವದವಸ್ಥಿತಿಃ .

ಜಾಗ್ರನ್ನಿದ್ರಾವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಾ ಸಾ ಭಕ್ತಿಃ ಪರಮಾ ಮತಾ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಚನಾತ್ . ಅಥವಾ,

ಭಾವನಾಬಲಾತ್ ಅಭೇದಧ್ಯಾನಬಲಾತ್ , ಭಾವಶೂನ್ಯಃ ಪ್ರಪಂಚಾತೀತಃ ಯಃ ಸದ್ರೂಪಃ

ಭಾವಃ ತಸ್ಮಿನ್ ಸುಸ್ಥಿತಿಃ ಉತ್ತಮಾ ಭಕ್ತಿಃ ಇತಿ . ಏತೇನ ಶೂನ್ಯವಾದೋ ನಿರಾಕೃತಃ .

ಧ್ಯಾನಸ್ಯ ಭಕ್ತಿರೂಪತ್ವ ಅಭಿಧಾನಾತ್ ಅಭೇದೋ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ .. 9..

ಅಥ ಇದಾನೀಂ ಪ್ರಕರಣಾರ್ಥಂ ಉಪಸಂಹರನ್ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಧ್ಯಾನಾಭ್ಯಾಸಪರಿಪಾಕ-
ಜನಿತ

ನಿಜಾತ್ಮಸಿದ್ಧಿಲಾಭಂ ಮಹೀಕರೋತಿ

ಹೃತ್ಸ್ಥಲೇ ಮನಸ್ವಸ್ಥತಾ ಕ್ರಿಯಾ . ಭಕ್ತಿಯೋಗಬೋಧಾಶ್ಚ ನಿಶ್ಚಿತಂ .. 10..

ಹೃತ್ಸ್ಥಲೇ ಇತಿ . ಹೃತ್ಸ್ಥಲೇ-ಹೃದಯಸ್ಥಾನೇ . ಅನೇನ

ಮೂಲಾಧಾರಾದಿ-ಸ್ಥಾನವ್ಯವಚ್ಛೇದಃ ಕೃತಃ . ತೇಷಾಂ ಮನ

ಆಯತನತ್ವ-ಅಭಾವಾತ್ ಹೃದಯಮಾತ್ರಪ್ರತಿಷ್ಠಿತತ್ವಾತ್ ಮನಸಃ . ತಸ್ಮಿನ್

ಹೃದಯೇ ಮನಸ್ವಸ್ಥತಾ ಮನಸಸ್ಥಿತಿಃ ಮನಸಃ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ ಆತ್ಮನಿ ಸ್ಥಿತತಾ

ನಿಷ್ಕತಾ ವಾ ಕ್ರಿಯಾ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನರೂಪಾ ಚ ಭವತಿ . ನಿಶ್ಚಿತಂ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣನಿರ್ಣೇತಂ ಇತಿ ಭಾವಃ . ಅತ್ರ ಇದಂ ಅನುಸಂಧೇಯಂ

ಮನೋ ಹಿ ಇದಾನೀಂ ನ ಸ್ವಸ್ಥಾನಭೂತೇ ಹೃದಯೇ ತಿಷ್ಠತಿ . ಕಿಂತು

ಬಹಿರ್ವಿಷಯೇಷು .

ವಿಷಯೇಭ್ಯಃ ಪ್ರತ್ಯಾಹೃತ್ಯ ಮನಸಃ ಸ್ವಸ್ಥಾನೇ ಸ್ಥಾಪನಂ ಕರ್ತವ್ಯಂ .

ಏತದರ್ಥಮೇವ ಸರ್ವಾಣಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಪ್ರವೃತ್ತಾನಿ . ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪೂಜನಜಪಧ್ಯಾನಾನಾಂ

ಚ ಅತ್ರ ಏವ ಉಪಯೋಗಃ . ರಜಸ್ತಮೋದೋಷೇಣ ಬಹಿರ್ವಿಕ್ಷಿಪ್ಯತೇ ಮನಃ .

ತಾದೃಕ

ದೋಷ-ಅಪನಯನಾರ್ಥಂ ಕರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರವೃತ್ತಾನಿ . ಬಹಿರ್ವಿಕ್ಷೇಪರಹಿತಸ್ಯ
ಏಕಾಗ್ರತಾಸಂಪಾದನಾರ್ಥಂ ಉಪಾಸನಾಯೋಗೌ ಪ್ರವೃತ್ತೌ . ಕರ್ಮಭಕ್ತಿ
ಯೋಗಾದಿಭಿಃ

ಸ್ವಸ್ಥಾನಸ್ಥಾಪಿತೇ ಮನಸಿ ತತ್ರಸ್ಥ ಆತ್ಮಾವಬೋಧಶ್ಚ ಅಯತ್ನನಿಷ್ಪಾದ್ಯಃ
ಏವ . ಮನಸಃ ಹೃತ್ಸ್ಥಲಸ್ಥಿತಃ ಏವ ಹಿ ಆತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಂ ಉಚ್ಯತೇ ನ ಅನ್ಯತ್ .
ಬಹಿರ್ವಿಷಯಾತ್ ಉಪರತಾಃ ಸ್ವಹೃದಯಸ್ಥಾನಸಂಸ್ಥಿತಾಃ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶಿನಃ ಬಹವಃ

ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಸಂವಾದಾಶ್ಚ ಭೂಯಾಂಸಃ . ತಸ್ಮಾತ್ ಮನಸೋ ಹೃದಯಸ್ಥಾಪನಂ
ಏವ

ದುರ್ಘಟಂ ಅಪಿ ಸಂಪಾದನೀಯಂ . ಹೃದಯಸ್ಥಸ್ಯ ಮನಸೋ ಮನಸ್ತ್ವಂ
ಅಪಗಚ್ಛತಿ .

ಮನಸ್ವಸ್ಥತಾಕ್ರಿಯಾ ಇತಿ ಏಕಂ ವಾ ಪದಂ . ಮನಸಃ ಸ್ವಾತ್ಮನಿನ್ಧತೇಃ ಕ್ರಿಯಾ ಕರಣಂ
ಭಕ್ತಿಯೋಗಬೋಧರೂಪಂ ಭವತಿ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ಬೋಧ್ಯಃ .. 10..

ವಿಷಯಪ್ರವಣೈಕಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ಮನಸೋ ಹೃದಯಸ್ಥಾನಸ್ಥಾಪನಾ-ಉಪಾಯಂ
ಆಹ-

ವಾಯುರೋಧನಾತ್ ಲೀಯತೇ ಮನಃ . ಜಾಲಪಕ್ಷಿವದೋಧಸಾಧನಂ .. 11..

ವಾಯುರೋಧನಾತ್ ಇತಿ . ವಾಯೋಃ ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ರೋಧನಾತ್ ನಿಗ್ರಹಾತ್
ಜಾಲಪಕ್ಷಿವತ್ ಜಾಲೇನ

ಬದ್ಧಃ ಶೈಲನಾದಿಪಕ್ಷಿವತ್ ಮನೋ ಲೀಯತೇ ನಿಗ್ರಹ್ಯತೇ . ಇದಂ ವಾಯುನಿರೋಧನಂ
ಮನೋನಿರೋಧನಸಾಧನಂ ಏವ . ನ ಪುನಃ ನಾಶಸಾಧನಂ . ಏಕತತ್ತ್ವಾಭ್ಯಾಸಸ್ಯ
ಏವ

ತನ್ನಾಶಕತ್ವಾತ್ ಇತಿ ಭಾವಃ ತದುಕ್ತಂ- ಚಿತ್ತಂ ಪ್ರಾಣೇನ ಸಂಬಂಧಂ ಸರ್ವಜೀವೇಷು
ಸಂಸ್ಥಿತಂ .

ರಜ್ಜ್ವಾಯದ್ವತ್ ಸುಸಂಬದ್ಧಃ ಪಕ್ಷಿ ತದ್ವದಿದಂ ಮನಃ ..

ತರ್ಕೈರ್ಜಫಲ್ಪೈಸ್ಸಾಸ್ತಜಾಲೈರ್ಯುಕ್ತಿಭಿರ್ಮಂತ್ರಭೇಷಜೈಃ .

ನ ಮನೋ ಜೀಯತೇ ಪ್ರಾಣವಾಯುರೋಧನಾತ್ ವಿನಾ ವಿಧೇ .. ಇತ್ಯಾದಿ

ಅತ್ರ ಇದಂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರತತ್ತ್ವಂ ಅವಗಂತವ್ಯಂ . ಪ್ರಾಣವಾಯುರೋಧನಂ ನಾಮ
ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಃ .

ಸ ಚ ತ್ರಿವಿಧಃ . ರೇಚಕಃ ಪೂರಕಃ ಕುಂಭಕ ಇತಿ . ಶರೀರ-ಅಂತರ್ಗತಸ್ಯ ವಾಯೋಃ
ಬಹಿಃ ಉಚ್ಛ್ವಾಸೇನ ನಿಸ್ಸರಣೇ ರೇಚಕಃ . ಬಹಿಷ್ಠಸ್ಯ ವಾಯೋರಂತರ್ನಿಶ್ಚ್ವಾಸೇನ
ಪ್ರವೇಶನೇ ಪೂರಕಃ . ಉಚ್ಛ್ವಾಸನಿಶ್ಚ್ವಾಸನಿರೋಧೇನ ನಿಶ್ಚಲತಯಾ ಅವಸ್ಥಾಪನೇ

ಕುಂಭಕಃ . ಕುಂಭಕೋ ದ್ವಿವಿಧಃ . ಅಂತರ್ಕುಂಭಕೋ ಬಾಹ್ಯಕುಂಭಕಶ್ಚೇತಿ .
ತತ್ರ ಪೂರಕ-ಅನಂತರಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಃ ಸ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸಪ್ರತಿರೋಧಃ
ಅಂತಃಕುಂಭಕಃ . ರೇಚಕ-ಅನಂತರಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಃ ತು ಬಾಹ್ಯಕುಂಭಕಃ . ಏವಂ
ತ್ರಿವಿಧೇನ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮೇನ ಅಭ್ಯಸ್ಯಮಾನೇನ ಪ್ರಾಣಃ ದೀರ್ಘಸೂಕ್ಷ್ಮೋ ಭವತಿ

ಯಥಾ ಚ ತೂಲಪಿಂಡೋ ಘನೀಭೂತಃ ಪ್ರಸಾರ್ಯಮಾಣಃ ವಿರಲ-
ಅವಯವತಯಾ ದೀರ್ಘಃ

ಸೂಕ್ಷ್ಮಶ್ಚ ಭವತಿ ತದ್ವತ್ . ಶ್ವಾಸಃ ಹೃದಯಾತ್ ನಿರ್ಗತ್ಯ ನಾಸಾಗ್ರಸಮ್ಮುಖೇ
ದ್ವಾದಶಾಂಗುಲಪರಿಮಿತದೇಶೇ ಪರಿಸಮಾಪ್ಯತೇ . ತತಃ ಏವ ಚ ಪರಾವೃತ್ಯ
ಹೃದಯದೇಶಪರ್ಯಂತಂ ಅಂತಃ ಪ್ರವಿಶತಿ ಇತಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೀ ಪ್ರಾಣಾಪಾನಯೋಃ
ಗತಿಃ . ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ-ಅಭ್ಯಾಸೇನ ತು ಕ್ರಮೇಣ ಕ್ರಿಯಮಾಣೇನ ನಾಭೇಃ
ಮೂಲಾಧಾರಾತ್ ವಾ

ನಾಸಾಗ್ರಮುಖೇ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿ-ಅಂಗುಲಪರ್ಯಂತೇ, ತ್ರಿಂಶದಂಗುಲ-ಪರಿಮಿತೇ
ವಾ ದೇಶೇ

ಪರಿಸಮಾಪ್ಯತೇ . ಏವಂ ರೇಚಕಪೂರಕಕುಂಭಕಭೇದೇನ ತ್ರಿವಿಧಾತ್ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾತ್
ಅನ್ಯೋಽಪಿ

ಚತುರ್ಥಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಃ ವಿದ್ಯತೇ . ಸಃ ಅಪಿ ಕುಂಭಕಾಖ್ಯಃ ಏವ . ಅಯಂ
ತೃತೀಯಕುಂಭಕಾಭ್ಯಾಸಪಾಟವಾತ್ ಧಾರಣಾಖ್ಯಭೂಮಿಕಾನಿಷ್ಪಾದಕತಯಾ
ಉಪಯುಜ್ಯತೇ .

ಸಃ ಅಯಂ ಚತುರ್ವಿಧಃ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಃ ಏವ ಅತ್ರ ಮನೋನಿಗ್ರಹೋಪಾಯತಯಾ
ಶ್ರೀರಮಣೇನ

ಕಥಿತಃ . ಶೈನಾದೀನಾಂ ಜಾಲಾಂತಃ ಪಾತಿತ್ವೇ ಸುನಿಗ್ರಹತ್ವಂ ಇವ ಪ್ರಾಣಾಂತಃ
ಪಾತಿತ್ವೇನ

ಮನಸೋ ಅಪಿ ಪ್ರಾಣರೋಧೇನ ಸುನಿಗ್ರಹತ್ವಂ ಭವತಿ ಇತಿ ಸ್ಫುಟಯಿತುಂ
ಜಾಲಪಕ್ಷಿವತ್

ಇತಿ ನಿರರ್ಶನ-ಉದಾಹರಣಂ . ಉಪಕ್ರಮಸ್ಥಂ “ಲೀಯತೇ” ಇತಿ ಪದಂ

ಉಪಸಂಹಾರಸ್ಥರೋಧಪದಾನುಸಾರೇಣ ನಿಗ್ರಹಪರಂ ಇತಿ ಬೋಧ್ಯಂ .. 11..

ಪ್ರಾಣನಿರೋಧಸ್ಯ ಮನೋನಿರೋಧಹೇತುತ್ವಂ ವಿಶದಯಿತುಂ ಆರಭತೇ .

ಚಿತ್ತವಾಯವಶ್ಚಿತ್ತಿಯಾಯುತಾಃ . ಶಾಖಯೋರ್ಧ್ವಯೇ ಶಕ್ತಿಮೂಲಕಾ .. 12..

ಚಿತ್ತೇತಿ . ಚಿತಾ-ಚೈತನ್ಯೇನ, ಕ್ರಿಯಯಾ ಚಲನಾದಿಕ್ರಿಯಯಾ ಚ

ಯುತಾಃ ಸಮನ್ವಿತಾಃ ಚಿತ್ತವಾಯವಃ ಚಿತ್ತಾನಿ ಪ್ರಾಣಾಶ್ಚ ಶಕ್ತಿಮೂಲಕಾ

ಸರ್ವೇಶ್ವರಶಕ್ತಿಬೀಜಸಂಭೂತಾ ಶಾಖಯೋರ್ಧ್ವಯೇ ಪರಮಾತ್ಮಶಕ್ತೇಃ ಉತ್ಪನ್ನಾ

ಮನಃ ಪ್ರಾಣೌ ಶಾಖಾದ್ವಯೌ ಭವತಃ . ಮನಸಃ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ
ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಶಾಖಾತ್ವಂ . ಏತಾದೃಶವಿಭಾಗದ್ವಯಸ್ಯ ಅನಾದಿಮಾಯಾಶಕ್ತಿಃ
ಏವ ಮೂಲಂ ನ ಪರಮಾತ್ಮಾ . ತಸ್ಯ ಸ್ವತೋ ಮನಃಪ್ರಾಣಶೂನ್ಯತ್ವೇನ
ಅಸಂಗತ್ವೇನ

ಚ ಪ್ರಾಣಮನೋ ವಿಭಾಗಜನಕತ್ವ ಅಸಂಭವಾತ್ . ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ-ಅಧಿಷ್ಠಿತಾತ್
ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಸಂಹಾರಶಕ್ತಿಜ್ಞಾನವತ್ತಯಾ ಉಪಚಿತಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಮನಃ ಪ್ರಾಣಾನಾಂ
ಸೃಷ್ಟಿಃ ಶ್ರೂಯತೇ . ಹೃದಯಂ ಏವ ಪ್ರಾಣಮನಸೋಃ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನಂ ಭವತಿ .
ಹೃದಿ ಏವ ಚ ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿಃ ಪ್ರಕಾಶತೇ .

“ಹೃದಿ ಅಂತರ್ಜ್ಯೋತಿಃ ಪುರುಷಃ” “ಆತ್ಮನಃ ಏಷ ಪ್ರಾಣೋ ಜಾಯತೇ”
“ಏತಸ್ಮಾತ್ ಜಾಯತೇ ಪ್ರಾಣೋ ಮನಸ್ಸವೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ” “ದಶ ಇಮೇ
ಪುರುಷೇ ಪ್ರಾಣಾಃ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಭ್ಯಃ . ಹೃದಿ ಅಂತಸ್ಥಂ ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿಶ್ಚ
ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥೂಲತಾರತಮ್ಯಕ್ರಮೇಣ ಪರಂಪರಯಾ ಹೃದಯಾದಿಕಂ ಕಾರ್ಯಕರಣಸಂಘಾತಂ

ಚ ಚೈತನ್ಯಜ್ಯೋತಿಃ ಶೂರಿತಂ ಕರೋತಿ . (ಶೂರಿಕೃ/ ಶೂರಿ- ಪ್. -ಕರೋತಿ, to
turn into a hero) ತತ್ರ ಚಿತ್ತಂ ಅತಿಸ್ವಚ್ಛದ್ರವ್ಯಂ ಆದರ್ಶವತ್ ಆತ್ಮನಃ

ಅತಿಸಮೀಪವರ್ತಿತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮಂ ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಮದ್ ಭವತಿ . ಏತೇನ ಏವ
ಚಿತ್ತಂ ಆತ್ಮಾ ಇತಿ ಬಹವಃ ಪ್ರತಿಪನ್ನಾಃ . ಚಿತ್ತಂ ಏವ ಅಂತಃಕರಣಂ ಭವತಿ .

ತಚ್ಚ ನಾಸ್ತಿ ಇತಿ ವಕ್ತುಂ ನ ಪಾರ್ಯತೇ . ಕಮೇಂದ್ರಿಯ-ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಸಂಭಾವಿತಯಾ
ಕಾಮಸಂಕಲ್ಪವಿಕ್ರಿಯಾಯಾಃ ಅಭ್ಯೂಹಿತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ . ಅಂತಃ ಕರಣಸ್ಯ
ಕಸ್ಯಚಿದ್

ಅಭಾವೇ ಶ್ರೋತ್ರಾದಿಬಾಹ್ಯಕರಣ ವಿಷಯಸಂಬಂಧೇ ಸತ್ಯಪಿ ಪುರೋವಸ್ಥಿತವಿಷಯಂ
ಪುರುಷೋ ನ ಗೃಹೀತುಂ ಶಕ್ನೋತಿ . “ಅನ್ಯತ್ರಮನಾ ಅಭೂವನ್ ಅಶೌಷಂ ಇತಿ
ವ್ಯವಹಾರದರ್ಶನಾತ್ . ತಸ್ಮಾತ್ ಯಸ್ಯ ಅಸನ್ನಿಧಾನಾತ್ ಶಬ್ದಾದಿಗ್ರಹಣಸಮರ್ಥಸ್ಯ
ಅಪಿ

ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯಾದೇಃ ಸ್ವಸ್ವವಿಷಯಸಂಬಂಧೇ ಸತ್ಯಪಿ ಶಬ್ದಾದಿವಿಜ್ಞಾನಂ ನ
ಜಾಯತೇ,

ಯಸ್ಯ ಸನ್ನಿಧಾನಾತ್ ಚ ಭವತಿ, ತಾದೃಶಂ ಶ್ರೋತ್ರಾದಿ-ಇಂದ್ರಿಯವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ
ಚಿತ್ತಂ ನಾಮ ಅಂತಃಕರಣಂ ಶ್ರೋತ್ರಾದಿ-ಇಂದ್ರಿಯಸಂಬಂಧಿ ಇತಿ ಸ್ವೀಕಾರ್ಯಂ .

ತಚ್ಚ ಏಕಂ ಅಪಿ ವೃತ್ತಿಭೇದಾತ್ ಅನೇಕಂ ಭವತಿ . ಮನನಾತ್ ಮನಃ
ಇತಿ, ಅಭಿಮಾನಾತ್

ಅಹಂಕಾರಃ ಇತಿ, ನಿಶ್ಚಯಾತ್ ಬುದ್ಧಿರಿತಿ, ಸ್ಮರಣಾತ್ ಚಿತ್ತಂ ಇತಿ ಚ ಆಖ್ಯಾಯತೇ .
ತತ್ ಸ್ವತಃ ತು ಏಕಂ ಏವ . ತಾತ್ಪತ್ಯಕಭೇದೇ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾತ್ . ಏವಂ ಚ
ಅಹಂಕಾರಾದಿಷು

ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯಾವಭಾಸನಂ ಆನಂತರ್ಯಾತ್ ಆಪತತಿ . ತತಶ್ಚ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಷು ತತಃ ಶರೀರೇ . ಏವಂ ಪ್ರಾಣಾದಿಕೇಷು ಅಪಿ ತದಾ ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿಷೋ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ಅಸ್ತಿ . ಅನ್ಯಥಾ

ಜಾಗ್ರದಾದಿಷು ಪ್ರಾಣಸ್ಪರ್ಶೇಃ ಅಸಂಭವಾತ್ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಜಡತ್ವಾತ್ . ಏವಂ ಚ

ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಪಂಚಕಂ ಭೂತಪಂಚಕಂ ಅಂತಃ ಕರಣಚತುಷ್ಟಯಂ ಪ್ರಾಣಾದಿಪಂಚಕಂ ಅವಿದ್ಯಾಕಾಮಕರ್ಮಾದಿಕಂ ಸರ್ವಂ ಅಪಿ ಪಾರಂಪರ್ಯೇಣ ಚೈತನ್ಯಜ್ಯೋತಿಷಾ ಅವಭಾಸ್ಯತೇ .

ಇಮಂ ಏವ ಆಶಯಂ ಆಹ ಭಗವದ್ಗೀತಾ

ಯಥಾ ಪ್ರಕಾಶಯತ್ಯೇಕಃ ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಲೋಕಮಿಮಂ ರವಿಃ .

ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಕ್ಷೇತ್ರೀ ತಥಾ ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ಭಾರತ .. ಇತಿ

ರೂಪಾದಿವಿಷಯಪಂಚಕವ್ಯವಸ್ಥಾನುಗುಣೈನ ಚಕ್ಷುರಾದೀನಿ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ

ಪಂಚ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತಿ . ತಥಾ ವಚನಾದಿಕಾರ್ಯಪಂಚಕವ್ಯವಸ್ಥಾನುಗುಣೈನ

ವಾಗಾದಿ-ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪಂಚ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತಿ . ಏವಂ ಸಾಮಾನ್ಯಕರಣಭೂತಂ ಚಿತ್ತಂ ಅಪಿ .

ಏವಂ ಪ್ರಾಣವಿಭಾಗೇಪಿ ಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಃ ವರ್ತತೇ . ಪರಂತು ಸ್ವಾಪೇ ಪ್ರಾಣೇ ಜಾಗ್ರತಿ ಸತ್ಯಪಿ ಚೈತನ್ಯ-ಅನನುಭವಾತ್ ಅಪ್ರಾಧಾನ್ಯಂ ಬೋಧ್ಯಂ . ಸಂಹತತ್ವಾತ್ ಅಚೇತನತ್ವಾತ್ ಭೌತಿಕತ್ವಾತ್ ಚ ಚಕ್ಷುರಾದಿವತ್ ಆತ್ಮೋಪಭೋಗಕರಣಂ ಏವ ಪ್ರಾಣಃ .

ಸ ಚ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಂ ಪಂಚವ್ಯೂಹೋ ಭವತಿ . ವ್ಯೂಹಶ್ಚ ಕಾರ್ಯವಶಾತ್ ಏವ ಭವತಿ

ತತ್ರ ಹೃದಯಜನ್ಯಾ ಮುಖನಾಸಿಕಾಭ್ಯಾಂ ಸಂಚರಮಾಣಾ ವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಣಯನಾತ್ ಪ್ರಾಣಃ . ಮೂತ್ರಪುರೀಷಾದಿ-ಅಪನಯನಾತ್ ಅಪಾನಃ , ವೀರ್ಯವತ್ಕರ್ಮಕರಣಹೇತುಃ ಪ್ರಾಣಾಪಾನಸಂಧಿಸ್ಥಃ ವ್ಯಾಯಮನಾತ್ ವ್ಯಾನ ಉಚ್ಯತೇ . ಉದಾನ ಊರ್ಧ್ವಗಮನಾದಿಹೇತುಃ

ಆಪಾದತಲಮಸ್ತಕವ್ಯಾಪ್ತಃ ಊರ್ಧ್ವವೃತ್ತಿಃ . ಭುಕ್ತಪೀತಾನ್ನಸ್ಯ ಸಮಂ ನಯನಾತ್ ಅನ್ನಪಕ್ತಾ ಸಮಾನಃ . ಏತೇಷಾಂ ವೃತ್ತಿಭೇದಾನಾಂ ಸಾಮಾನ್ಯಭೂತಾ ಚೇಷ್ಟಾ ಅಭಿಧೇಯಾ

ವೃತ್ತಿಃ ದಶೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿ-ಅಪೇಕ್ಷಯಾ ಭಿನ್ನಃ ಪ್ರಾಣಾಖ್ಯಾ ಭವತಿ . ಯಥಾ ಮನಸಃ ಚಕ್ಷುರಾದಿ-ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯಪಂಚ ವೃತ್ತಯೋ ಭವಂತಿ ತಥಾ ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಅಪಿ ಪಂಚವೃತ್ತಯೋ ಭವಂತಿ . ಚಕ್ಷುರಾದಿ-ಇಂದ್ರಿಯೇಷು ಮನಸಃ ಇವ ಪ್ರಾಣಸ್ಯ

ಅಪಿ ಸಂಬಂಧೋ ವರ್ತತೇ . ಅತಃ ಏವ ಶ್ರುತಿಷು ಏಕಾದಶಪ್ರಾಣಾಃ ಇತಿ ಪ್ರಾಣಪದೇನ

ಮನ-ಆದಿನಾಂ ಅಪಿ ವ್ಯವಹಾರಃ ದೃಶ್ಯತೇ . ಪ್ರಾಣನಿರೋಧಸ್ಯ ಮನೋನಿರೋಧಹೇತುತ್ವಂ ಸಂಭವತಿ ಇತಿ ಭಾವಃ . ವೃತ್ತಿಭೇದಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪುರುಷಭೇದಾಪೇಕ್ಷಯಾ ವಾ ಚಿತ್ತವಾಯವ ಇತಿ ಬಹುವಚನಂ . ಶಕ್ತಿಃ ಏವ ಮೂಲಕಂ ಯಸ್ಯಾಃ ಇತಿ ವಿಗ್ರಹೇ ಸಮಾಸಾತ್ ಉತ್ಪನ್ನಸ್ಯ ಟಾಪಃ ಸುಪಃ ಪರತ್ವಾತ್ “ಪ್ರತ್ಯಯಸ್ಥಾತ್ ಕಾತ್ ಪೂರ್ವಸ್ಯ

ಅತ ಇದಾಪ್ಯಸುಪಃ” (7-3-44) ಇತಿ ಇತ್ವಸ್ಯ ಅಪ್ರವೃತ್ತಿಃ . ಬಹುಪರಿವ್ರಾಜಕಾಃ ಇತಿ ವತ್ .. 12..

ಏವಂ ಅವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿಶಾಖಾದ್ವಯಭೂತಯೋಃ ಪ್ರಾಣಮನಸೋಃ ಪ್ರಾಣರೋಧೇನ ಮನೋರೋಧನಸಂಭವೇಪಿ ಪುನಃ ಉದ್ಭವಃ ಸ್ಯಾತ್ ಇತಿ ಆಹ-
ಲಯವಿನಾಶನೇ ಉಭಯರೋಧನೇ . ಲಯಗತಂ ಪುನರ್ಭವತಿ ನೋ ಮೃತಂ .. 13..

ಲಯೇತಿ . ಉಭಯಯೋಃ ಚಿತ್ತವಾಯ್ವೋಃ ರೋಧನೇ ನಿಗ್ರಹೇ ಸತಿ ಲಯವಿನಾಶನೇ

ಫಲಭೂತೇ ಸಂಭವತಃ . ಪ್ರಾಣನಿರೋಧೇನ ಮನೋಲಯೋ ಭವತಿ . ಮನೋವೃತ್ತಿನಿರೋಧೇ ಮನೋವಿನಾಶೋ ಭವತಿ . ತತ್ರ ಪ್ರಾಣರೋಧೇನ ಲಯಗತಂ

ಮನಃ ಪುನಃ ಉದ್ಭವತಿ . ಮೃತಂ ನ ಭವತಿ . ಸಕಲಮನೋವೃತ್ತೀನಾಂ ವಾಸನಾಮಾತ್ರಶೇಷತಯಾ ನಿರೋಧಃ ಏವ ಲಯಃ . ಮನಸೋ ವಾಸನಾನಾಶಃ ಏವ ನಾಶಃ .

ಸರ್ವವೃತ್ತಿನಿರೋಧರೂಪ-ಆಯಾಮಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧೌ ವಾಸನಾಯಾ ಅವಿನಾಶೇನ

ಪುನರಪಿ ಮನಸೋ ವ್ಯುತ್ಥಾನಂ ಸಂಭವತಿ . ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಿದ್ಯಾಧಿಗಮೇನೈವ ಮನೋಗತಾ ವಾಸನಾ ವಿನಶ್ಯತಿ . ತದಾನೀಂ ಮನೋಮೃತಂ ನ ಪುನರುದ್ಭವಿತುಂ ಅರ್ಹತಿ . ಭರ್ಜಿತಬೀಜವತ್ ಪುನಃ ಉದ್ಭವಶಕ್ತೇಃ ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿನಾ ದಗ್ಧತ್ವಾತ್ .

ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನಿರೋಧಾತ್ಮಕ-ಯೋಗಮಾರ್ಗಸ್ಯ ಅಪಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಸಾಧನತ್ವಂ ವಿಚಾರಮಾರ್ಗಸ್ಯ ಏವ ಸಂಭವತಿ ಇತಿ ವಾಸಿಷ್ಠಾದೌ ಪ್ರಪಂಚಿತಂ -

ದ್ವೌ ಕ್ರಮೌ ಚಿತ್ತನಾಶಸ್ಯ ಯೋಗೋ ಜ್ಞಾನಂ ಚ ರಾಘವ .

ಯೋಗೋ ವೃತ್ತಿನಿರೋಧೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಂ ಸಮ್ಯಗವೇಕ್ಷಣಂ ..

ಅಸಾಧ್ಯಃ ಕಸ್ಯಚಿದ್ಯೋಗಃ ಕಸ್ಯಚಿತ್-ತತ್ತ್ವನಿಶ್ಚಯಃ .

ಪ್ರಕಾರೌ ದ್ವೌ ತತೋ ದೇವೋ ಜಗಾದ ಪರಮಃಶಿವಃ ..

ಇತ್ಯಾದಿನಾ . ಏತಯೋರ್ಧ್ವಯೋಃ ಪ್ರಥಮಂ ಪ್ರಪಂಚಸತ್ಯತ್ವಾದಿನೋ
ಹೈರಣ್ಯಗರ್ಭಾದ್ಯಾಃ
ಸಂಪ್ರತಿಪೇದಿರೇ

ತನ್ಮತೇ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನಿರೋಧಃ ಏವ ಚಿತ್ತರಹಿತಸಾಕ್ಷ್ಯಾತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಂ
ಪ್ರತಿ ಹೇತುಃ . ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧೌ ಸರ್ವವೃತ್ತಿನಿರೋಧರೂಪಾಯಾಂ
ಯಾ ಚಿತಿಶಕ್ತಿಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಸಾ ಏವ ಕೈವಲ್ಯಂ . ಔಪನಿಷದಾಃ ತು
ಶ್ರೀಭಗವತ್ಪಾದಮತಾನುಸಾರಿಣಃ ದ್ವಿತೀಯಂ ವಿಚಾರಮಾರ್ಗಂ ಪ್ರತಿಪೇದಿರೇ .
ಸರ್ವಾಧಿಷ್ಠಾನಸಾಕ್ಷಿಚೈತನ್ಯಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೇ ವಿಚಾರೇಣ ಜನಿತೇ
ತಾದೃಕ್ಚೈತನ್ಯ ಅಧ್ಯಸ್ತಸ್ಯ ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ದೃಶ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ
ವಾ ಪ್ರತಿಭಾಸಾಭಾವಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಶಾತ್ ಅನಾಯಾಸೇನ ಏವ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ .
ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೇಣ ಏವ ಚಿತ್ತಾದಿದೃಶ್ಯಪ್ರತಿಭಾಸ-ಅಭಾವಸ್ಯ ಸಿದ್ಧತ್ವೇನ
ತೇಷಾಂ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನಿರೋಧರೂಪಯೋಗ-ಅಪೇಕ್ಷಾ ನಾಸ್ತಿ . ಗುರುಶಾಸ್ತ್ರಮುಖಾತ್
ಸ್ವಸ್ವರೂಪವಿಚಾರಣೇನ ಏವ ಚಿತ್ತಗತಾಃ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಯಃ ದೋಷಾಃ
ಸರ್ವೇಽಪಿ

ವಿನಶ್ಯತಿ . ಅತಃ ತದರ್ಥಂ ಅಪಿ ತೇಷಾಂ ನ ಯೋಗಾಪೇಕ್ಷಾ ವಿದ್ಯತೇ . ಅತಃ ಏವ
ತೈತ್ತಿರಿಯೋಪನಿಷದಿ “ತಪಸಾ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ” ಇತಿ ವರುಣೇನ
ಪುತ್ರಸ್ಯ ಭೃಗೋಃ ಪುನಃ ಪುನಃ ವಿಚಾರಾಖ್ಯಂ ತಪಃ ಏವ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾಯ
ಉಪದಿಷ್ಟಂ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ .. 13..

ಉಭಯರೋಧನಪ್ರಯುಕ್ತಯೋಃ ಲಯವಿನಾಶಯೋಃ ಪುನಃ ಅನುದ್ಭವಹೇತುಂ
ವಿಶದೀಕರ್ತುಂ ಆರಭತೇ .

ಪ್ರಾಣಬಂಧನಾಲ್ಲೀನಮಾನಸಂ . ಏಕಚಿಂತನಾನ್ನಾಶಮೇತ್ಯದಃ .. 14..

ಪ್ರಾಣಬಂಧನಾತ್ ಇತಿ . ಪ್ರಾಣಬಂಧನಾತ್ ಪ್ರಾಣನಿಯಮಾತ್ ಲೀನಂ
ಲಯಗತಂ ಮಾನಸಂ

ಏಕಚಿಂತನಾತ್ ಏಕವಸ್ತುಧ್ಯಾನಾತ್ ಅದಃ ನಾಶಂ ಏತಿ . ನಶ್ಯತಿ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .
ಪ್ರಾಣನಿರೋಧೇನ ಮನಸೋ ಲಯಮಾತ್ರಂ ಭವತಿ ನ ತು ವಿನಾಶಃ . ಸ ತು
ಏಕತತ್ವಚಿಂತನಾತ್ ಏವ ಭವತಿ . ತಥಾಹಿ - ಚಿತ್ತಂ ರಜಸ್ತಮೋವಶಾತ್
ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಂ ಪರಿಣಾಮಿ ದ್ರವ್ಯಂ . “ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಪರಿಣಾಮಿನೋ ಹಿ ಭಾವಾಃ
ಖುತೇ ಚಿತಿಶಕ್ತೇಃ” ಇತಿ ನ್ಯಾಯಾತ್ . ಪ್ರದೀಪಜ್ವಾಲಾಸಂತಾನವತ್ ಕಾಮಸಂಕಲ್ಪಾದಿ
ವೃತ್ತಿರೂಪೇಣ ನಿರಂತರಂ ಪರಿಣಾಮಮಾನಸ್ಯ ಚಿತ್ತಸ್ಯ ವೃತ್ತಿರೂಪಪರಿಣಾಮತ್ಯಾಗೇನ
ನಿರೋಧಾಕಾರಪರಿಣಾಮಃ ಏವ ಮನಸೋ ಲಯಃ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಮನಸೋ
ವೃತ್ತಿರೂಪಃ
ಪರಿಣಾಮಶ್ಚ ಪ್ರಾಣಸ್ವಂದಾಧೀನಃ ಏವ ಭವತಿ .

“ಪ್ರಾಣಬಂಧನಂ ಹಿ ಸೋಽಸ್ಯ ಮನಃ” ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ .

ಅತಃ ಪ್ರಾಣಸ್ವಂದನಿರೋಧಾತ್ ಚಿತ್ತಸ್ವಂದೋ ನಿಗ್ರಹಿತೋ ಭವೇತ್ . ಕಿಂತು ಪುನಃ ಪ್ರಾಣೇ ಚಲತಿ ಚಿತ್ತಂ ಅಪಿ ನಿರೋಧಾವಸ್ಥಾಂ ವಿಹಾಯ ಸ್ವಂದಿತುಂ ಆರಭತೇ . ಪ್ರಾಣನಿರೋಧಸ್ಯ ಅಸಾರ್ವದಿಕತ್ವಾತ್ . ಅತಃ ಪ್ರಾಣನಿರೋಧಃ ಮನಸೋ

ಧಾರಣಾದಿ-ಉಪರಿತನಭೂಮಿಕಾಸು ಯೋಗ್ಯತಾಸಂಪಾದಕಃ ಏವ ಭವತಿ . ಇದಂ ಏವ

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ-ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಫಲತಯಾ ಭಗವಾನ್ ಪತಂಜಲಿಃ ಅಪಿ “ತತಃ ಕ್ಷೀಯತೇ ಪ್ರಕಾಶಾವರಣಂ” . ಧಾರಣಾಸು ಚ ಯೋಗ್ಯತಾ ಮನಸಃ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಪ್ರತಿಪಾದಯಾಮಾಸ .

ಪ್ರಾಣಪರಿಸ್ವಂದಾಧೀನಚಿತ್ತಪರಿಸ್ವಂದಾತ್ ಏವ ಚಿತಿಶಕ್ತೇಃ ಪರಿಸ್ವಂದೋ ಜಾಯತೇ . ತೇನೈವ ಚ ಸಂಸೃತಿರನುಭೂಯತೇ . ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಭಾಗಭೂತೈಃ ಸತ್ತರಜಸ್ತಮೋಗುಣೈಃ ಸಂಪನ್ನಸ್ಯ ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಸಂಸರ್ಗಾತ್ ಏವ ಚಿತ್ತಸಂಸರಣಂ . ಸ್ವತಃ ಚಿತ್ತಃ ಕೂಟಸ್ಥನಿತ್ಯತ್ತೇನ ಅಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾತ್ . ಚಿತ್ತಾತ್ ವಿವಿಕ್ತಂ ಚಿತ್ತ್ವಾನ್ಮಂ ಏವ ಪುರುಷಾರ್ಥಃ ಇತಿ ಸಾಂಖ್ಯಪಾತಾಂಜಲಾಃ ಅಭಿಮನ್ವತೇ . ಚಿತ್ತಚಿತಿಶಕ್ತೋಃ ಕಿಲ ಸಂಯೋಗಃ ಏವ ಸಂಸಾರನಿದಾನಂ . ತಸ್ಯ ಚ ಅವಿವೇಕಾಖ್ಯಾ ಅವಿದ್ಯಾ ಏವ ಹೇತುಃ

ಭವತಿ . ಸಾ ಚ ತಯೋಃ ವಿವೇಕಾಖ್ಯಾತ್ಯಾ ನಿವರ್ತ್ಯತೇ . ತನ್ನಿವೃತೌ ತದ್ ಹೇತುಕಃ ಸಮ್ಯೋಗೋ ಅಪಿ ನಿವರ್ತತೇ . ತನ್ನಿವೃತೌ ಚ ತದ್ ಹೇತುಕಃ ಸಂಸಾರಃ ಅಪಿ ನಿವರ್ತತೇ .

ತದುಕ್ತಂ ಪಂಚಶಿಖಾಚಾಯ್ಕೀಃ - “ತತ್ ಸಂಯೋಗಹೇತುವಿವರ್ಜನಾತ್ ಸ್ಯಾತ್ ಅಯಂ

ಆತ್ಮಂತಿಕೋ ದುಃಖಪ್ರತೀಕಾರಃ” ಇತಿ . ಏವಂ ಚ ಚೇತನಸ್ಯ ಅಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾತ್ ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಬಂಧಮೋಕ್ಷೌ ಸಂಭವತಃ . ಗೃಹೀತಚಿತ್ತೈತಿಬಿಂಬಸ್ಯ ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಏವ ಬಂಧಮೋಕ್ಷೌ . ಯಥಾ ಯೋಧೇಷು ವರ್ತಮಾನೌ ಜಯಪರಾಜಯೌ ರಾಜನಿ

ಉಪಚರ್ಯೇತೇ, ತಥಾ ಚಿತ್ತೇ ವರ್ತಮಾನೌ ಬಂಧಮೋಕ್ಷೌ ಚೇತನೇ ಅತಿದಿಶ್ಯೇತೇ

ಚೇತನಸ್ಯ ಭೋಗಾಪವರ್ಗೌ ಚ ಸಾಧಯಿತುಂ ಪ್ರಕೃತಿರೇವ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಪ್ರವರ್ತತೇ ಇತಿ ಏವಂ ಸಾಂಖ್ಯಾನಾಂ ಸಿದ್ಧಾಂತಃ . ತಸ್ಮಾತ್ ಚಿತ್ತಾಖ್ಯಂ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕಂ

ಪ್ರಾಣಸ್ವಂದನಿರೋಧಾತ್ ನಿಗ್ರಹೀತಂ ಅಪಿ ವಾಸನಾವಶಾತ್ ಪುನಃ ಉದ್ಗಚ್ಛೇತ್ .
ತಸ್ಯ

ಪುನಃ ಅನುದ್ಭವಾರ್ಥಂ ಏಕಚಿಂತನಂ ಏವ ನಿದಾನಂ . ಅಯಂ ಭಾವಃ .
ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಃ

ದೃಢಾಭ್ಯಾಸೇನ ನಿರುದ್ಧಂ ಚಿತ್ತಂ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ-ಧಾರಣಾ-ಧ್ಯಾನ-ಸಮಾಧಿಯೋಗ್ಯಂ
ಭವೇತ್ . ತಚ್ಚ ಪಂಚಾವಸ್ಥಂ ಭವತಿ . ಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಮೂಢಂ ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ
ಏಕಾಗ್ರಂ ನಿರುದ್ಧಂ ಚೇತಿ . ತತ್ರ ವಿಷಯೇಷು ಆಸಕ್ತಂ ಕ್ಷಿಪ್ತಂ . ಕದಾಚಿದ್
ವಿಷಯಾಸಕ್ತಂ, ಕದಾಚಿದ್ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತಂ ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ . ನಿದ್ರಾ-ತಂದ್ರಾದಿಗ್ರಸ್ತಂ
ಮೂಢಂ . ಏಕಾಗ್ರಂ ತು ಏಕವಿಷಯಕಧಾರಾವಾಹಿಕವೃತ್ತಿಸಮರ್ಥಂ . ನಿರುದ್ಧಂ
ಸರ್ವವೃತ್ತಿ ಉಪರಮಾವಸ್ಥಂ . ಏತೇಷು ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಭೂಮೌ ಧ್ಯಾನಂ ಕದಾಚಿತ್
ವರ್ತಮಾನಂ ಅಪಿ ಪ್ರವಾತಮಧ್ಯಸ್ಥಪ್ರದೀಪವತ್ ವಿನಶ್ಯೇತ್ . ಏಕಾಗ್ರಾವಸ್ಥಾಯಾಂ
ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಸಿದ್ಧಿಃ . ಧ್ಯೇಯಾಕಾರವೃತ್ತಿಮಾತ್ರಂ ಅಸ್ಯಾಂ ಅವಸ್ಥಾಯಾಂ
ಪ್ರತಿಭಾಸತೇ . ತಸ್ಯಾ ಅಪಿ ನಿರೋಧೇ ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಸಿದ್ಧಿಃ .
ಅಸ್ಯಾಂ ಭೂಮೌ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ-ಉದಯೋ ಭವೇತ್ . ಏಕ-ಚಿಂತನಂ
ಇತ್ಯೇನೇನ

ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತ-ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿದ್ವಯಂ ವಿವಕ್ಷಿತಂ . ಅತಃ ಮನೋನಾಶಸಾಧನಂ
ಸಮಾಧಿದ್ವಯಂ ಸಂಪಾದನೀಯಂ ಇತಿ ಭಾವಃ . ತಾದೃಶಸಮಾಧಿಲಾಭಂ ಪ್ರತಿ
ಏಕತತ್ತ್ವಾ ಭ್ಯಾಸ ವೈರಾಗ್ಯಯೋಃಏವ ಮುಖ್ಯಹೇತುತ್ವಂ ತೈರ್ಧಿಕಾಃ ಸಮಾನಂತಿ .
ಏವಂ ಪ್ರಾಣಸ್ವನ್ನನಿರೋಧಸ್ಯ ಅಪಿ ಲಂಬಿಕಾಯೋಗಾದಿಕಂ ಸಾಧನಂ
ಉಪದಿಶಂತಿ .

ಸರ್ವವೃತ್ತಿನಿರೋಧಾವಸ್ಥಾಯಾಃ ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧೇಃ ಅಪಿ ವಾಸನಾಕ್ಷಯಾರ್ಥಂ
ಪುನಃ

ಪುನಃ ಅಭ್ಯಾಸಃ ಕರ್ತವ್ಯಃ . ಏವಂ ಅಭ್ಯಾಸಪರಿಪಾಕೇನ ಏಕವಸ್ತುಜ್ಞಾನಂ
ಜಾಯತೇ .

ತತಶ್ಚ ಆತ್ಯಂತಿಕ-ಚಿತ್ತನಾಶಃ . ಪ್ರಾಣಬಂಧನಕ್ರಮೋಪದೇಶಾತ್ ಹರನಿಗ್ರಹೋ
ಅನಭಿಮತಃ ಇತಿ ವಿಜ್ಞಾಯತೇ . ಮನಸ್ಸಾನಸ್ಯ ಹೃದಯಸ್ಯ ಚಕ್ಷುರಾದಿಗೋಲಕವತ್
ಹರೇನ ಗ್ರಹೀತುಂ ಅಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ . ಕ್ರಮನಿಗ್ರಹಕ್ರಮಶ್ಚ ವಾಸಿಷ್ಠಾದೌ ವಿಸ್ತರಶಃ
ವರ್ಣಿತಃ .

“ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಿದ್ಯಾಧಿಗಮಸ್ಸಾಧುಸಂಗಮ ಏವ ಚ .

ವಾಸನಾಸಂಪರಿತ್ಯಾಗಃ ಪ್ರಾಣಸ್ವಂದನಿರೋಧನಂ ..

ಏತಾಃ ತಾಃ ಯುಕ್ತಯಃ ಪುಷ್ಪಾಃ ಸಂತಿ ಚಿತ್ತಜಯೇ ಕಿಲ ..” ಇತ್ಯಾದಿನಾ .

ಯಥಾ ದುರ್ದಾಂತಃ ಮತ್ತಂಗಜೋ ವಿನಾಂಕುಶೇನ ನಿಯಂತುಂ ನ ಶಕ್ಯತೇ, ತಥಾ

ದುರ್ನಿಗ್ರಹಂ ಚಿತ್ತಂ ಸದ್ಗುರೂಪದಿಷ್ಟ-ಸದ್ಯುಕ್ತಿಂ ವಿನಾ ನಿಯಂತುಂ ನ ಶಕ್ಯತೇ .
ತತ್ರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಃ ಪ್ರಥಮಃ ಉಪಾಯಃ . ಯಸ್ತು ವಿದ್ಯಾದಿಮದೇನ
ಸಾಧುಸಂಗಂ ನ ಕರ್ತುಂ ಅಭಿಲಷತಿ, ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಸ್ವಂದನಿರೋಧಃ ಉಪಾಯಃ .
ಪ್ರಾಣಸ್ವಂದನಸ್ಯ ಚಿತ್ತಸ್ವಂದಂ ಪ್ರತಿ ಹೇತುತ್ವಂ ಪೂರ್ವಮುಕ್ತಂ . ಅತಃ ತನ್ನಿರೋಧೇ
ಚಿತ್ತಶಾಂತಿಸಂಭವಾತ್ . ತದುಕ್ತಂ -

“ದ್ವೇ ಬೀಜೇ ಚಿತ್ತವೃಕ್ಷಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಸ್ವಂದನವಾಸನೇ .

ಏಕಸ್ಮಿಂಶ್ಚ ತಯೋಃ ಕ್ಷೀಣೇ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ದ್ವೇ ಅಪಿ ನಶ್ಯತಃ ..

“ಚಿತ್ತಂ ಪ್ರಾಣಪರಿಸ್ವಂದಮಾಹುಃ ಆಗಮಭೂಷಣಾಃ .

ತಸ್ಮಿನ್ನಂರೋಧಿತೇ ನೂನಂ ಉಪಶಾಂತಂ ಭವೇನ್ಮನಃ ..” ಇತಿ .

ಏತಾವತಾ ಪ್ರಾಣನಿರೋಧಾರ್ಥಂ ಅಭ್ಯಾಸಃ ಏವ ಕಾರಣಂ . ಮನೋವಾಸನಾನಾಶಾರ್ಥಂ
ವೈರಾಗ್ಯಂ ಇತಿ ಉಕ್ತಂ ಭವತಿ . ಯಥಾಹಿ ತೀವ್ರವೇಗೋಪೇತಂ ನದೀಪ್ರವಾಹಂ
ಮೃದ್-ದಾರ್ವಾದಿನೀತುಬಂಧೇನ ನಿರುದ್ಯ ಕೂಲ್ಯ (belonging to a
bank)-ಅಪ್ರಾಣಯನೇನ ಕ್ಷೇತ್ರಾಭಿಮುಖಂ ತೀರ್ಯಕ್-ಪ್ರವಾಹಾಂತರವತ್ ಕುರುತೇ
ತಥಾ

ವೈರಾಗ್ಯೇಣ ಚಿತ್ತನದ್ಯಾ-ವಿಷಯಪ್ರವಾಹಂ ನಿರುದ್ಯ ಏಕವಸ್ತುಚಿಂತನೇನ
ಶಾಂತೇನ ಪ್ರಶಾಂತವಾಹಿತಾ ಸಂಪಾದ್ಯತೇ ಇತಿ ಕ್ರಮನಿಗ್ರಹಃ ಸುಕರಃ ಇತಿ
ಮಹರ್ಷೇಃ ಹೃದಯಂ . ಅಮುಂ ಆಶಯಂ ಯೋಗಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯೇ ವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯಾಶ್ಚ
“ಚಿತ್ತನದೀನಾಮ-ಉಭಯತೋವಾಹಿನೀ . ವಹತಿ ಕಲ್ಯಾಣಾಯ ವಹತಿ ಪಾಪಾಯ
ಚ”

ಇತಿ ನಿರೂಪಯಾಮಾಸುಃ . ಏಕಚಿಂತನಾಭ್ಯಾಸಃ ಚ ಸುಚಿರಂ ಉದ್ದೇಗಂ
ಅಂತರಾನುಷ್ಠೇಯಃ .

“ಜನ್ಮಾಂತರ ಶತಾಭ್ಯಸ್ತಾ ರಾಮ ! ಸಂಸಾರವಾಸನಾ .

ಸಾ ಚಿರಾಭ್ಯಾಸಯೋಗೇನ ನ ವಿನಾ ಕ್ಷೀಯತೇ ಕ್ವಚಿತ್ ..” ಇತಿ .. 14..

ಏವಂ ಸುಚಿರಾಭ್ಯಾಸೇ ಸತಿ ನಷ್ಟಂ ಮನೋ ಭವತಿ . ನಷ್ಟೇ ಚ ಮನಸಿ
ವಾಸನಾಜನಕಬಾಹ್ಯನಿಮಿತ್ತ-ಅಭಾವಾತ್ ವಾಸನಾ ಅಪಿ ಕ್ರಮೇಣ ಕ್ಷೀಯತೇ .
ಕ್ಷೀಣಾಯಾಂ ಚ

ವಾಸನಾಯಾಂ ಪ್ರತಿಬಂಧ-ಅಭಾವಾತ್ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಂ ಉದೇತಿ . ತತಃ ಕೃತಕೃತ್ಯತ್ವಂ
ಭವತಿ ಇತ್ಯಾಹ -

ನಷ್ಟಮಾನಸೋತ್ಪ್ರಷ್ಟಯೋಗಿನಃ . ಕೃತ್ಯಮಸ್ತಿ ಕಿಂ ಸ್ವಸ್ಥಿತಿಂ ಯತಃ .. 15..

ನಷ್ಟೇತಿ . ನಷ್ಟಂ ಮಾನಸಂ ಯಸ್ಯ ಸಃ ನಷ್ಟಮಾನಸಃ ಸ ಚ ಅಸೌ
ಉತ್ಕೃಷ್ಟಯೋಗೀ

ಚ ಇತಿ . ತಸ್ಯ ಮನೋನಾಶಸಂಪಾದನೇನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಸ್ಯ ಯೋಗಿನಃ,
ಮನೋನಿರೋಧಮಾತ್ರಂ

ಕೃತವತೋ ಯೋಗಿನೋಽಪರಮತ್ವಂ ಅಭಿಹಿತಂ . ಅತಃ ಏವ ಸ್ವಸ್ಥಿತಿಂ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ
ಸ್ಥಿತಿಂ

ಯತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ ಕೃತ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಂ ಅಸ್ತಿ ಕಿಂ ? ನಾಸ್ತಿ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಕೃತಕೃತ್ಯತ್ವಂ
ಭವತಿ ಇತಿ ಭಾವಃ . ಯದ್ವಾ ವಿಷಯಪ್ರವಣಂ ಮನಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ತತ್ತ್ವಾಭ್ಯಾಸೇನ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಣತಾಸಂಪಾದನದ್ವಾರಾ ವಿನಾಶಂ ಪ್ರಾಪಿತವತಃ ಸ್ವನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಯೋಗಿನಃ

ಕಿಂ ಕುಸ್ಥಿತಂ ಕೃತ್ಯಂ ಅಸ್ತಿ ಇತಿ ಕಾಕುಃ .(change of the voice under different
emotions) ತಾದೃಶ ಯೋಗಿಶ್ರೇಷ್ಠೇ ವಿಧಿನಿಷೇಧಶಾಸ್ತ್ರಂ ನ ಪ್ರಭವತಿ .
ಲೋಕಾನುಗ್ರಹಾರ್ಥಂ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವನ್ ಅನ್ಯಥಾ ಕುರ್ವನ್ ವಾ, ಸ ನ ಹೀಯತೇ
ಇತಿ ಭಾವಃ .

“ಯಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಚಾಪರಂ ಲಾಭಂ ಮನ್ಯತೇ ನಾಧಿಕಂ ತತಃ ..”

“ಆತ್ಮಲಾಭಾನ್ನಪರಂ ವಿದ್ಯತೇ”.

“ಯಲ್ಲಾಭಾನ್ನಾಪರೋ ಲಾಭಃ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತೇಃ .

ಮನೋನಾಶಂ ಅಕೃತವತಃ ಅಯೋಗಿನಃ ಅಸ್ವಸ್ಥತೇನ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಲಾಭಾಯ
ಕೃತ್ಯಮಸ್ತಿ

ಏವ . ಅಕೃತಕೃತ್ಯತ್ವಾತ್ ತಸ್ಯ . ಏತೇನ ಯೋಗಿನಃ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಪ್ರಾಪಕತ್ವಸ್ಯ
ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತತ್ವಾತ್ .. 15..

ಏವಂ ಯೋಗಿನಾಂ ಕೃತಕೃತ್ಯಂ ಉಪದಿಶ್ಯ ತೇಷಾಂ ಏವ ತತ್ತ್ವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಪ್ರಾಪ್ತಿದ್ವಾರಾ
ನಿರತಿಶಯ-ಆನಂದರೂಪದೃಷ್ಟಮಹಾಫಲಂ ಉಪದಿಶನ್ ಯೋಗಪ್ರಕರಣಂ
ಉಪಸಂಹರತಿ -

ದೃಶ್ಯವಾರಿತಂ ಚಿತ್ತಮಾತ್ಮನಃ . ಚಿತ್ತದರ್ಶನಂ ತತ್ತ್ವದರ್ಶನಂ .. 16..

ದೃಶ್ಯೇತಿ . ದೃಶ್ಯವಾರಿತಂ ದೃಶ್ಯೇಭ್ಯಃ ವಾರಿತಂ ಪರಾವರ್ತಿತಂ

ಚಿತ್ತಂ ಏವ ಆತ್ಮನಃ ಚಿತ್ತದರ್ಶನಂ ಭವತಿ . ದೃಶ್ಯಸಂವಿಲಿತಂ ಚಿತ್ತಂ

ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸೇನ ದೃಶ್ಯವಿಯುಕ್ತಂ ಯದಾ ಭವತಿ ತದಾ ತಚ್ಚಿತ್ ಭವತಿ .
ಚಿತ್ತಮೇವ

ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಯಥಾರ್ಥಸ್ವರೂಪಂ . ಅತಃ ಚಿತ್ತಸಂಬಂಧಿ ಚೈತ್ಯಪರಿಮಾರ್ಜನಂ ಏವ
ಚಿತ್ತದರ್ಶನಂ . ಚಿತ್ತಂ ಜಡಂ ಸ್ವತಃ ಅನ್ಯತ್ ಸಾಧಯಿತುಂ ನ ಸಮರ್ಥಂ

ಭವತಿ . ಅತಃ ಸ್ವಸಿದ್ಧಯೇ ಸ್ವವಿಷಯಸಿದ್ಧಯೇ ಚ, ಸ್ವಸಾಕ್ಷೀಭೂತಂ

ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಚಿದ್ವಿಷಯವಸ್ತು ಸಮಾಲಂಬತೇ . ತತಃ ಚ ಚಿದ್-ಅಧೀನಜೀವಿತಂ

ಚಿತ್ತಂ ಅಸದ್ ಏವ . ಸ್ವಸಾಕ್ಷಿಣಂ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ವಿಸ್ಮೃತ್ಯ ಚಿತ್ತಂ ದೃಶ್ಯಾಕಾರಂ

ಜೀವತಿ . ಯದಿ ಪುನರಪಿ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ತೃತಿಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ತದಾ ಚಿತ್ತತ್ವಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ
ಚಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ . ತಥಾ ಚ ಚಿತ್ತಾತ್ ಚೈತ್ಯಪರಿತ್ಯಾಗಃ ಏವ ಅಂತತಃ
ಚಿನ್ಮಾತ್ರತಾ ಪರ್ಯವಸನ್ನಾ ಭವೇತ್ . ಇದಂ ಏವ ತತ್ತ್ವದರ್ಶನಂ . ಚಿತ್ತರಹಿತಃ
ಚಿತ್ತದರ್ಶನಸ್ಯ ಏವ ಪರಮಾರ್ಥತ್ವಾತ್ .

ತಥಾ ಚ ಉಕ್ತಂ-

“ಚಿತ್ತ್ವ ಭಾವ ಪರಾಮೃಷ್ಟಾ ಸ್ವಂದಶಕ್ತಿಃ ಅಸನ್ಮಯೀ .

ಕಲ್ಪನಾ ಚಿತ್ತಿಮಿತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಕಥ್ಯತೇ ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿಭಿಃ ..

ಚಿತ್ತಮಿತ್ಯೇವ ರೂಢೋಽಯಂ ಯದೈವ ಕಲನೋದಿತಾ .

ತದೈವ ಚಿತ್ತಂ ವಿಸ್ಮೃತ್ಯ ನಾ ಜಡೇವ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾ .

ದೃಶ್ಯಾಽನಂಭವಬೋಧೇನ ಮನಸೋ ದೃಶ್ಯಮಾರ್ಜನಂ .

ಸಪನ್ನಂ ಚೇತ್ತದೋತ್ಪನ್ನಾ ಪರಾ ನಿರ್ವಾಣನಿರ್ವೃತಿಃ ..” ಇತಿ .

ನಿರ್ವಾಣನಿರ್ವೃತಿಃ ಇತಿ ಅಮನಸ್ಸಸ್ಯ ಯೋಗಾರೂಢಸ್ಯ ನಿರತಿಶಯ-
ಆನಂದಪ್ರಾಪ್ತಿಃ

ಅಭಿಹಿತಾ . ಅರ್ಥಮನರ್ಥಂ ಅನ್ಯತ್ರ ಅಪಿ ಉಕ್ತಃ .

“ಸಮಾಧಿನಿರ್ಧೂತಮಲಸ್ಯ ಚೇತಸೋ

ನಿವೇಶಿತಸ್ಯಾತ್ಮನಿ ಯತ್ನುಖಂ ಭವೇತ್ .

ನ ಶಕ್ಯತೇ ವರ್ಣಯಿತುಂ ಗಿರಾ ತತ್

ಯದೇತದ್-ಅಂತಃಕರಣೇನ ಗೃಹ್ಯತೇ ..” ಇತಿ

ಗೀತಾಯಾಂ ಅಪಿ

“ಪ್ರಶಾಂತಮನಸಂ ಹ್ಯೇನಂ ಯೋಗಿನಂ ಸುಖಮುತ್ತಮಂ .

ಉಪೈತಿ ಶಾಂತರಜಸಂ ಬ್ರಹ್ಮಭೂತಮಕಲ್ಮಷಂ ..”

ಇತ್ಯಾದಿನಾ . ಅಚಿತ್ತತ್ವಂ ಏವ ಮುಕ್ತಿಃ . ಅತಃ ತದೇವ ಆಸಾದನೀಯಂ ಇತಿ ಭಾವಃ

.. 16..

ಏತಾವತಾ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಮಾರ್ಗೇಣ ಮನೋನಾಶಃ ಉಪದಿಷ್ಟಃ . ಇದಾನೀಂ
ವಿಚಾರಮಾರ್ಗೇಣ

ತನ್ನಾಶಂ ಆಹ -

ಮಾನಸಂತು ಕಿಂ ಮಾರ್ಗಣೇ ಕೃತೇ . ನೈವ ಮಾನಸಂ ಮಾರ್ಗ ಆರ್ಜವಾತ್ .. 17..

ಮಾನಸಮಿತಿ . ಮಾನಸಂ ತು ಕಿಂ ? ಮನಸಃ ಸ್ವರೂಪಂ ಕಿಂ ಇತಿ ಮಾರ್ಗಣೇ

ವಿಮರ್ಶೇ

ಕೃತೇ ಮಾನಸಂ ನೈವ ವಿದ್ಯತೇ . ತು ಶಬ್ದಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಕ್ರಮಾಪೇಕ್ಷಯಾ
ವಿಚಾರಮಾರ್ಗಸ್ಯ ವ್ಯತಿರೇಕದ್ಯೋತನಾರ್ಥಃ . ತು ಶಬ್ದ ಸೂಚಿತಂ ವ್ಯತಿರೇಕಂ

ಏವ ವಿಶದಯತಿ-ಮಾರ್ಗೇ ಇತಿ . ಮಾರ್ಗೇ ವಿಚಾರಃ ಮಾರ್ಗೇ ಆರ್ಜವಾತ್ ಋಜುಭಾವಸ್ಯ

ವಿದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಸಂಕಲ್ಪವಿಕಲ್ಪಾದಿವೃತ್ತಿಮತ್ತ್ವಂ ಮನಸಃ ಸ್ವರೂಪಂ . ಸರ್ವಶಕ್ತೇಃ ಮಾಯಾಶಬಲಸ್ಯ ಆತ್ಮನಃ ಸಮುತ್ಪನ್ನಂ ಭಾವನಾಮಾತ್ರಂ ಏತತ್ ಭವತಿ . ತಚ್ಚ ಚಿದಚಿತ್ ಉಭಯಸಂವಲನರೂಪತ್ವಾತ್ ನ ಏಕತರಂ ರೂಪಃ ಭಜತಿ . ಪರಮಾರ್ಥತಃ ತು “ಮನ್ವಾನೋ ಮನಃ” ಇತಿ “ತಾನ್ಯೇತಾನಿ ಕರ್ಮನಾಮಧೇಯಾನಿ” ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ಆತ್ಮನಃ ಕರ್ಮಪ್ರಯುಕ್ತ-ನಾಮಧೇಯೇಷು ಮನಸ್-ಶಬ್ದಪರಿಗಣನಾತ್ ಚೇತನ ಆತ್ಮಾ ಏವ ಮನೋ ಅವಿದ್ಯಾ-ಉಪಾಧಿವಶಾತ್

ಅಚೇತನತಾಂ ಉಪಗಚ್ಛತಿ . ಅತೋ ನಚಿತ್ ಅಪಿ ಅಚಿತ್ ನ ಸತ್ ನ ಅಪಿ ಅಸತ್-ಮನಃ

ಇತಿ ಚಿದಚಿದ್ವಿಲಕ್ಷಣಂ ಸದಸದುಭಯವಿಲಕ್ಷಣಂ ಚ ಭವತಿ . ಏವಂ ಚಲನಸ್ವಭಾವತ್ವಂ ಅಪಿ ತಸ್ಯ ಔಪಾಧಿಕಂ ಏವ . ತಥಾ ಚ ತಚ್ಛೈ ಲೂಷವತ್ ಧೇ ಲೇಅದೇರ್ ಓಘ್ ಅ ಬಂದ್ . ಓನೇ ವ್ಹೋ ಬೇಅತ್ಸ್ ತಿಮೇ) ಕ್ರಿಯಾನಿಮಿತ್ತಾನಿ ನಾನಾನಾಮರೂಪಾಣಿ

ಅಹಂಕಾರಚಿತ್ತಬುದ್ಧಿಜೀವಾದೀನಿ ಧತ್ತೇ . ಯಥಾ ಪಚನಾತ್ ಪಾಚಕಃ ಇತಿ, ಪಠನಾತ್ ಪಾಠಕಃ ಇತಿ, ಕರ್ಷಣಾತ್ ಕೃಷಿಕಃ ಇತಿ, ಆಧಿಪತ್ಯಾತ್ ಅಧಿಪತಿಃ ಇತಿ ಚ ವಿಚಿತ್ರಕ್ರಿಯಾಕರಣಾದ್ ಏಕಃ ಏವ ನರೋ ನಾನಾಶಬ್ದಪ್ರತ್ಯಯಭಾಕ್ ಭವತಿ ತಥಾ

ಮನೋಽಪಿ ಕರ್ಮವಶಾತ್ ತಾನಿ ನಾನಾನಾಮಾನಿ ಧತ್ತೇ . ವಸ್ತುತಃ ತು ಮನಃ ಏಕಂ ಏವ .

ಮನಸಃ ಕರ್ಮೈವೇದಂ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಕಂ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ . ತದ್ಭಾವೇ ಭಾವಾತ್ ತದಭಾವೇ

ಚ ಅಭಾವಾತ್ . ಬಂಧಮೋಕ್ಷೌ ಅಪಿ ಮನಃ ಆಯತ್ತೌ ಏವ .

“ಮನ ಏವ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಕಾರಣಂ ಬಂಧ ಮೋಕ್ಷಯೋಃ . .”

“ಬಂಧಾಯ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಂ ಮೋಕ್ಷೇ ನಿರ್ವಿಷಯಂ ಸ್ಮೃತಂ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ .

ಅತಃ ಮನೋನಿರೋಧಮಾತ್ರೇಣ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಕೃತ್ಸು ಬಂಧನಿವೃತ್ತಿಃ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ .

ತನ್ನಿರೋಧ-ಉಪಾಯಶ್ಚ ಪ್ರಾಣಸ್ವಂದನಿರೋಧಃ ಪ್ರಾಕ್ ಉಕ್ತಃ . ಸ ಚ ಧಾರಣ ಅಸಾಧಕತಯಾ ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ದೀರ್ಘಸೂಕ್ಷ್ಮ-ಏಕಾಗ್ರತಾಂ ಜನಯತಿ ಇತಿ ಸಮಾಧೇಃ ಬಹಿರಂಗಃ

ಏವ . ಏಕಚಿಂತನರೂಪ-ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಪ್ರಾಪ್ತಿದ್ವಾರಾ ಮನೋನಾಶ-ಸಂಪಾದನಂ

ಅನ್ಯಜುಃ ಕ್ಲಿಷ್ಟಶ್ಚ ಪಂಥಾಃ . ಮನಸಃ ಸ್ವರೂಪಂ ಕೀದೃಶಂ ಇತಿ
ಮನಸ್ಸತ್ತ್ವ ವಿಚಾರೋ ಋಜುಃ ಪಂಥಾಃ . ಮನೋಭ್ರಾಂತಿಕೃತತ್ವಾತ್ ಬಂಧಪ್ರತ್ಯಯಸ್ಯ
ತನ್ನಿರ್ಣಯಾಯ ಏವ ಪ್ರಯತ್ನಃ ಕಾರ್ಯಃ . ಯಸ್ಯ ಬಂಧಪ್ರತ್ಯಯಪ್ರಯೋಜಕತಾ
ತಸ್ಯ
ಪರಿತ್ಯಾಗೇನ ಏವ ತನ್ನಿವೃತ್ತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ .
“ಸಾರಭೇ ತಚ್ಚಿಕಿತ್ಸಯಾ ನಿದಾನಪರಿವರ್ಜನಂ .”
ಇತಿ ಚ ಆಯುರ್ವೇದವಿದಾಂ ಸಮಯಃ . ನ ಹಿ
ರೋಗನಿದಾನಾಪಧ್ಯಾಶನಾದಿರೋಗತತ್ತ್ವ ನಿರ್ಣಯ-ಅಭಾವೇ ತಚ್ಚಿಕಿತ್ಸಾಯೈ
ಪ್ರಯತ್ನಃ
ಸಂಘಟೇತ . ಮನಃ ತತ್ತ್ವೇ ಚ ವಿಚಾರ್ಯ ನಿರ್ಣೇತೇ ಮನಃ ಶಶವಿಷಾಣವದ್
ಅಸತ್ಕಲ್ಪಂ ಪರ್ಯವಸ್ಯತಿ . ಅತಃ ಅವಿಚಾರದ್ವೈತಭಾವನಾಮಾತ್ರಸಿದ್ಧಸ್ಯ
ಮನಸೋ
ವಿಚಾರಜನ್ಯಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಾತ್ ಲಯಸಿದ್ಧಿರಿತಿ ವಿಚಾರಃ ಕಾರ್ಯಃ ಇತಿ ಭಾವಃ .
ತಥಾ ಚ ಉಕ್ತಂ -
“ಜಡತ್ವಾತ್-ನಿಸ್ವರೂಪತ್ವಾತ್ ಸರ್ವದೈವ ಮೃತಂ ಮನಃ .
ಮಿಥ್ಯಾ ಸಂಕಲ್ಪಕಲಿತಂ ಮಿಥ್ಯಾವಸ್ಥಿತಮಾಗತಂ .
ಅನ್ವಿಷ್ಟಮಪಿ ನೋ ದೃಷ್ಟಂ ಕಾ ತಸ್ಯ ಕಿಲ ಶಕ್ತತಾ .
ಅಹೋ ನು ಖಲು ಚಿತ್ರೇಯಂ ಮಾಯಾಮಯ ವಿಹಾಯಸಿ” .. ಇತಿ .
ಅತ್ರ ಉದಾಹರಂತಿ ಇಮಂ ಇತಿಹಾಸಂ . ಆಸೀತ್ ಕಶ್ಚನ ಜಾಮಾತೃ ಪ್ರಿಯಸಖಃ .
ಸ
ಚ ವಿತತೇ ಕಸ್ಮಿಂಶ್ಚಿತ್ ವಿವಾಹಮಹೋತ್ಸವೇ ಜಾಮಾತುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೋಹಂ (affectionate,
friendly, attached) ಇತಿ ವದನ್ ಜಾಮಾತ್ರಾ ಸಾಕಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾನ್ . ತತಶ್ಚ
ಜಾಮಾತೃಸಖಸ್ಯಾಪಿ ಕನ್ಯಾಸಂಬಂಧಿನಃ ಅರ್ಹಣಾನಿ ಕಾರಯಾಮಾಸುಃ .
ಜಾಮಾತರಿ
ನಿರತಿಶಯವಿಶ್ವಾಸೇನ ಪ್ರಿಯಹಿತಂ ಇವ ಭಾಸಮಾನಂ ಅಮುಂ ಪ್ರತಿ
ಕನ್ಯಾಸಂಬಂಧಿನಃ
ವರಸಂಬಂಧಿನಃ ವಾ “ಕೋಽಯಂ”, “ಕುತೋ ವಾಽಗತಃ”
“ಕಿಂ ಏವಂ ಭೋಗಾನ್ ಭುಂಕ್ತೇ” ಇತ್ಯಾದಿಕಂ ನ ವಿಚಾರಯಾಮಾಸುಃ .
ಕನ್ಯಾಸಂಬಂಧಿನಃ ಜಾಮಾತೃಪಕ್ಷೋಽಯಂ ಕಶ್ಚಿತ್ ಸ್ಯಾತ್ ಇತಿ ವಿತರ್ಕಯಾಮಾಸುಃ
. .
ವರಸಂಬಂಧಿನಶ್ಚ ಕನ್ಯಾಪಕ್ಷೋಽಯಂ ಕದಾಚಿತ್ ಸ್ಯಾತ್ ಇತಿ ನಿರ್ಣಯಾಂಬಭೂವುಃ
.

ಅಯಂ ಚ ಭೋಗಾನ್ ಭುಂಕ್ತೇ . ಉಭಯಪಕ್ಷೀಯಾನ್ ಅಧಿಕ್ಷಿಪತಿ .
ಸರ್ವಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹೇ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಂ ಆವಹತಿ . ಉಚ್ಚಾವಚಂ ಚೇಷ್ಟತೇ . ಏವಂ ಬಹುತಿಥೇ ಕಾಲೇ ವಿಗಲಿತೇ
ವಿತರ್ಕಶಂಕಾಕುಲಾಃ ತೇ ಕೋಸಯಂ ಏವಂ ಏವಂ ವಲ್ಲತಿ ಇತಿ ವಿಚಾರಯಿತುಂ
ಆರಭಂತ .

ಜಾಮಾತೃನಿಕಟಂ ಆಗತ್ಯ “ತವಾಪೋ ವಾಸಯಂ” ಇತಿ ಅಪೃಚ್ಛನ್ . “ನ
ಮಮ ಅಯಂ ಆಪ್ತಃ ಕಿಂ ತು ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಆಪ್ತಃ ಸ್ಯಾತ್ ಇತಿ ನಿಶ್ಚೇಯಂ ಅಹಂ”
ಇತಿ

ಜಾಮಾತಾ ಪ್ರತ್ಯವದತ್ . ತೇ ಚ ಅಸ್ಮದ್ ಆಪ್ತಃ ಬಂಧುಃ ವಾ ನಾಯಂ ಇತಿ
ಪ್ರತ್ಯವಾದಿಷುಃ .

ಏವಂ ಏತೇಷಾಂ ಸ್ವತತ್ತ್ವವಿಚಾರಪ್ರವೃತ್ತಿ ಉನ್ಮುಖತಾಂ ಇಂಗಿತೇನ ಅಭಿಜ್ಞಾಯ
“ನ ಇತಃ ಪರಂ ಅತ್ರ ಅವಸ್ಥಾತುಂ ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ನ ಶಕ್ಯಂ” ಇತಿ ಮನಸಿ
ಮನ್ವಾನಃ ತಾನ್ ಅನಾಪೃಚ್ಛ್ಯ ಏವ ಯತ್ರಕ್ಷಾಪಿ ಜಾಮಾತೃಸಖಃ ಪಲಾಯಿತಃ ಇತಿ .
ಅತಃ ಜಾಮಾತೃಸಖವತ್ ಮನಃ ಅಪಿ ಅವಿಚಾರದಶಾಯಾಂ ಅಧಿಕರೋತಿ .
ವಿಚಾರ್ಯಮಾಣೇ

ಮನಃ ತತ್ತ್ವೇ ಚಿದಚಿದುಭಯಪಕ್ಷೇಪಿ ಅಸಂಭವಾತ್ ತನ್ನಾಸ್ತಿ ಏವ ಅಲೀಕವತ್
ಇತಿ

ಭಾವಃ .. 17..

ನನು ಮನಸೋ ಅಲೀಕವತ್ ಅಸತ್ತೇ ಪ್ರತಿಯೋಗಿಪ್ರಸಿದ್ಧೇಃ ಅಭಾವಾತ್
ನಿಷೇದ್ಧಂ ವಿಚಾರಯಿತುಂ

ವಾ ನೈವ ಶಕ್ಯತೇ ಇತಿ ಆಶಂಕ್ಯ ಅವಿಚಾರದಶಾಪ್ರಸಿದ್ಧಾಂ ಮನಸ್ಥಿತಿಂ
ಲಕ್ಷಣಪ್ರಮಾಣಾಭ್ಯಾಂ ಉಪವರ್ಣಯತಿ -

ವೃತ್ತಯಸ್ತ್ವಹಂ ವೃತ್ತಿಮಾಶ್ರಿತಾಃ . ವೃತ್ತಯೋ ಮನೋ ವಿದ್ಧ್ಯಹಂ ಮನಃ .. 18..

ವೃತ್ತಯ ಇತಿ . ವೃತ್ತಯೋ ಮನಃ ಇತಿ ಮನಸಃ ಲಕ್ಷಣಂ .

ಕಾಮಸಂಕಲ್ಪಾದಿವೃತ್ತಯಃ ಅನಂತಾಃ . ವೃತ್ತಯಃ ಸಂಕಲ್ಪಾಃ ಉಚ್ಯಂತೇ .

ನ ತದ್ ಅತಿರಿಕ್ತಂ ಮನಸಃ ತತ್ತ್ವಂ ಅಸ್ತಿ . ತಾಃ ಚ ಜಡಾ ಅಪಿ

ಚಿತ್ಸಂಬಂಧಾತ್ ತಪ್ತಾಯಗೋಲಕವತ್ ಚೇತನಾ ಉಪಲಕ್ಷ್ಯಂತೇ . ಏತಾಶ್ಚ

ವೃತ್ತಯೋ ದೇಹಾದಿ-ಅಭಿಮಾನಾಖ್ಯಂ ಅಹಂಕಾರಂ ಆಶ್ರಿತ್ಯ ವಿಜೃಂಭಂತೇ .

ಮಿಥ್ಯಾಭೂತದೇಹಾದಿ-ಅಭಿಮಾನೇನ ನಿಮಿತ್ತೇನ ಪ್ರಥಮಂ ಉತ್ಥಿಯಮಾನಾ
ವೃತ್ತಿಃ ಏವ

ಅಹಂಕಾರಃ ಇತಿ ಭಣ್ಯತೇ . ಸಾ ಚ ಸರ್ವಾನರ್ಥಹೇತುತ್ವಾತ್ ಭವಬಂಧಿನೀ .
ಪರಮಾರ್ಥಃ

ತು ಜಡಾಜಡಯೋಃ ಅಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾಕ್ಷಿಣೋಃ ಅಂತರಾಳಿಕಂ ಸಾಭಾಸಂ ತತ್ತ್ವ
ಅಂತಃಕರಣಂ

ಏಕಂ ಏವ ಜೀವ-ಬುದ್ಧಿ-ಮನಃ-ಚಿತ್ತ-ಅಹ್ವಾ ರಾದಿ ನಾನಾನಾಮಭಿವ್ಯವಹ್ರಿಯತೇ

ಜೀವನಾತ್ ಜೀವಃ ಇತಿ ದೇಹಾದೌ ಅಹಂ ಅಭಿಮಾನಾತ್ ಅಹಂಕಾರಃ ಇತಿ
ನಿಶ್ಚಯಾತ್

ಬುದ್ಧಿಃ ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪಾತ್ ಮನಃ ಇತಿ ಸ್ಮರಣಾತ್ ಚಿತ್ತಂ ಇತಿ ಚ ಅಜ್ಞಾನಾಂಶೇನ
ಪ್ರಕೃತಿಃ ಇತಿ ಚ ಏಕಂ ಏವ ತತ್ತ್ವಂ ಔಪಾಧಿಕನಾನಾಸಂಜ್ಞಾಭಿಃ ಶೌತಾನಾಂ
ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ . ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಭಿಃ ವ್ಯಾಸಾದಿಮುನೀಂದ್ರೈರಪಿ ಅಂತಃಕರಣತತ್ತ್ವಂ
ಏವಮೇವ

ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿತಂ . ಗೌತಮಾದಿಕೃತತಂತ್ರಾನುಸಾರಿಣಃ ತು ಸ್ವಸ್ವಬುದ್ಧ್ಯನುಸಾರೇಣ
ಅಹಂಕಾರಾದಿ ಅಂತಃಕರಣ ತತ್ತ್ವಂ ಅನ್ಯಥಾ ಅನ್ಯಥಾ ವ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ . ತತ್ರ
ಗೌತಮೀಯಾಃ ಅಹಂಕಾರಃ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷಃ ವಿಭುಃ ಜೀವಃ . ತತ್ತ್ವಾನುಸಾರಣಂ
ಮನೋ ಅಣುಪ್ರಮಾಣಂ . ಬುದ್ಧಿಃ ತು ಜೀವಗುಣಃ . ಸಾ ಚ ಅತ್ರಿಕ್ಷಣಾವಸ್ಥಾಯಿನಿ
ಇತಿ

ವರ್ಣಯಂತಿ . ಸಂಖ್ಯಾಶ್ಚ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಕಾರ್ಯಭೂತಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಮಹತತ್ತ್ವಂ .
ಅಹಂಕಾರಃ ಚ ತತ್ಕಾರ್ಯಃ ತತ್ತ್ವಾಂತರಂ . ಮನಃ ತು ಏಕಾದಶ-ಇಂದ್ರಿಯ-
ಅಂತರ್ಗತಂ

ಇತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಯಂತಿ . ಜೈಮಿನೀಯಮತಾನುಸಾರಿಭಿಃ ಚ ಕೈಶ್ಚಿತ್ ಮನೋ
ವಿಭುದ್ರವ್ಯಂ

ಇತಿ . ಅನ್ಯೈಶ್ಚ ಅನ್ನಮಯಂ ಇತಿ . ಅಹಂಕಾರಶ್ಚ ಜಡಜ್ಞಾನೋಭಯಾತ್ಮಕಃ . ಸ
ಏವ ಜೀವಾತ್ಮಾ . ತಸ್ಯ ಚಿದಂಶೋ ಬುದ್ಧಿಃ ಇತಿ ನಿರೂಪಯಂತಿ . ಪಾಂಚರಾತ್ರಂ
ಅತೀಯೈಃ

ಚ ವಾಸುದೇವಾಖ್ಯಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮನಃ ಸಂಕರ್ಷಣಾಖ್ಯಃ ಜೀವಃ ಸಃ ಏವ
ಅಹಂಕಾರಃ

ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾಖ್ಯಂ ಮನಃ ತತೋ ಅನಿರೂದ್ಧಾಖ್ಯಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಚ ಆಜಾಯತೇ
ಇತಿ

ಸಂಗಿರಂತೇ . ಚಾರ್ವಾಕಾಃ ಚ ಕಾಯಸ್ಯ ಚೈತನ್ಯಗುಣೋ ಯಃ ಸಃ ಏವ ಬುದ್ಧಿಃ .
ಕಾಯಃ ಏವ ಅಹಂಕಾರಃ ಸ ಏವ ಆತ್ಮಾ . ತಸ್ಯ ಪೂರ್ವಾಪರಪರಾಮರ್ಶಃ ಮನಃ
ಇತಿ

ವದಂತಿ . ಆರ್ಹತೈಃ ಚ ಮಧ್ಯಮಪರಿಮಾಣಃ ಚಿದ್ರೂಪಃ ಜೀವಾಃ ಅಸ್ತಿಕಾಯಃ ಏವ

ಅಹಂಕಾರಃ . ತಸ್ಯ ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷಃ ಮನಃ . ವಿಷಯವಿಜ್ಞಾನಂ ಚ ಬುದ್ಧಿಃ
ಇತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ಯತೇ . ಬೌದ್ಧಃ ತು ಆಲಯವಿಜ್ಞಾನಧಾರಾ ಕ್ಷಣಿಕೇ ಬುದ್ಧಿಃ .
ಸ ಏವ ಆತ್ಮಾ . ಅಹಂಕಾರಶ್ಚ ಪ್ರವೃತ್ತಿವಿಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕಃ . ಬುದ್ಧೇರೇವ
ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಾಕಾರಪರಿಣಾಮಃ ಮನ ಇತಿ ನಿಶ್ಚೇಯತೇ . ಏತಾಃ ಚ
ವಾದಿವಿಕಲ್ಪನಾಃ

ಸ್ವಕಪೋಲಕಲ್ಪಿತಾಃ ಪ್ರಮಾಣಮೂರ್ಧನ್ಯ-ಉಪನಿಷದ್ವ್ಯಮತಾಃ ನ ಭವಂತಿ . ಅತಃ
ಏವ

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀರಮಣಃ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕಂ ಔಪಾಧಿಕಂ ಸಂಜ್ಞಾಭೇದಂ ವೃತ್ತಯೋ ಮನಃ
ಇತಿ

ಪ್ರಥಮಂ ಅಂಗೀಕೃತ್ಯ ವಿದ್ಧಿ ಅಹಂ ಮನಃ ಇತಿ ಪಶ್ಚಾತ್ ಏಕತ್ವಂ ಉಪದಿಶತಿ .
ಅತಃ ಅಹಂತ್ವಂ ಏಕಂ ಏವ ಆಸ್ತೇ . ವೃತ್ತಯೋ ದ್ವಿವಿಧಾ ಭವಂತಿ . ಅಹಂವೃತ್ತಿಃ
ಇದಂವೃತ್ತಿಃ ಇತಿ . ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾದಿ ಸರ್ವವೃತ್ತಯಃ ಇದಂವೃತ್ತೌ ಅಂತರ್ಭೂತಾಃ .
ಇದಮಾಕಾರವೃತ್ತೀನಾಂ ಸರ್ವಾಸಾಂ ಅಹಮಾಕಾರವೃತ್ತಿ ಏವ ಮೂಲಸ್ಕಂಧಃ .
ಪ್ರಥಮತ್ವಾತ್ .

ಅಜ್ಞಾನತಾದಾತ್ಮನಃ ಚಿತ್ತಃ ದೇಹಾದಿ-ಅಭಿಮಾನೀ ಅಹಂಕಾರಃ ಏವ ಪ್ರಥಮಂ
ಉದೇತಿ . ತದ್

ಅನಂತರಂ ಚಿತ್ತ ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿ-ದೃಶ್ಯಸಂವೇದನಾತ್ಮಿಕಾ ಇದಂವೃತ್ತಯಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿ

ಉತ್ತಮಪುರುಷ-ಅಭಾವೇ ನ ಪ್ರಥಮ ಮಧ್ಯಮೌ ಸಂಭವತಃ . ಅತಃ ಅಹಂಕಾರ
ಏವ

ಸರ್ವಸ್ಯ ಮಾಯಾಮಯಸ್ಯ ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಮೂಲಪ್ರದೇಶಃ . ಅಹಂಕಾರಸ್ಯ
ಇದಂವೃತ್ತಿಷು

ಅಭಿಮಾನಃ ಏವ ಮಮತಾ ಇತಿ ನಿರುಚ್ಯತೇ . ವಿಚಾರೇಣ ಅಹಂಕಾರತ್ಯಾಗೇ
ಮಮತಾತ್ಯಾಗಃ

ಸುಲಭಃ ಭವತಿ . ಅತಃ ಅಹಂ ಅರ್ಥವಿಚಾರಃ ಕರ್ತವ್ಯಃ .. 18..

ನನು ಅಮೂರ್ತತ್ವೇನ ಅಹಂಕಾರಸ್ಯ ಕಥಂ ದಾಹಃ

ವಾ ತ್ಯಾಗಃ ವಾ ಸಂಪಾದಯಿತುಂ ಶಕ್ಯತೇ ಇತಿ ಆಶಂಕಾಯಾಂ

ಅಹಂವೃತ್ತಿಮೂಲಸ್ಥಾನ-ಅನ್ವೇಷಣಾಖ್ಯವಿಚಾರಜನಿತಸ್ವಾತ್ಮಸಂವಿತ್-ಬಲೇನ
ತದ್ದಾಹಃ

ಅತಿಸುಕರಃ ಇತ್ಯಾಹ -

ಅಹಮಯಂ ಕುತೋ ಭವತಿ ಚಿನ್ಮತಃ . ಅಯಿ ಪತತ್ಯಹಂ ನಿಜವಿಚಾರಣಂ .. 19..

ಅಯಮಹಮಿತಿ . ಅಹಂವೃತ್ತಿರೂಪೋಽಹಂಕಾರಃ ಕುತಃ ಕಸ್ಮಾತ್ ಉದ್ಭವತಿ
ಉದ್ಭವತಿ

ಇತಿ ಚಿನ್ಮತಃ ವಿಚಾರಯತಃ ಪುಂಸಃ ಅಯಂ ಅಹಂಕಾರಃ ಪತತಿ ತದ್ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನೇ
ವಿನಶ್ಯತಿ . ಇದಂ ನಿಜವಿಚಾರಣಂ ಆತ್ಮವಿಚಾರಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಅಯಿ ಇತಿ
ವಿಚಾರಸುಕರತಾ-ದ್ಯೋತನಾರ್ಥಂ ಶಿಷ್ಯಂ ಪ್ರತಿ ಅನುನಯೋಕ್ತಿಃ . ತದುಕ್ತಂ -

“ರಾಜನ್ ! ಸ್ವಾತ್ಮವಿಚಾರೋಽಯಂ ಕೋಽಹಂ ಸ್ಯಾಂ ಇತಿ ರೂಪಭೃತ್ .

ಚಿತ್ತದುರ್ದ್ರಮಬೀಜಸ್ಯ ದಹನೇ ದಹನಃ ಸ್ಮೃತಃ .. ಇತಿ

ಅಯಂ ಭಾವಃ - ಯಥಾ ಅಹಂಭಾವಲಕ್ಷಣಾತ್ ಕಾರಣಾತ್

ಮನ-ಆದಿಲಕ್ಷಣಸ್ತಂಸಾರ-ಅಂಕುರೋ ಜಾಯತೇ ತಥಾ ಅಹಂಭಾವಸ್ಯ ಅಪಿ
ಕಾರಣಂ

“ಕಿಂ” ಇತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮಾಣತಃ ವಿಚಾರಣೀಯಂ . ತತಶ್ಚ ಚಿದ್ರೂಪಃ ಆತ್ಮಾ

ಏವ ತತ್ಕಾರಣಂ ಇತಿ ನಿಶ್ಚೀಯೇತ . ದೇಹಾದಿ-ಅಹಂಕಾರಾಂತಾಃ ಸರ್ವೇ ಅಪಿ
ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾ

ಅರ್ಥಾಃ ಚ ಅನ್ಯತಾಃ ಅನಾತ್ಮಾನಃ . ಅತಃ ತೇಷಾಂ ಸ್ವತಃ ಸೇದ್ಧಂ ಅಶಕ್ಯತ್ವಾತ್

ತದ್-ವಿಲಕ್ಷಣ-ಆತ್ಮ-ಅಧ್ಯಾಸಾತ್ ಸಿದ್ಧಾ ಮಿಧ್ಯಾತ್ವಂ ಉಪಗಂತವ್ಯಂ .
ಸಂವಿದ್ವೂಪಃ

ಆತ್ಮಾ ಮೂಷಾನಿಷಿಕ್ತ-ದ್ರುತತಾಮ್ರ ಇವ ಶರೀರಾದಿ-ಆಕಾರೇಣ ಅಹಂ ಇತಿ
ಪ್ರತಿಭಾಸತೇ .

ಶರೀರಾದೌ ಅಹಂತ್ವವೇದನಂ ಚ ನ ವಾಸ್ತವಂ . ಅಮೂರ್ತಸ್ಯ ಮೂರ್ತದೇಹಾದಿಸಂಬಂಧಸ್ಯ
ವಾಸ್ತವತ್ವ ಅಸಂಭವಾತ್ . ಏವಂ ದೇಹಾದೌ ಅಹಂ ಇತಿ ತಾದಾತ್ಮ್ಯ-
ಅಭಿಮಾನಲಕ್ಷಣಸ್ಯ

ಅಹಮಃ ಕಾರಣಂ ಕಿಂ ಇತಿ ವಿವೇಕದಶಾ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೀಯಂ . ಅಂತತಃ
ಅಹಂತ್ವಂ

ಅಸತ್ಕಲ್ಪಂ ವಿನಶ್ಯತಿ . ಇದಂವೃತ್ತಿಪರಿತ್ಯಾಗೇನ ಅಹಮ್ಪ್ರತ್ಯೇಃ ಮೂಲಸ್ಥಾನೇ

ಮಾರ್ಗಿತೇ ಸಾಪಿ ಕತಕರಜೋವದ್ ಹಿ ನಶ್ಯತಿ . ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಷು
ಅಭಿಮಾನಾಖ್ಯ

ಅಹಂಕಾರವೃತ್ತಿವಿನಾಶೇ ಅನಹಂತಾ ಸ್ಯಾತ್ ಇತಿ ಇದಂ ಏವ ಆತ್ಮವಿಚಾರಣಂ ಇತಿ

ತಥಾ ಚ ವಾಸಿಷ್ಠೇ -

“ನಾಹಂತ್ವಂ ಲಭ್ಯತೇ ರಾಮ ! ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಸಮ್ಯಜ್ ನಿವಿರೋಕ್ಷತಾಂ .

ಅಸದೇವ ಕುತೋಪ್ಯೇತತ್-ಬಾಹ್ಯಲಕ್ಷ ಇವೋದಿತಂ ..”

“ಕೋಽಹಂ ಕಥಮಿದಂ ಚೇತಿ ವಿಚಾರೇಣೈವ ನಶ್ಯತಿ .

ನಾಹಮಿತ್ಯೇವ ನಿರ್ವಾಣಂ ಕಿಮೇತಾವತಿ ಮೂಢತಾ ..” ಇತಿ .

“ಕೋಹಂ ಕಥಮಿದಂ ದೃಶ್ಯಂ ಕೋ ಜೀವಃ ಕಿಂ ಚ ಜೀವನಂ .”

ಜೀವಿತಂ ಭುವನಂ ವಾಪಿ ತತೋಽಹಮಿತಿ ನಶ್ಯತಿ ..” ಇತಿ ಚ .

“ಯದಾ ಯದಾ ದೇಹಾದೌ ಅಹಂಭಾವೋದಯಃ ಸ್ಯಾತ್ ತತ್ಸಮಕಾಲಂ ಏವ ತತ್ರ ತತ್ರ

ಅನಹಂತ್ವಬುದ್ಧಿಃ ಉತ್ಪಾದನೀಯಾ . ಏವಂ ಪುನಃ ಪುನಃ ಸಾವಧಾನಂ ಉಪಸ್ಥಾಪಿತೇನ

ಅನಹಂಭಾವಭಾವನೇನ ಅಹಂಭಾವವಿನಾಶಃ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಇತಿ ಭಾವಃ ..

ಏವಂ ಅಹಮಃ ಮೂಲಾಸ್ಥಾನ-ಅನ್ವೇಷಣೇನ ಅಹಂತಾವಿನಾಶಕಥನೇನ ಜಗನ್ನಾಶಃ ಅಪಿ

ಸೂಚಿತಃ . ಅಹಂತಾಮೂಲತ್ವಾತ್ ಜಗತಃ . ಪೂರ್ವಂ ಸಮಾಧಿ-ಅಭ್ಯಾಸೇನ ಮನೋನಾಶಃ

“ನಷ್ಟಮಾನಸೋತ್ಕೃಷ್ಟಯೋಗಿನಃ” ಇತಿ ಅತ್ರ ಕಥಿತಃ ಇತಿ ಭೇದಃ .. 19..

ನನು ಲೋಕೇ ಅಹಂಕಾರಸ್ಯ ಆತ್ಮತಯಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ತನ್ನಾಶೇ ಸ್ವಾತ್ಮನಾಶಾಪತ್ಯಾ ನೈರಾತ್ಮ್ಯಪತ್ತಿಃ ಸ್ಯಾದ್ ಇತಿ ಶಂಕಾಯಾಂ ಆಹ -

ಅಹಮಿ ನಾಶಭಾಜ್ಯಹಮಹಂತಯಾ . ಸ್ಫುರತಿ ಹೃತ್ಸ್ವಯಂ ಪರಮಪೂರ್ಣಸತ್ ..

20..

ಅಹಮಿತಿ . ಅಹಮಿ ಅಹಂಕಾರೇ ನಾಶಭಾಜಿ ಸತಿ ಕೋಽಹಂ ಕುತೋಽಹಂ ಇತಿ ವಿಚಾರಜನಿತಸಾಕ್ಷ್ಯಹಂಕಾರವಿವೇಕವಿಜ್ಞಾನೇನ ಸಮೂಲಕಾಷಂ ಕಷಿತೇ ಸತಿ ಹೃತ್ ಸರ್ವೋಪಸಂಹಾರಾಧಿಷ್ಠಾನಂ ಪರಮಪೂರ್ಣಸತ್ ನಿರತಿಶಯಬೃಹತ್ವರೂಪಂ ಸದ್ವಸ್ತು

ಅಹಂ - ಅಹಂ ತಯಾ ವಿನಷ್ಟ-ಅಹಂಕಾರಾತ್ ವಿಲಕ್ಷಣ ಅಹಂತಯಾ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಯತ್ನಂ

ವಿನಾ ಸ್ವಯಂ ಏವ ಸ್ಫುರತಿ ಪ್ರಕಾಶತೇ . ತಥಾ ಚ ಆತ್ಮನೋ ನಾಶಃ ಸಂಭವತಿ .

ಅಹೇಯಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ . ಸಾಕ್ಷ್ಯಾತ್ಮಾಭಿನ್ನಸ್ಯ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಯ ದೇಹಮಾತ್ರ- ಅಹಂಭಾವಸ್ಯ

ವಿನಾಶೇ ಅಪಿ ತಾದೃಗ್ ಅಹಂಭಾವನಾಶೋಪಲಕ್ಷಿತಂ ಪರಾಹಂಭಾವರೂಪಂ ಪರಮಾರ್ಥ

ಸಚ್ಚಿದ್ರೂಪಂ ವಸ್ತು ನ ನಶ್ಯತಿ ಇತಿ ಭಾವಃ .

ಅತ್ರ ಅಹಂಕಾರತ್ರಯಂ ಭಗವತಾ ಉಪದಿಷ್ಟಂ . ತಸ್ಯ ಅಯಂ ಆಶಯಃ .

ದೇಹಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಃ ಅಹಂಕಾರಃ ನಾಶಪ್ರತಿಯೋಗಿತಯಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ಪ್ರಥಮಃ .

ದೇಹಾದಿಪರಿಚ್ಛೇದವಿಹೀನಃ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥವಿಕಾರಾತ್ಮನಾ ಭಾಸಮಾನೋ
ಅಹಂಕಾರೋ ದ್ವಿತೀಯಃ .

ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯಾದಿ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಸಾರಭೂತಃ ಸರ್ವಕಾರಣೀಭೂತಃ ಸರ್ವದಾ
ಏವ ಹೃದಿ

ಸಂಸ್ಥಿತಃ ಅಖಂಡಾದ್ವಯಸನ್ನಾತ್ರಸ್ವರೂಪಃ ತೃತೀಯಃ ಅಹಂಕಾರಃ . ಅಹಂತಯಾ
ಇತಿ

ಉಪಲಕ್ಷಣೇ ತೃತೀಯಾ . ತಥಾ ಚ ಅಯಂ ಅರ್ಥಃ ಸಂಪದ್ಯತೇ . ಅಹಂಕಾರದ್ವಯಂ
ಅಪಿ

ವಿನಾಶ್ಯ ಸರ್ವ-ಅಹಂಕಾರನಾಶ-ಅವಧಿಭೂತತಯಾ ಪರಿಶಿಷ್ಟಮಾಣಂ
ನಿರಹಂಭಾವಂ

ಪೂರ್ಣಸನ್ನಾತ್ರಂ ಸ್ಫುರತಿ ಇತಿ . ನ ಕೇವಲಂ ; ತಾದೃಕ್ಸನ್ನಾತ್ರಸ್ಫುರಣಂ
ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾದಿವದ್ ಅಲೌಕಿಕಂ ಕಿಂತು ಸರ್ವಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವಸಿದ್ಧಂ ಏವ ಇತಿ
ವಕ್ತುಂ

ಸ್ಫುರತಿ ಇತಿ ಸ್ವಾನುಭವಸಿದ್ಧಿಃ ಉಕ್ತಾ . ಸರ್ವದೃಶ್ಯಸಮಷ್ಟ್ಯಭಿಮಂತಾರಂ
ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿ-ವ್ಯಷ್ಟಿ-ಅಭಿಮಾನಿನಂ ಅಹಂಕಾರಂ ಚ ಸ್ವಾತ್ಮವಿಚಾರಜನ್ಯಬೋಧೇನ
ನಿರ್ಮೂಲನಂ ಕೃತ್ವಾ ಪರಿಶಿಷ್ಟಚಿನ್ನಾತ್ಮಸ್ಥಿತಿಃ ಏವ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರೀ ಇತಿ ಭಾವಃ .. 20..

ಅಹಂತಾನಾಶ-ಉಪಲಕ್ಷಿತಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯಪದೇಶ್ಯತಾಂ

ಅಹಂಪದಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಬೋಧನದ್ವಾರಾ ವಿಶದಯನ್ ಪೂರ್ವಸೂಚಿತಂ ಅಹಂಕಾರತ್ರಯಂ
ಅಪಿ

ಸ್ಪಷ್ಟಯತಿ -

ಇದಮಹಂ ಪದಾಭಿಖ್ಯಮನ್ವಹಂ . ಅಹಮಿ ಲೀನಕೇಽಪ್ಯಲಯಸತ್ತಯಾ .. 21..

ಇದಮಿತಿ . ಅಹಮಿ ದೇಹಾಭಿಮಾನಾತ್ಮಕಾಹಂಕಾರೇ ಲೀನಕೇ ಅಪಿ ವಿನಷ್ಟೇ
ಅಪಿ ಅನ್ವಹಂ ಸಮಷ್ಟ್ಯಹಂಕಾರಾತ್ ಅನು ಅನಂತರಂ ಅಲಯಸತ್ತಯಾ

ಅವಿನಶ್ವರಸದ್ರೂಪತಯಾ ಅಹಂಪದಾಭಿಖ್ಯಂ ಅಹಂಪದಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥಂ

ಇದಂ (ಪ್ರಕೃತಂ) ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಾಪರೋಕ್ಷ-ಚಿನ್ನಾತ್ರಂ ವಸ್ತು ಸ್ಫುರತಿ .

ವಿಚಾರಜನ್ಯಜ್ಞಾನೇನ ದೇಹಾದಿಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಹಂಕಾರಾಧ್ಯಾಸಸ್ಯ ಯೋ ವಿನಾಶಃ
ಪ್ರಾಕ್ ಉಕ್ತಃ ಸ ಏವ “ಅಹಮಿಲೀನಕೇಽಪಿ” ಇತ್ಯನೇನ ವರ್ಣಿತಃ .

ಸಮಷ್ಟ್ಯಹಂಕಾರಶ್ಚ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ವ್ಯಷ್ಟ್ಯಹಂಕಾರಸ್ಯ

ಕಲ್ಪಿತತ್ವೇನ ವಿನಾಶ್ಯತ್ವಂ ಇವ ಸಮಷ್ಟ್ಯಹಂಕಾರಾತ್ಮನೋ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಸ್ಯ ಅಪಿ

ಕಲ್ಪಿತತ್ವಮೇವ . ಸಮಷ್ಟ್ಯಹಂಕಾರಭಾವಂ ಆಪನ್ನಸ್ಯ ಪರಮೇಷ್ಟಿತ್ವಂ . ಇದಂ

ಅಪರಬ್ರಹ್ಮರೂಪಂ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಃ . ಪರಮಾರ್ಥದೃಷ್ಟೌ ತು ನ ಪರಮೇಷ್ಟೀ

ಜೀವಃ ಜಗದ್ವಾ ಕಿಂಚಿತ್ ಅಸ್ತಿ . ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಸದ್ರೂಪಂ ಪೂರ್ಣಂ ಅವಶಿಷ್ಯತೇ .
ತಚ್ಚ ದೇಶಕಾಲವಸ್ತುಪರಿಚ್ಛೇದಶೂನ್ಯಮಿತಿ ದ್ಯೋತಯಿತುಂ ಏವ ಪೂರ್ವಂ
ಪರಮಪೂರ್ಣಸತ್ ಇತಿ ಪೂರ್ಣಾತ್ವಾಂಶೇ ಪರಮತ್ವವಿಶೇಷಣಂ ದತ್ತಂ . ಅತ್ರಾಪಿ
ಅನ್ವಹಂ

ಇತಿ ಸರ್ವಾತ್ಮಕ-ಅಹಂಕಾರಸ್ಯ ಅಪಿ ಹೇಯತ್ವಂ ಏವ ಉಕ್ತಂ . ತಸ್ಯ
ಸಪ್ರಪಂಚತ್ವಾತ್ .

ವ್ಯಷ್ಟಿಸಮಷ್ಟ್ಯಾದಿಸರ್ವಪ್ರಪಂಚ-ಅತೀತಃ ಯೋ ಅಹಂಕಾರಃ ಸ ಏವ
ಉಪಾದೇಯಃ . ಸತ್ತಯಾ

ಸರ್ವದಾ ಸ್ಫುರಣಾತ್ . ಅತಃ ಏವ ಸುಷುಪ್ತೌ ವ್ಯಷ್ಟಿಸಮಷ್ಟ್ಯಹಂಕಾರದ್ವಯವಿನಾಶೇ
ಸತ್ಯಪಿ ಸದ್ರೂಪ-ಆತ್ಮಾನುಭವಶ್ಚ ಸರ್ವಲೋಕಪ್ರತೀತಃ . ತದಾನೀಂ ಆತ್ಮನಾಶಸ್ಯ
ನ ಕೇನಾಪಿ ಅಭ್ಯುಪಗಂತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ . “ಅವಿನಾಶೀ ವಾ ಅರೇ ಅಯಂ
ಆತ್ಮಾನುಭಿತ್ತಿಧರ್ಮಾ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ . ಸುಷುಪ್ತೌ ವಿಶೇಷವಿಜ್ಞಾನ-ಅಭಾವೇ
ಅಪಿ ನಿರ್ವಿಶೇಷಸ್ವರೂಪಚಿಂತಃ ನಾಸತ್ತಂ . ಅಹಂಪದಾಭಿಖ್ಯತ್ವಂ ಅವ್ಯಪದೇಶ್ಯಸ್ಯ
ಆತ್ಮನಃ ಕಾಲ್ಪನಿಕಂ ಏವ . ಇದಂತ್ವವ್ಯಾವೃತ್ತಿರೂಪಂ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಚ
ಪುರಸ್ಕೃತ್ಯ ಏವ ಸದ್ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಶಬ್ದಾಭಿಧೇಯತ್ವಂ ಅಪಿ . ನ ವಸ್ತುವೃತ್ತೇನ . ಅತಃ
ಅಹಂತಾನಾಶೇ ನ ಕೇನಾಪಿ ಶಬ್ದೇನ ತತ್ಕಾಲಸ್ಫುರಿತಂ ವಸ್ತು ವ್ಯಪದೇಷ್ಠುಂ ಶಕ್ಯತೇ

ಮಹಾಸಮುದ್ರೇ ವಿಲೀನಸ್ಯ ಸೈಂಧವಸ್ಯ ಇವ ವ್ಯಪದೇಶ್ಯತ್ವಂ ಏವ ತದಾ ಭವತಿ .
ಏತೇನ ಸರ್ವವಿಧ-ಅಹಂತಾವಧಿಕದ್ವೈತಪ್ರಪಂಚೋಪಶಮೋಲಕ್ಷಿತಬ್ರಹ್ಮಭಾವೇನ
ಅವಸ್ಥಾನಂ ವಿಚಾರಜನಿತತ್ವಜ್ಞಾನಂ ಅಂತರಾ ನ ಸಂಭವತಿ ಇತಿ ಭಾವಃ .. 21..

ಅಹಮಯಂ ಕುತೋ ಭವತಿ ಚಿಂತತಃ ಇತಿ ಅಹಮೋ ಮೂಲಸ್ಥಾನಾನ್ವೇಷಣಂ
ಉಕ್ತಂ . ತದ್

ಅನ್ವೇಷಣಪ್ರಕಾರಂ ಉಪದಿಶತಿ -

ವಿಗ್ರಹೇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಾಣಧೀತಮಃ . ನಾಹಮೇಕಸತ್ತಜ್ಜಡಂ ಹ್ಯಸತ್ .. 22..

ವಿಗ್ರಹೇತಿ . ವಿಗ್ರಹಃ ಪಾಂಚಭೌತಿಕಂ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಂ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ
ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ದಶ ಮಿಲಿತಾನಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ವಾ ಪ್ರಾಣಃ
ಜೀವನಹೇತವೋ

ದಶ ವಾಯವಃ ಧೀಃ ಮನಃ ಚಿತ್ತಂ ಅಹಂಕಾರಃ ಇತಿ ಅಂತಃಕರಣಂ ಧೀಪದೇನ
ಗ್ರಾಹ್ಯಂ . ತಮಃ ಅವ್ಯಾಕೃತಮಾಯಾ ಅವ್ಯಕ್ತ-ಅಜ್ಞಾನಾದಿಪದಾಭಿಧೇಯಂ ವಸ್ತು
ಚ,

ನಾಹಂ ಅಹಂಪದಾಭಿಖ್ಯಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಃ ಚಿದಾತ್ಮಾ ನ ಭವತಿ . ತತ್ರ ಹೇತುಃ- ಜಡಂ
ಇತಿ . ಅನ್ಯಾಧೀನಪ್ರಕಾಶತ್ವಂ ಏವ ಜಡತ್ವಂ . ತಥಾ ಚ ದೇಹಾದಿ ಅವ್ಯಕ್ತಾಂತಾ

ಅನಾತ್ಮಾನಃ ಜಡತ್ವಾತ್ ಅನುಮಾನಂ ಏಕಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಉಕ್ತಂ ಭವತಿ . ನ ಚ ಜಡತ್ವ

ಅಸಿದ್ಧಿಃ . ದೇಹಾದಿಜಾಡ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಸಿದ್ಧತ್ವೇನ ಅಪಹ್ನೋತುಂ ಅಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ . ಅತಃ ಸ್ವರೂಪಸಿದ್ಧಯೇ ಸ್ವಸಾಕ್ಷಿಭೂತಂಸ್ವಪ್ರಕಾಶಚಿದ್ರೂಪಂ ತತ್ತ್ವಂ ಅಪೇಕ್ಷತೇ ಇತಿ ಅನ್ಯಾಧೀನಪ್ರಕಾಶತ್ವಂ ಅವ್ಯಾಹೃತಂ ದೇಹಾದೇಃ . ಅತಃ ನಾಹಂಪದಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥಃ ತೇ ಭವಂತಿ .

ನನು ವಿಗ್ರಹೇಂದ್ರಿಯಾದಯಃ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಾಃ ಸಂತಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಃ ಅನುಭೂಯಂತ

ನೈಯಾಯಿಕಪ್ರಭೃತಯಃ ದರ್ಶನಕೃತಶ್ಚ ಪ್ರಕಾಶಮಾನತಯಾ ಸದಾತ್ಮತ್ವಂ ತೇಷಾಂ ಅಭಿಮನ್ಯಂತೇ . ಅತಃ ಕಥಂ ಅಪ್ರಕಾಶಮಾನತ್ವೇನ ತೇಷಾಂ ಅನಾತ್ಮತ್ವಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯಿತುಂ ಶಕ್ಯತೇ ಇತಿ ಚೇತ್ . ನ . ಚಿತ್ಯಚಿದಾತ್ಮಸನ್ನಿಧಾನಾಭಾವೇ ವಿಗ್ರಹಾದೀನಾಂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನತಾ ಅಸ್ಮತ್ಪ್ರಾಪ್ತಾ . ಸುಷುಪ್ತೌ ವಿಗ್ರಹಾದಿಪ್ರಕಾಶ-ಅಭಾವೇನ

ಆತ್ಮಾಭಾವಪ್ರಸಂಗಾಚ್ಚ . ನ ಚ ಇಷ್ಟಾಪತ್ತಿಃ . ಕೃತಹಾನಾಕೃತಾಭ್ಯಾಗಮ ಪ್ರಸಂಗಾತ್ . ಅತಃ ಸುಷುಪ್ತೇಃ ಪ್ರಾಕ್ಕಾಲೀನ ಆತ್ಮಾ ಏವ ಪಶ್ಚಾದ್ ಅಪಿ ಅನುಸ್ಮೃತತಯಾ

ವರ್ತತೇ ಇತಿ ಉಪೇಯಂ . ಭಿನ್ನತ್ವೇ ಚ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾ ಅನುಪಪತ್ಯಾದಯಃ ದೋಷಾಃ ಪರಸ್ಪಹಸ್ರಂ ಸಂಭವೇಯುಃ . ನೈಯಾಯಿಕಪ್ರಭೃತಯಃ ತು ನಿತ್ಯಸಾಕ್ಷಿಪ್ರಕಾಶಂ ಆತ್ಮಾನಂ ಅಜಾನಾನಾ ಏವ ಪರಪ್ರಕಾಶ್ಯಸ್ಯ ಅನಿತ್ಯವಿಜ್ಞಾನಸ್ಯ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿ ಅನ್ಯತಮಸ್ಯ

ಆತ್ಮತ್ವಂ ಮನ್ಯಂತೇ . ಅತಃ ತೇ ಭ್ರಾಂತಾಃ ಏವ .

ನನು ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಷು ಸತ್ವಂ ಭಾಸತೇ . ಅತಃ ಸತ್ತಾವತ್ವಾತ್ ತೇ ಕಥಂ ಅನಾತ್ಮಾನಃ ಇತಿ

ಶಂಕಾಯಾಂ ತೇಷಾಂ ಸತ್ವಮ ಅಪಿ ಚಿದಾತ್ಮಸತ್ತಾದೀನಂ ಏವ ಇತಿ ಚಿದ್ಭಿನ್ನತ್ವಂ ಇವ ಸದ್ಭಿನ್ನತ್ವಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯಿತುಂ ಅನುಮಾನಾಂತರಂ ಆಹ - ಏಕಸದ್ ಇತಿ . ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಯಃ ನ ಏಕಸತ್ ಇತಿ ಪೃಥಕ್ ಅನ್ವಯೋ ಬೋಧ್ಯಃ . ಏಕಂ ಅಖಂಡಂ ಸತ್

ಸತ್ತಾಸಾಮಾನ್ಯಂ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ತಥಾ ಚ ದೇಹಾದಯಃ ನ ಅಖಂಡಸನ್ಮಾತ್ರ ಆತ್ಮರೂಪಾ

ಭವಿತುಂ ಅರ್ಹಂತಿ . ಕುತಃ ಇತಿ ಆಕಾಂಕ್ಷಾಯಾಂ ಹಿ ಅಸತ್ ಇತಿ ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಕಂ

ಸದ್ಭಿನ್ನಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ತಥಾ ಅಯಂ ಅರ್ಥಃ ಸಂಪನ್ನೋ ಭವತಿ .

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಯಃ ಆತ್ಮಾನಃ ಸದ್ಭಿನ್ನತ್ವಾತ್ . ನ ಖಲು ಪ್ರಕಾಶಮಾಂತ್ವಮಾತ್ರಂ
ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದೇಃ ಸತ್ತ್ವಂ ಅವಗಮಯತಿ; ರಜ್ಜುಸರ್ಪಮರೀಚ್ಯುದಕಾದೀನಾಂ
ಅಪಿ

ಪ್ರಕಾಶಮಾನತ್ವೇನ ಸತ್ತ್ವಾಪತ್ತೇಃ . ನ ಚ ರಜ್ಜುಸರ್ಪಾದೀನಾಂ ಆರೋಪಿತತ್ವೇನ
ಪ್ರಕಾಶಮಾನತ್ವೇ ಅಪಿ ನ ಸತ್ತ್ವಂ ಅಂಗೀಕರ್ತುಂ ಶಕ್ಯತೇ . ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದೀನಾಂ
ಅನಾರೋಪಿತತ್ವಾತ್ ಪ್ರಕಾಶಮಾನತ್ವಪ್ರಯುಕ್ತಂ ಸತ್ತ್ವಂ ಅವಶ್ಯಂ ಅಂಗೀಕಾರ್ಯಂ
ಇತಿ ವಾಚ್ಯಂ .

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದೀನಾಂ ಅಪಿ ಚಿದಾತ್ಮನಿ ಅಧ್ಯಾಸೇನ ರಜ್ಜುಸರ್ಪಾದಿವದ್
ಆರೋಪಿತತ್ವಾತ್ .

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದೀನಾಂ ಅತ್ಯಂತ-ಅಸತ್ವೇ ಪ್ರಕಾಶಮಾನತ್ವ ಅಯೋಗಃ . ತೇಷಾಂ
ಆತ್ಮಂತಿಕಸತ್ವೇ

ಚ ಅಪ್ರಕಾಶಮಾನತ್ವ ಅಯೋಗಃ . ತಥಾ ಚ ಬಾಧ್ಯಮಾನತ್ವ ಅಯೋಗಃ ಸ್ಯಾತ್
ಇತಿ ನ

ಸತ್ತ್ವಂ ನಾಪಿ ಸದಸತ್ತ್ವಂ ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧಾತ್ ಇತಿ ಅನಿರ್ವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಏವ
ವಿಮೃಶ್ಯಮಾನೇ

ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ . ಚಿದಾತ್ಮಾ ಏವ ಪರಮಾರ್ಥಸದ್ರೂಪಃ . ಸತ್ವೇನೈವ ನಿರ್ವಾಚ್ಯಃ ಸಃ .

ಅಬಾಧಿತಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶತಾ ಏವ ಸತ್ತ್ವಾ ಭವತಿ . ಸಾ ಚ ಸ್ವರೂಪಂ ಏವ ಆತ್ಮನಃ .
ನ

ತು ತದ್ ಅತಿರಿಕ್ತಾ ಭವತಿ . ಸತ್ತ್ವಾಸಾಮಾನ್ಯ-ಅರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕಾರಿತ್ವಾದಿಕಂ
ನೈಯ್ಯಾಯಿಕಾದಿಭಿಃ

ಅಭ್ಯುಪಗಮ್ಯಮಾನಂ ಸರ್ವಂ ಆತ್ಮಸತ್ತ್ವಾದೀನಸತ್ತ್ವಾಕತ್ವಾತ್ ಅಲಕ್ಷಣಂ ಏವ . ನ
ಏಕಸತ್

ಇತಿ ಅನೇನ ಏಕಸತ್ತ್ವಾವಾದಂ ಅನುಸ್ಮಾರಯತಿ ಭಗವಾನ್ . ತಜ್ಜಡಂ ಹ್ಯಸತ್ ಇತಿ
ಅನೇನ

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಅಸತ್ತ್ವಪಕ್ಷಂ ಅಪಿ ಸಂಸೂಚಯತಿ .

ವ್ಯಾವಹಾರಿಕದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಭ್ರಾಂತಿಪ್ರಾಪ್ತ-ಅಹಂಪದಾಭಿಧೇಯತ್ವಂ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದೀನಾಂ
ನಿಷಿದ್ಧತೇ . ತೇಷು ಅಹಂತ್ವಭ್ರಮನಿವೃತ್ತಿಂ ವಿನಾ ಅಹಮಃ ಮೂಲಾನ್ವೇಷಣಸ್ಯ
ಅಶಕ್ಯಸಂಪಾದತ್ವಾತ್ . ಚಾರ್ವಾಕಾದಯಃ ಹಿ ವಾದಿನಃ ವಿಗ್ರಹಾದೀನಾಂ ಏವ
ಅಹಂಪ್ರತ್ಯಯಗಮ್ಯತ್ವಂ ಉರರೀಕುರ್ವಂತಿ . ತದಪಿ ಅನುಚಿತಂ ಇತಿ
ನಿರೂಪಣೀಯಂ .

ಕೋಽಹಂ ಕುತೋಽಹಂ ಇತಿ ವಿಚಾರಃ ಸಂಶಯಪೂರ್ವಕಃ ಏವ . ಸ ಚ

ವಾದಿವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿ-ಅಧೀನ ಇತಿ ತತ್ ಅಭಿಮತಪಕ್ಷಾಣಾಂ ಅಸಾಧುತ್ವನಿರೂಪಣಂ ಅಪಿ

ಪ್ರಸ್ತುತ-ಉಪಷ್ಠಂಭಕತಯಾ ಜಿಜ್ಞಾಸು-ಉಪಯೋಗಿತಯಾ ಚ ಭಗವತಾ ಕೃತಂ .
ನ ಪುನಃ ಪರಮತನಿಷೇಧವ್ಯಾಸಿನತಯಾ ಇತಿ ಬೋಧ್ಯಂ .

ಕಿಂಚ ಅಜ್ಞಾನಾದ್ ಅನಾದಿಕಾಲಾತ್ ಆರಭ್ಯ ಭ್ರಾಂತ್ಯಾ ಪ್ರಸಕ್ತಮನಾತ್ಮದೇಹಾದೌ ಆತ್ಮಭ್ರಮಂ

ಅಧ್ಯಾರೋಪಾಪವಾದ-ನ್ಯಾಯಂ ಆಶ್ರಿತ್ಯ ಅಪವದಿತುಂ ವಿಗ್ರಹಾದಿ ಅನಾತ್ಮತ್ವಂ ಭಗವಾನ್

ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯತಿ . ವ್ಯವಹಾರದೃಷ್ಟ್ಯಾಧ್ಯಾರೋಪಃ ಪರಮಾರ್ಥದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಅಪವಾದಃ

ಉಪದೇಶಾದಿವ್ಯವಹಾರಾರ್ಥಂ ಏವ ವ್ಯವಹಾರಪರಮಾರ್ಥದೃಷ್ಟಿಸಮ್ಮೇಳನಂ ಅಪಿ ಅಂಗೀಕ್ರಿಯತೇ . ಏತತ್ ದೃಷ್ಟಿಪರಿಕಲ್ಪನಮೂಲಕಂ ಏವ ಸತ್ತತ್ತ್ವವಿದ್ಯೆ ಕಲ್ಪನಂ ಅಪಿ . ಘಟಾದಯೋ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಾಃ . ರಜ್ಜುಸರ್ಪಾದಯಃ ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕಾಃ

ವಂಧ್ಯಾಪುತ್ರಃ ಶಶಶೃಂಗಾದಯಃ ತು ಅತ್ಯಂತ ಅಸಂತಃ ಇತಿ ಚೈವಂ ಅವಾಂತರವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಕಲ್ಪನಂ ಅಪಿ ಅಜ್ಞಬೋಧನಾರ್ಥಂ ಏವ . ಪರಮಾರ್ಥತಃ ತು ದೇಹಾದಯಃ ವಾ ರಜ್ಜುಸರ್ಪಾದಯಃ ವಾ ಶಶವಿಷಾಣಾದಯಃ ವ ಸರ್ವೇಽಪಿ ವಿಕಲ್ಪನಾಮಾತ್ರತಯಾಽತ್ಯಂತ ಅಸಂತಃ ಏವ . ಅತಃ ಏವಾವಿಗ್ರಹಾದೀನಾಂ ಅತ್ಯಂತ ಅಸತ್ತ್ವಂ

ವೈಜ್ಞಾನಿಕದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಭಗವತಾ “ತಜ್ಜಡಂಹ್ಯಸತ್ ಇತಿ” ಪ್ರತಿಶ್ರುತಂ . ತತ್ತ್ವವಿದೋ ಭಗವತಃ ಶ್ರೀರಮಣಸ್ಯ ತತ್ತ್ವದೃಷ್ಟ್ಯಾ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಕಂ ಜಗದಖಿಲಂ ಆತ್ಮರೂಪಂ ಏವ ಇತಿ ಶಶಶೃಂಗಸಮಾನಂ ಅಸದ್ ಏವ ಭವತಿ . ಏವಂ ಅಸತಃ ಜಗತಃ ಆತ್ಮಸತ್ತಯಾ ಸತ್ತ್ವಕಲ್ಪನೇ ಚ ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕವ್ಯಾವಹಾರಿಕಾದಿಷು ವಸ್ತುಷು ತ್ರಿಷು ಅಪಿ ಸಮಾನತ್ವೇನ ಸತ್ತಾತ್ತ್ವವಿದ್ಯೆಕಲ್ಪನಾಯಾಃ ನ ಅವಕಾಶಃ ಏವ

ಅಖಂಡಸದ್ರೂಪಾತ್ಮದರ್ಶನೇ ಜಾತೇ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದೇಃ ಜಗತಃ ಜಗತ್ತ್ವಮೇವ ವಿನಶ್ಯತಿ .

ತತ್ತ್ವರ್ಥಂ ಆತ್ಮನಿ ತಿರೋಭವತಿ . ತನ್ನಾತ್ರಂ ಚ ತತ್ತ್ವತೋ ನ ಭಿದ್ಯತೇ . ಇದಂ ಏವ ಅಭಿಪ್ರೇತ್ಯ “ಸ್ವರತಿ ಹೃತ್ಸ್ವಯಂ ಪರಮಪೂರ್ಣಸತ್” ಇತಿ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಭೇದಪ್ರತಿಭಾಸಶೂನ್ಯಂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಂ ವಿಚಾರಫಲತಯಾ ಪ್ರಾಗ್ ಅಭಿಹಿತಂ . ಏವಂ ಚ ವಿಗ್ರಹಾದಿಕಾರ್ಯಕರಣಸಂಘಾತೇ ನಾಽಹಂ ನಾಽಹಂ ಇತಿ

ವಿಚಾರೇಣ ನಿಷಿದ್ಧೇ ಮಿಥ್ಯಾ-ಅಹಂಕಾರಬಾಧೇನ ಪರಿಶಿಷ್ಟ-ಅಖಂಡಸದ್ರುಪ
ಅಹಂ

ಸ್ವರೂಪಬೋಧಃ ಪರ್ಯವಸ್ಯತಿ ಇತಿ ಭಾವಃ . ವಿಗ್ರಹೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಧೀತಮಃ ಇತಿ
ನಪುಂಸಕ -ಏಕವದ್ಭಾವಃ .. 22..

ಪರಮಪೂರ್ಣಸತ್ ಅಲಯಸತ್ತಯಾ ಏಕಸತ್ ಇತಿ ನಿರಹಂಭಾಕ್ಯಾಲೀನಸ್ಯ
ಅಹಮಃ ತಸ್ಯ

ಚ ಸ್ಫುರತಿ ಇತಿ ಸ್ಫುರಣಕ್ರಿಯಾಶ್ರಯತ್ವಂ ಅಪಿ ಆವೇದಿತಂ . ಅತಃ ಭವತಿ ಸಂದೇಹಃ
ಸತ್ತಭಾಸಕಂ ಸ್ಫುರಣಾಂತರಂ ಅಸ್ತಿ ನ ವಾ ಇತಿ . ಅಸ್ತಿ ಚೇದ್ ಜಡತ್ವಪ್ರಸಂಗಃ, ನಾಸ್ತಿ
ಚೇತ್ ಅಸತ್ತ ಆಪತ್ತಿಃ ಇತಿ ಇಮಂ ಸಂಶಯಂ ಪರಿಹರ್ತುಂ ಸಚ್ಚಿತೋಃ ಅಭೇದಂ
ಆಹ -

ಸತ್ತಭಾಸಿಕಾ ಚಿತ್ತ್ವ ವೇತರಾ . ಸತ್ತಯಾ ಹಿ ಚಿತ್ ಚಿತ್ತಯಾಹ್ಯಹಂ .. 23..

ಸತ್ತಭಾಸಿಕೇತಿ . ಆತ್ಮಸತ್ತಸ್ಯ ಭಾಸಿಕಾ ಪ್ರಕಾಶಪ್ರಯೋಜಿಕಾ ಇತರಾ ಅನ್ಯಾ ಚಿತ್ತ್ವ
ಅಸ್ತಿ . ನ ಕುತ್ರಾಪಿ ಅಸ್ತಿ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಸತ್ತ ಭಾಸಕಚಿತ್ ಅಂತರಂ ನಾಸ್ತಿ ಇತಿ ಯಾವತ್

ಕುತ ಇತಿ ಅಪೇಕ್ಷಾಯಾಂ ಆಹ - ಸತ್ತಯಾ ಇತಿ . ಹಿ ಯತಃ ಸತ್ತಯಾ ಸತ್ತೇನ ಏವ
ಚಿದ್ಭವತಿ . ಚಿತ್ತಯಾ ಏವ ಹಿ ಅಹಂ ಸದ್ಭವತಿ . ಸಚ್ಚಿತೋಃ ಅಭೇದಾತ್ ಇತಿ ಭಾವಃ

ಸತ್ತಭಾಸಕಚಿದ್-ಅಂತರಂ ಅಸ್ತಿ ಚೇದ್ ತಾದೃಕ್ ಚಿದ್ ಅಂತರಸತ್ತಭಾಸಕಚಿತ್
ಅಂತರಂ

ಅಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಂ . ಏವಮೇವ ತಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಅಪಿ ಸ್ಯಾತ್ ಇತಿ ಅನವಸ್ಥಾ ದುರ್ವಾರಾ
. ಅತಃ ಸದ್

ಏವ ಚಿದ್ ಚಿದ್ ಏವ ಸತ್ ಇತಿ ಸ್ವೀಕಾರ್ಯಂ . ತಥಾ ಚ ಸತ್ತಂ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶಮಾನತ್ವಂ

ಏವ . ಆತ್ಮನಃ ಸರ್ವವಿಶೇಷರಹಿತತ್ವಾತ್ ಸತ್ತಾ ಸಾಮಾನ್ಯರೂಪತ್ವಂ ಏವ, ನತು
ಸತ್ತಾಶ್ರಯತ್ವಂ . ಏವಂ ಚಿತ್ತಂ ಅಪಿ ಸವಿತೃಪ್ರಕಾಶವದ್ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ-ಅವ್ಯರಿಕ್ತಂ

ಏವ, ನ ತು ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾಶ್ರಯತ್ವಂ . ಜ್ಞಾತೃತ್ವಂ ತು ಆತ್ಮನಃ ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿ-ಔಪಾಧಿಕಂ
ಏವ . ಏವಂ ಚ ನ ಅವನಸ್ಥಾದಿದೋಷಪ್ರಸಂಗಃ . ಆತ್ಮನಃ ಸಚ್ಚಿದಂಶಯೋಃ

ಏವ ದೇಹಾದಿಪ್ರಪಂಚೇಷು ಭಾನಂ ನ ಸ್ವತಃ ತೇಷು ಸತ್ತಭಾನೇ ಸಿದ್ಧ್ಯತಃ .
ಜಡತ್ವಾತ್ ಅನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವಾತ್ ಅಸತ್ತ್ವಾತ್ ಚ . “ಅಸದ್ವಾ ಇದಮಗ್ರ ಆಸೀತ್”

ನೈವೇಹ ಕಿಂಚನ ಅಗ್ರೇ ಆಸೀತ್ ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಅನುಭವೇನ ಚ
ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಗಗನ-ಪವನಾದಿಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಆದ್ಯಂತಯೋಃ ಅಸತ್ತಂ ಅವಗಮ್ಯತೇ

ಮದ್ಯಕಾಲೇ ತೇಷಾಂ ಸತ್ತಂ ಪ್ರತೀಯತೇ . ಆದ್ಯಂತಯೋಃ ಅಸದ್ಭೂತಾನಾಂ

ವರ್ತಮಾನದಶಾಮಾತ್ರೇ ಸತ್ವೇನ ಪ್ರತಿಭಾಸಮಾನಾನಾಂ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದೀನಾಂ ಕದಾಚಿದ್

ಅಸತ್ತ್ವಂ ಕದಾಚಿತ್ ಸತ್ತ್ವಂ ಇತಿ ಸದಸದ್ ಉಭಯರೂಪತ್ವಂ ವಕ್ತುಂ ನ ಶಕ್ಯತೇ .
ಸತ್ತ್ವ-ಅಸತ್ತ್ವಯೋಃ ಅನ್ಯೋನ್ಯ-ಪ್ರತಿದ್ವಂದ್ವಿರೂಪತ್ವೇನ ಅನ್ಯತರನಾಶಂ ಅಂತರಾ ನಿವೇಶನ

(bringing to rest, fixing) ಅಸಂಭವಾತ್ . ಏವಂ ಚ ಅವಶ್ಯಂ ಅನ್ಯತರಪ್ರಣಾಶೇ ಸ್ವೀಕರ್ತವ್ಯೇ ವರ್ತಮಾನದಶಾಪ್ರತೀತಸ್ಯ ಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಏವ ಪ್ರಣಾಶಃ ಅಭ್ಯುಪೇಯಃ .
ತಥಾ ಚ ತ್ರಿಷು ಅಪಿ ಕಾಲೇಷು ಅಸತ್ತ್ವಂ ಏವ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ

ನ ಚ ಆದ್ಯಂತಯೋಃ ಪ್ರತೀತಸ್ಯ ಅಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಏವ ಪ್ರಹಾಣಂ ಭವತು . ಏವಂ ಚೇತ್ ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಕಾಲತ್ರಯೇಪಿ ಸತ್ತ್ವಂ ಏವ ಸಿದ್ಧೇತ್ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಂ .
ಆದ್ಯಂತಯೋಃ

ಚಿರತರಂ ಅಸತ್ತ್ವಪ್ರತೀತೇಃ . ಅತಃ ಅಚೀರಪ್ರತೀತಮಧ್ಯಕಾಲಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಏವ ಪ್ರಹಾಣಂ ಶ್ರುತಿಯುಕ್ತಿ-ಅನುಭವಸಿದ್ಧಂ ಇತಿ ದೃಶ್ಯಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಅಸತ್ತ್ವಂ ಸಿದ್ಧಂ .

“ಆದಾವಂತೇ ಚ ಯನ್ನಾಸ್ತಿ ವರ್ತಮಾನೇ ಅಪಿ ತತ್ತಥಾ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಚನಾತ್ ಚ .
ಏವಂ ಚ ಪ್ರಪಂಚ-ಅಸತ್ತ್ವವಾದಿನಾಂ ಕೇಷಾಂಚಿದ್ ಆಚಾರ್ಯಾಣಾಂ ಪಕ್ಷಃ .
ಸತ್ತ್ವಾದಿನಾಂ

ಅಖಂಡಸನ್ನಾತ್ರಂ ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಪಂಚೇ ದೃಶ್ಯತೇ ಇತಿ ಪಕ್ಷಃ . ಸೋಽಪಿ ಉಪಪನ್ನಃ ಏವ .
“ಸದೈವ ಸೋಮ್ಯ ಇದಮಗ್ರ ಆಸೀತ್” ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಭಿಃ ಆದ್ಯಂತಯೋಃ ಸದ್ವಿರೂಪತ್ವಂ ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಂ . ಸ್ಥಿತಿಕಾಲೇ ಚ ಪ್ರಮಾಣಪ್ರವೃತ್ತೌ ಸತ್ತ್ವಾಂ ಸರ್ವಂ ಸತ್ ಇತಿ ಏವ ಪ್ರತೀಯತೇ ಇತಿ ಅನುಭವಸಿದ್ಧಂ . “ಅಸದ್ವಾ ಇದಮಗ್ರ

ಆಸೀತ್” ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಯುಕ್ತೋಃ ಚ ಅನಭಿವ್ಯಕ್ತಸತ್ತಾಕತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕತಯಾ ಚರಿತಾರ್ಥತ್ವೇನ ಸತ್ತ್ವಶ್ರುತಿಯುಕ್ತೋಃ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಪಾದನ-ಅಸಂಭವಾತ್ ಸದಾತನೀ-ಸಾರ್ವತ್ರಕೀ ಸರ್ವವಸ್ತುಸತ್ತಾ ಲಾಘವಾತ್ ಏಕ ಏವ ಇತಿ ಯುಕ್ತಾ .
ಏವಂ

ಸತ್ತಾ-ಏಕೈ ಸಿದ್ಧೇ ಆದಾವಂತೇ ಚ ಕಾರಣಬ್ರಹ್ಮರೂಪಸತ್ತಯಾ ಏವ ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಸತ್ತ್ವಂ ನ ತು ತತ್ ಅತಿರಿಕ್ತಸತ್ತಾಕತ್ವಂ . ಅಖಂಡಸತ್ತ ಸರ್ವತ್ರ ದೃಶ್ಯತೇ ಇತ್ಯಯಂ ಸತ್ತ್ವವಾದಿನಾಂ ಅಭಿಮತಃ ಪಕ್ಷಃ . ಪಕ್ಷದ್ವಯ ಅಪಿ ಕ್ಷೋದಕ್ಷಮಂ ಏವ .
ಪರಂತು ದೇಶಕಾಲಪರಿಚ್ಛಿನ್ನ-ಅನಂತಸತ್ತಾ ಸಮವಾಯಾರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕಾರಿತ್ವಾದಿಕಲ್ಪನಂ ಪಕ್ಷದ್ವಯಬಹಿರ್ಭೂತಂ ಸರ್ವಶ್ರುತಿಯುಕ್ತವಿರುದ್ಧಂ ಅನುಚಿತಂ ಏವ .
ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಸದಸತ್ತ್ವಪಕ್ಷದ್ವಯಂ ಸಪ್ರಯೋಜನಂ ಏವ . ಆತ್ಮತ್ವೇನ್

ಕಲ್ಪಿತೇಷು ದೇಹಾದಿಷು ಅಸತ್ತ್ವಬುದ್ಧ್ಯಾ ಆತ್ಮತ್ವನಿರಾಸದ್ವಾರಾ ಐಕಾತ್ಮ್ಯದರ್ಶನೇ
ಪ್ರಪಂಚಾಸತ್ತ್ವವಾದಃ ಉಪಯುಜ್ಯತೇ . ಏವಂ ಸತ್ತ್ವವಾದೋಽಪಿ . ಕಥಂ ಇತಿ ಚೇತ್
ಅಸದ್ವಾತ್

ಅಸ್ಯ ಅನ್ಯಾರ್ಥತ್ವೇನ ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ನಾಸತ್ತ್ವಂ ಮಂತವ್ಯಂ . ಕಿಂತು ಸರ್ವಂ ಸದ್ ಏವ

ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಅಸತ್ತ್ವನ್ಯಾಪನಾರ್ಥಂ ಸತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ ವಕ್ತವ್ಯಾ ಭವತಿ . ಪ್ರಪಂಚೇ
ಸತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧೌ ತದ್ವಿರೋಧಿತ್ವಾತ್ ಅಸತ್ತ್ವಂ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ . ತತ್ರ ಸತ್ತ್ವಅಪ್ರಸಿದ್ಧೌ
ಚ ಪ್ರತಿಯೋಗಿಪ್ರಸಿದ್ಧಿ-ಅಭಾವೇನ ತತ್ಪ್ರತಿರೋಧಕ ಅಸತ್ತ್ವಂ ಸುತರಾಂ ನ
ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ . ಏವಂ ಸರ್ವತ್ರ ಸತ್ತಯಾ ಪ್ರತಿರುದ್ಧಂ ಅಸತ್ತ್ವಂ ನಿರಾಸ್ಪದಂ ಭವೇತ್ ಇತಿ
ಅಖಂಡ-ಸನ್ಯಾತ್ರ-ಆತ್ಮವಸ್ತುಪರಿಶೇಷೇ ಸಿದ್ಧೇ ದೇಹಾದಿಪ್ರಪಂಚಾಕಾರಸ್ಯ ಪೃಥಕ್
ಅಪ್ರತಿಭಾಸಮಾನರ್ತೇನ ಸಚ್ಚಿನ್ಮಾತ್ರಂ ಅಖಂಡಂ ವಸ್ತು ಏವ ಅಹಂ ಇತಿ
ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾತ್

ಸ್ವಾತ್ಮಪ್ರತಿಷ್ಠಾಸಿದ್ಧಿಃ ಪ್ರಯೋಜನಂ . ಅತಃ ಅಖಂಡಸಚ್ಚಿದ್ರೂಪತ್ವಂ ಆತ್ಮನಃ
ಏವ ನ ಅನ್ಯಸ್ಯ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಂ . ಏವಂ ಆನಂದತ್ವಂ ಅಪಿ . ನ ಆನಂದವತ್ವಂ ಆತ್ಮನಃ .
“ವಿಜ್ಞಾನಂ ಆನಂದಂ ಸ್ಯಾತ್” ಯೋ ವೈ ಭೂಮಾ ತತ್ ಸುಖಂ” “ಏಷ
ಪರಮ ಆನಂದಃ ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಅನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಭ್ಯಃ .
ತಾಂತ್ರಿಕಾಃ ತು ಆತ್ಮನಃ ಧರ್ಮತ್ವೇನ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಾನ್ ಕಥಯಂತಿ . ಆತ್ಮಾ
ಸತ್ತ್ವಧರ್ಮಕೋ ವಾ ಸದ್ರೂಪೋ ವಾ ಇತ್ಯಾದಿವಿವಾದಾತ್ ಪ್ರಾಕ್ ತಾದೃಕ್
ವಿವಾದಾಸ್ಪದೀಭೂತಂ

ಜಡವಿಲಕ್ಷಣಂ ಅನೃತಭಿನ್ನಂ ಸ್ವತಸ್ಸಿದ್ಧಂ ಕಿಂಚಿತ್ ತತ್ತ್ವಂ ವಾದಿಭಿಃ ಸರ್ವೈಃ
ಅಪಿ ಅಂಗೀಕಾರ್ಯಂ ಅಕಾಮೇನ ಅಪಿ . ಅನ್ಯಥಾ ಸ್ಥಿರಸ್ಯ ಕಸ್ಯಚಿತ್
ವಿವಾದಕರ್ತುಃ

ಅಭಾವೇ ಧರ್ಮತ್ವಾದಿಸರ್ವವಿವಾದಲೋಪಪ್ರಸಂಗಃ . ಅತಃ ವಿವಾದಕರ್ತೃತ್ವೇನ
ವಿವಾದಾಭಿಜ್ಞತ್ವೇನ ವಿವಾದಕೃತಜಯಪರಾಜಯರೂಪ ಫಲಭಾಗತ್ವೇನ ಚ
ಸ್ಥಿರಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ಅಭ್ಯುಪೇಯಃ . ಸ ಚ ನ ಕೇನಾಪಿ ನಿರಾಕರ್ತುಂ ಶಕ್ಯತೇ .
ನಿರಾಲಂಬನವಿವಾದಾಸಂಭವಾತ್ . ಸ ಚ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದರೂಪಃ ಇತಿ
ಅನುಭವಸಿದ್ಧತ್ವೇನ

ನ ಕಾರಣಾಂತರಂ ಮಾರ್ಗಣೀಯಂ . ಇದಂ ಅನುಭವಸಿದ್ಧತ್ವಮೇವ “ಚಿತ್ತಯಾ ಹಿ
ಅಹಂ

ಇತಿ” ಭಗವಾನ್ ಆಹ . ಸಚ್ಚಿದ್ರೂಪಃ ಆತ್ಮಾ ಸ್ಥಿರಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ಸರ್ವೈಃ ವಾದಿಭಿಃ
ಅಂಗೀಕಾರ್ಯಃ ಇತಿ ತದರ್ಥಃ . ಅಯಂ ವಿಶೇಷಾರ್ಥಃ ಯದಿ ನ ಅಭವಿಷ್ಯತ್ ತರ್ಹಿ
“ಚಿತ್ತಯಾ ಹಿ ಸತ್” ಇತಿ ಏವ ಪ್ರಯೋಗಃ ಅಭವಿಷ್ಯತ್ . “ಸತ್ತ್ವಭಾಸಿಕಾ

ಚಿತ್ತ್ವವೇತರಾ” ಇತಿ ಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಚಿತ್ ಅಂತರಭಾಸ್ಯತ್ವಪ್ರತಿಕ್ಷೇಪೇ
ಸತ್ತ್ವಾಭಿನ್ನಚಿದ್ಭಾಸ್ಯತ್ವಶಂಕಾಯಾಂ ತದ್ ಅಪೋದನಾರ್ಥಂ ಸತ್ತಯಾ ಹಿ ಚಿತ್
ಚಿತ್ತಯಾ

ಹ್ಯಹಂ ಇತ್ಯಾಹ . ಅಯಂ ಭಾವಃ ಚಿತ್ತ್ವ ರೂಪಲಾಭಃ ಸತ್ತೇನ ಏವ . ತಚ್ಚ ಸತ್ತಂ
ಚಿತ್ತ್ವ ರೂಪಮೇವ ಸೇತ್ತ್ಯತಿ . ಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಚಿದ್ಭಿನ್ನತ್ವೇ ಚಿತಃ ಅಸತ್ತ್ವಪ್ರಸಂಗಾತ್ .
ನ ಚ ಇಷ್ಟಾಪತ್ತಿಃ . ಚಿದ್ ಅಸ್ತಿ ಇತಿ ವ್ಯವಹಾರವಿಲೋಪಾಪತ್ತೇಃ . ಏವಂ ಸತಃ
ಸ್ವರೂಪಲಾಭಶ್ಚ ಚಿತ್ರೈವ . ತಚ್ಚ ಸತ್ತಂ ಚಿದಭಿನ್ನಂ . ಚಿದ್ಭಿನ್ನತ್ವೇ
ಸತಿ ಸತ್ತ್ವ ರೂಪ-ಅಲಾಭಪ್ರಸಂಗಾತ್ . ನ ಚ ಸದಂಶೇನ ಚಿತ್ ಚಿದಂಶೇನ ಸತ್
ಚ ಪರಸ್ಪರಭಾಸ್ಯಭಾಸಕತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಂ . ಆತ್ಮನಃ ನಿರಂಶತ್ವೇನ
ತತ್ರಾಂಶಭೇದಕಲ್ಪನಾ ಅನುಪಪತ್ತೇಃ . ಕಥಂ ತರ್ಹಿ ನಿರ್ವಿಶೇಷಸ್ಯ ನಿರವಯವಸ್ಯ
ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವೇನ ಅತೀಂದ್ರಿಯಸ್ಯ ಆತ್ಮನಃ ಸಚ್ಚಿದ್ರೂಪತ್ವಸಿದ್ಧಿಃ . ಸಚ್ಚಿತೋಃ
ಅಭೇದೇನ ಏವ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶಮಾನತಾಖ್ಯಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಾಕ್ ಉಕ್ತರೀತ್ಯಾ ಸಿದ್ಧೇಃ .
ನನು ನಿರ್ದರ್ಮಕೇ ಆತ್ಮನಿ ಕಥಂ ಸ್ವಯಂ-ಪ್ರಕಾಶಮಾನತಾರೂಪಸತ್ತ್ವಾಶ್ರಯತ್ವಂ
ಸಂಭವತಿ . ನಿರ್ದರ್ಮಕತ್ವಭಂಗಾಪತ್ತೇಃ ಇತಿ ಚೇತ್ . ನ . ಸದ್ರೂಪತ್ವ ಉಕ್ತ್ಯಾ
ಏವ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ . ನನು ಕಥಂ ಸಚ್ಚಿದಾದಿಶಬ್ದಪ್ರತ್ಯಯವಿಷಯತ್ವಂ
ನಾಮಜಾತಿಕ್ರಿಯಾಗುಣವಿಹೀನಸ್ಯ ನಿರ್ವಿಶೇಷಸ್ಯ ಆತ್ಮನಃ . ಸರ್ವೇ ಚ ಶಬ್ದಾಃ
ನಾಮಜಾತ್ಯಾದಿಸಂಬಂಧಸಾಪೇಕ್ಷಂ ಏವ ಅರ್ಥಂ ಬೋಧಯಂತಿ ಇತಿ ನಿಯಮಃ .
ಅತಃ ನ ಚಿದಾದಿಶಬ್ದಪ್ರತ್ಯಯವಿಷಯತ್ವಂ ಆತ್ಮನಃ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ .

“ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಮನಸಾ ಸಹ . ಅನಿರುಕ್ತೇ
ಅನಿಲಯನೇ

ಇತಿ ಚ” ಶ್ರುತಯಃ ಅವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಆತ್ಮನಃ ಆಮನಂತಿ . ಅವ್ಯಪದೇಶ್ಯಸ್ಯ
ಚ ಆತ್ಮನಃ ಅವ್ಯಪದೇಶ್ಯತಾ ಕಥಂ ಇತಿ ಚೇತ್ ಅತದ್ವ್ಯಾವೃತ್ಯಾ ಇತಿ ಗೃಹಾಣ .
ಜಾತಿಗುಣಕ್ರಿಯಾಕುಲಗೋತ್ರಸೂತ್ರವಿಹೀನತ್ವಾತ್ ಅದ್ವಯತ್ವಾತ್ ಅವಿಷಯತ್ವಾತ್
ಆತ್ಮತ್ವಾತ್ ಚ

ಕೇನಾಪಿ ಇದಂತಯಾ ವಿಧಿಮುಖೇನ ವ್ಯಪದೇಶಃ ಸಂಭವತಿ . ಅತಃ ಸತ್ ಇತಿ ಅಸ್ಯ
ಅಸತ್

ನ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಚಿದ್ ಇತಿ ಅಸ್ಯ ಅಚಿತ್ ನ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಆನಂದಂ ಇತಿ ಅಸ್ಯ ಆನಂದಂ
ನ

ಇತ್ಯರ್ಥಃ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ . ಏವಂ ಚ ಅನೃತಜಡದುಃಖಾತ್ಮಕವ್ರಪಂಚವ್ಯಾವರ್ತಕತ್ವಂ
ಆಯಾತಿ . ಪ್ರಪಂಚಸ್ಯ ಅನೃತತ್ವಂ ಪ್ರಾಕ್ ಸ್ಥಾಪಿತಂ . “ವಾಚಾರಂಭಣಂ ವಿಕಾರೋ
ನಾಮಧೇಯಂ ಮೃತ್ತಿಕೇತ್ಯೇವ ಸತ್ಯಂ” ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಭ್ಯಶ್ಚ ತನ್ನಿದ್ಧಂ .

ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧ-ಅನಿತ್ಯಜ್ಞಪ್ತಿರೂಪತ್ವಪ್ರತಿಷೇಧೇನ ಅಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಉಚ್ಯತೇ .

ನಿತ್ಯಜ್ಞಪ್ತಿರೂಪಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ಪರ್ಯವಸ್ಯತಿ .

“ನ ಹಿ ವಿಜ್ಞಾತುಃ ವಿಜ್ಞಾತೇಃ ವಿಪರಿಲೋಪಃ ವಿದ್ಯತೇ ಅವಿನಾಶಿತ್ವಾತ್”

ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತ್ಯಾ ವಿಜ್ಞಾತೃಸ್ವರೂಪವ್ಯತಿರಿಕ್ತನಿತ್ಯಜ್ಞಪ್ತಿಸಿದ್ಧೇಃ . ತಥಾ ಚ

ಅನೃತಜಡದುಃಖವ್ಯಾವೃತ್ಯಾ ಸದ್ ಆದಿಶಬ್ದಾಃ ಆತ್ಮಾನಂ ಬೋಧಯಂತಿ ಇತಿ ಆಕರೇ

ವಿಸ್ತಾರಃ .. 23..

ಏವಂ “ಮಾನಸಂ ತು ಕಿಂ” ಇತಿ ಆರಭ್ಯ ಜೀವಾತ್ಮಪರಿಶೋಧನಂ

ಕೃತಂ . ತೇನ ಚ ಅಯಂ ಅರ್ಥಃ ಪರಿನಿಷ್ಪನ್ನಃ .

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನ-ಉಪಮಾನಶಬ್ದ-ಅರ್ಥಾಪತ್ಯಾದಿಮಾನ-ಅಗಮ್ಯತ್ವಾತ್ ಜ್ಞಾತುಃ

ಸ್ವರೂಪತ್ವೇನ ನಾಸ್ತಿ ಇತಿ ಅಪಲಪಿತುಂ ಅಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ ಚ ಪರಿಶೇಷತಃ

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯ-ಅಂತಃಕರಣಾದಿಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಪ್ರಕಾರೇಣ ಸ್ವಯಂ ಅನ್ವಿಷ್ಯ ತತ್ಪ್ರಾಕ್ಷಿತಯಾ

ಅವಿಷಯೀಭೂತಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ-ಸಚ್ಚಿದಾನಂದರೂಪಃ ಆತ್ಮಾ ಜ್ಞೇಯಃ ಇತಿ .

ಏವಂ ಜೀವಾತ್ಮಪರಿಶೋಧನಂ ಕೃತ್ವಾ ತಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮಾಭಿನ್ನತ್ವಂ ಕಥಯಿತುಂ

ಪರಮಾತ್ಮಪರಿಶೋಧನಂ ಆಹ -

ಈಶಜೀವಯೋರ್ವಿಷಧೀಭಿದಾ . ಸತ್ಸ್ವ ಭಾವತೋ ವಸ್ತು ಕೇವಲಂ .. 24..

ಈಶೇತಿ . ಈಶಜೀವಯೋಃ ಈಶಃ ಸರ್ವಜ್ಞಂ ಸರ್ವಶಕ್ತಂ ಮಾಯಾಶಬಲಂ

ಸರ್ವನಿಯಾಮಕಂ ಚೈತನ್ಯಂ . ಜೀವಃ ಕಿಂಚಿಜ್ಞಂ ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರಕೃಂ

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾಂತಃಕರಣಾದಿ-ಉಪಾಧಿ-ಅವಚ್ಛಿನ್ನಂ ತತ್ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತಂ ವಾ ಚೈತನ್ಯಂ

ತಯೋಃ ಈಶಜೀವಯೋಃ ವೇಷಧೀಭಿದಾ ವೇಷಃ ಉಪಾಧಿಃ ತಸ್ಯ ಧೀಃ

ಭ್ರಾಂತಿಪ್ರತ್ಯಯಃ

ತೇನ ಭಿದಾ ಭೇದಃ ಭವತಿ ಇತಿ ಶೇಷಃ . ಉಪಾಧಿಭ್ರಾಂತಪರಿತ್ಯಾಗೇ ವಿಚಾರೇಣ

ಈಶಜೀವಯೋಃ ಸತ್ಸ್ವ ಭಾವತಃ ಸದ್ರೂಪತ್ವ-ಅವಿಶೇಷಣಾತ್ ತೇನರೂಪೇಣ ವಸ್ತು ಕೇವಲಂ

ಅಖಂಡಂ ಏಕಂ ವಸ್ತು ಶಿಷ್ಯತೇ . ಜೀವೇಶ್ವರಭೇದಕ-ಉಪಾಧಿಭ್ರಮ-ಅಪಗಮೇ ಜೀವತ್ವಂ

ಈಶ್ವರತ್ವಂ ಉಭಯಂ ಅಪಗಚ್ಛತಿ . ಅಖಂಡ-ಸಚ್ಚಿದ್ರೂಪಂ ಅವ್ಯಪದೇಶ್ಯಂ ತತ್ತ್ವಂ

ಏಕಂ ಏವ ಶಿಷ್ಯತೇ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಭಗವತಾ ಶ್ರೀರಮಣೇನ ಜೀವೇಶ್ವರಜಗತಾಂ

ತ್ರಯಾಣಾಂ ಅಪಿ ಅತ್ರ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂ ಉಪದಿಷ್ಟಂ ಇತಿ ವಿಸ್ಪಷ್ಟಂ ಅಧಿಗಮ್ಯತೇ .

ಅನ್ಯಥಾ

ವೇಷಕಲ್ಪನಾ-ಪ್ರಯುಕ್ತಭೇದಂ ಜೀವೇಶ್ವರಯೋಃ ನ ಉಚ್ಯತೆ . ಸತ್ತ್ವಭಾವತಃ ಇತಿ ಚ .

ಅತಃ ವಿಜ್ಞಾಯತೇ ತೇಷಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂ ತದ್ ಅಭಿಮತಂ ಇತಿ . ಅಖಿಲವೇದಾಂತಾನಾಂ

ಅಖಂಡೈಕಾರ್ಥಂ ಇಷ್ಟತ್ವಂ ಚ ಭಗವತಾ ಸೂಚಿತಂ . ವಸ್ತುಕೇವಲಂ ಇತಿ ಉಪದೇಶಾತ್ .

ವಸ್ತುನಃ ಕೇವಲತ್ವಂ ಚ ಜೀವೇಶ್ವರತ್ವ-ಉಪಲಕ್ಷಿತ-ಅಖಂಡವ್ಯಕ್ತಿಮಾತ್ರರೂಪತ್ವಂ ಏವ . ನ ಹಿ ಜೀವೇಶ್ವರಯೋಃ ಅಭೇದಃ ನಾಮ ಕಶ್ಚನ ಸಂಸರ್ಗರೂಪಃ ಸ್ವೀಕ್ರಿಯತೇ

ಅಪಿತು ಜೀವತ್ವ-ಉಪಾಧೇಃ ಈಶ್ವರತ್ವ-ಉಪಾಧೇಶ್ಚ ವಿಚಾರಜನಿತವಿಜ್ಞಾನೇನ ವಿನಾಶೇ ಅಖಂಡೈಕಸಚ್ಚಿನ್ನಾತ್ಮ-ವ್ಯಕ್ತಿಪರ್ಯವಸಾಯಿತ್ವಂ ಏವ .

“ತತ್ತ್ವಮಸಿ” “ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ . ಅತಃ

ಸದ್ವಸ್ತು-ಆಶ್ರಯವಿಷಯಾದ್ ಅನಾದಿ-ಅಜ್ಞಾನಾತ್ ಏವ ಜೀವೇಶ್ವರಜಗದ್ವಿಭ್ರಮೋ ಜಾಯತೇ ಇತಿ ತೇಷಾಂ ಸತ್ತ್ವಭಾವತ್ವನಿರ್ಧಾರಣಾರ್ಥಂ ಅವಶ್ಯಂ ಅಭ್ಯುಪೇಯಂ

ಕಿಂಚ ಈಶಜೀವಯೋಃ ವೇಷಧೀಕೃತೋ ಭೇದಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧಃ .

ಉಭಯಾನುಗತಂ ಸತ್ತ್ವಭಾವತ್ವ-ಉಪಲಕ್ಷಿತ-ಅಖಂಡವ್ಯಕ್ತಿಮಾತ್ರತ್ವಂ

ತು ಶ್ರುತಿವಿದ್ವದ್-ಅನುಭವಮಾತ್ರಗಮ್ಯಂ . ಏವಂ ಚ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿನಾ

ವಿರುದ್ಧಸ್ವಭಾವತ್ವೇನ ಅವಗಮ್ಯಮಾನಯೋಃ ಜೀವೇಶ್ವರಯೋಃ ಏಕವ್ಯಕ್ತಿಮಾತ್ರತ್ವಂ ಯಾವತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದೀನಾಂ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ನ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ಯತೇ ತಾವತ್ ದುರ್ಘಟಂ

ಚಂದ್ರಪ್ರಾದೇಶಿಕತ್ವಾದಿಸ್ಥಲೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದೀನಾಂ ಯಥಾಭೂತಾರ್ಥೌ-ಆವೇದಕತ್ವ(Making known)-ಅಭಾವೇನ ತದ್-ರೀತ್ಯಾ ಸರ್ವತ್ರ ತೇಷಾಂ ಅನಾಶ್ವಾಸಪ್ರತಿಪಾದನದ್ವಾರಾ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ

ಅಪಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಚಾರ್ಯಸಮ್ಮತಂ ಶ್ರೀರಮಣಭಗವದ್-ಅನುಮತಂ ಇತಿ ಚ ವಿಶದಂ .. 24..

ಏವಂ ವೇಷಭ್ರಾಂತಿಪ್ರತ್ಯಯಂ-ಅಂತರಾ ಜೀವೇಶ್ವರಯೋಃ ಭೇದ-ಅನುಪಲಂಭಾತ್ ಉಪಾಧಿಭೂತವೇಷಾಣಾಂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇಣ ಸತ್ತಾಯಾಂ ಪ್ರಮಾಣ-ಅಭಾವಾತ್ ಆವಿದ್ಯಕರ್ತೃ ಸಿದ್ಧೇ

ಪರಿಪೂರ್ಣ-ಸಚ್ಚಿದಾತ್ಮಾ ಜೀವಃ ಇತಿ ಅವದೃತಂ ಭವತಿ . ಏವಂ ಈಶೋಽಪಿ ಇತಿ . ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿ-ಅಪೋಹಮುಖೇನ ತತ್ಸಾಕ್ಷಿತಯಾ ತದ್-ಅಧಿಷ್ಠಾನತಯಾ ಚ ನಿರುಪಾಧಿಕಂ

ಬ್ರಹ್ಮೈವಾಹಂ ಇತಿ ನಿಖಿಲವೇದಾಂತ-ಮೂರ್ಧನ್ಯಭೂತ-ಮಹಾವಾಕ್ಯಾರ್ಥಸಾರಸರ್ವಸ್ವಂ
ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಉಪದಿಶತಿ -

ವೇಷಹಾನತಃ ಸ್ವಾತ್ಮದರ್ಶನಂ . ಈಶದರ್ಶನಂ ಸ್ವಾತ್ಮರೂಪತಃ .. 25..

ವೇಷಹಾನತ ಇತಿ . ವೇಷಹಾನತಃ ಈಶಜೀವಯೋಃ ಯೋ ವೇಷಃ ಉಪಾಧಿಃ ತಸ್ಯ
ಹಾನತಃ ಪ್ರಾಕ್ ಉಕ್ತರೀತ್ಯಾ ವಿಚಾರೇಣ ವಿನಾ ಅಸಂಪಾದನಾತ್ ಸ್ವಾತ್ಮದರ್ಶನಂ
ಯತ್ ಅಖಂಡಸಚ್ಚಿದಾತ್ಮಜ್ಞಾನಂ ತದೇವ ಈಶದರ್ಶನಂ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಂ
ಭವತಿ . ತದ್ ಉಪಪಾದಯತಿ - ಸ್ವಾತ್ಮರೂಪತಃ ಇತಿ . ವಿವೇಕೇನ ಶೋಧಿತಸ್ಯ
ಈಶಸ್ಯ ಶೋಧಿತಸ್ವಾತ್ಮರೂಪತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಸ್ವಾತ್ಮಾ ಚ ಸರ್ವೇಷಾಂ
ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧಃ ಇತಿ ಸ್ವ-ಅಭಿನ್ನಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ನ ಯತನೀಯಂ . ಕಿಂತು
ಅಜ್ಞಾನಜನಿತವೇಷನಿವೃತ್ಯರ್ಥಂ ಏವ . ತತ್ರ ಪ್ರಥಮಂ ಸ್ವಾತ್ಮನಃ ವೇಷಹಾನೇ
ಜಾತೇ

ಪರಮಾತ್ಮನಃ ವೇಷಹಾನಂ ಅಪಿ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ ಇತಿ ನ ತದ್ವೇಷಹಾನಾರ್ಥಂ ಅಪಿ ಪ್ರಥಮ್
ಪ್ರಯತ್ನಃ ಆಸ್ಥೇಯಃ . ಸ್ವಾತ್ಮವೇಷಗ್ರಹಣಮೂಲಕತ್ವಾತ್ ಈಶವೇಷಕಲ್ಪನಸ್ಯ .
ಯದಿ ಸ್ವಾತ್ಮನಃ ವೇಷಗ್ರಹಃ ಅಪನೀತಃ ಭವೇತ್ ತದ್ ಈಶವೇಷಃ ವಾ ಈಶೋ ವಾ
ಜಗದ್ವಾ

ಕಿಮಪಿ ನ ಸ್ವರೂಪಸತ್ತಾಂ ಲಭತೇ . ಅತಃ ಈಶದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಸ್ವಾತ್ಮವೇಷಹಾನಂ
ಅಂತರಾ ನ ಅನ್ಯಾ ಗತಿಃ . ಆತ್ಮಾ ಏವ ಬ್ರಹ್ಮ ಇತಿ ಚ ಸರ್ವೋಪನಿಷದಾಂ ಸಿದ್ಧಾಂತಃ

ಸ್ವಾತ್ಮವಿಚಾರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಈಶದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ನ ಅನ್ಯಃ ಅಸ್ತಿ ಉಪಾಯಃ .
ಸ್ವಾತ್ಮವಿಚಾರಃ

ಏವ ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರಃ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ಸ್ವ-ಅನ್ಯತ್ ಚೇತ್ ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರಃ ಅಪಿ ಅನ್ಯಃ
ಸ್ಯಾತ್ . ಸ್ವ-ಅನ್ಯತ್ನೇ ಸ್ವೀಕೃತೇಽಪಿ ತಾದೃಶಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ನ ವಿಚಾರಾಪೇಕ್ಷಾ
ಭವತಿ . ವಿಚಾರಾತ್ ಪ್ರಾಕ್ ಏವ ಗುರೂಪದೇಶಮಾತ್ರೇಣ ತತ್ಸ್ವರೂಪಸ್ಯ
ನಿರ್ಣೀತತ್ವೇನ

ಸಂಶಯ-ಅಸಂಭವಾತ್ ವಿಚಾರಾಸಂಭವಃ . ಅತಃ ಬ್ರಹ್ಮ-ಅಭಿನ್ನಜೀವವಿಚಾರಃ
ಏವ ಜೀವ-ಅಭಿನ್ನಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಹೇತುಃ . ಸ್ವಾತ್ಮದರ್ಶನಂ ಈಶದರ್ಶನಂ ಇತಿ
ದರ್ಶನಯೋಃ ಅಭೇದಕಥನೇನ ತದ್ವಿಷಯಯೋ ಜೀವೇಶಯೋಃ ಅಪಿ ಅಭೇದಃ
ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ .

ಸ ಚ ಅಭೇದಃ ನ ಜೀವತ್ವ-ಈಶ್ವರತ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಸಂಭವತಿ . ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ .

ಕಿಂತು ಸ್ವಾತ್ಮರೂಪತಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸತ್ತ್ವಭಾವತಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .. 25..

ಪರಿತಿಷ್ಠಿತಂ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಂ ಸಫಲಂ ಪ್ರತಿಜಾನೀತೇ ಭಗವಾನ್ -

ಆತ್ಮಸಂಸ್ಥಿತಿಸ್ವಾತ್ಮದರ್ಶನಂ . ಆತ್ಮನಿರ್ದ್ವಯಾದಾತ್ಮನಿಷ್ಠತಾ .. 26..

ಆತ್ಮಸಂಸ್ಥಿತಿರಿತಿ . ಆತ್ಮನಿ ಸಂಸ್ಥಿತಿಃ ಏವ ಸ್ವಾತ್ಮದರ್ಶನಂ . ನ ಅನ್ಯತ್ .

ಕುತಃ ಇತಿ ಚೇತ್ ಆತ್ಮನಿರ್ದ್ವಯಾತ್ ಆತ್ಮನಃ ಭೇದ-ಅಭಾವಾತ್ . ಏತತ್ ಉಕ್ತಂ ಭವತಿ .

ಘಟಾದಿದರ್ಶನಂ ಇವ ಸ್ವಾತ್ಮದರ್ಶನಂ ನ ಭವತಿ . ವಿಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪತ್ವಾತ್ ಆತ್ಮನಃ

ನ ಖಲು ಯಸ್ಯ ಯತ್ ಸ್ವರೂಪಂ ಭವತಿ ತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾಂತರವಿಷಯತ್ವಂ ಸಂಭವತಿ

ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ಕ್ರಿಯಾವಿರೋಧಾತ್ . ಜ್ಞಾನಾಂತರವಿಷಯತ್ವೇ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಭಂಗ-
ಆಪತ್ತೇಶ್ಚ .

ಯೋ ಹಿ ಜ್ಞಾತಾ ನ ಏವ ದರ್ಶನರೂಪಃ . ತಸ್ಯ ಚ ಸರ್ವಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ ಜ್ಞಾತುಃ

ಜ್ಞಾತ್ಯ-ಅಂತರ-ಅಭಾವಾಚ್ಚ ನ ದರ್ಶನವಿಷಯತ್ವಂ . ತಥಾ ಚ ಶ್ರುತಿಃ .

“ವಿಜ್ಞಾತಾರಂ ಅರೇ ಕೇನ ವಿಜಾನೀಯಾತ್” “ನ ವೇತ್ತಿ ವೇದ್ಯಂ

ನ ಚ ತಸ್ಯ ಅಸ್ತಿ ವೇತ್ತಾ” ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ . ಅತಃ ಚ ಆತ್ಮಭಾವಾಪತ್ತಿಃ ಏವ

ಆತ್ಮದರ್ಶನಂ . ಸ್ವಾಭಾವಿಕೇ ಆತ್ಮಭಾವಾಪತ್ತಿಶ್ಚ ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧಾ ಅಪಿ ಅವಿದ್ಯಯಾ

ಅಪ್ರಾಪ್ತಾ ಏವ ಭವತಿ . ಅತಃ ಅವಿದ್ಯಾಜನಿತವಿಪರೀತಗ್ರಹೇ ವಿದ್ಯಯಾ ಅಪನೀತೇ
ನಾ

ಅಭಿವ್ಯಕ್ಯತೇ ಇತಿ ಆತ್ಮದರ್ಶನಂ ಆತ್ಮಾ ಆಪ್ತಿಃ ವಾ ಉಪಚಾರಮಾತ್ರಂ ಏವ .
ಜ್ಞಾನೇನ

ಅಜ್ಞಾನ-ತತ್ಕಾರ್ಯದೇಹಾದಿ-ಅಧ್ಯಾಸನಿವೃತ್ತೌ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೇ ಯಾ ಸ್ವಾತ್ಮಭಾವಸ್ಥಿತಿಃ

ನಾ ಏವ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠತಾ ಅಪಿ ಭವತಿ . ಆತ್ಮನಿರ್ದ್ವಯಾತ್ ಏವ . ನ ಅನ್ಯಾದೃಶೀ

ಗೃಹಸ್ಥತಾ ಏವ ದೇವದತ್ತಸ್ಯ . ಆತ್ಮನಃ ಅದ್ವಯತ್ವೇನ ಅನನ್ಯತ್ವಾತ್ . ಯಥಾ

ಸ್ವಸ್ವರೂಪ-ಅನನ್ಯತ್ವೇನ ಆತ್ಮದರ್ಶನಂ ಆತ್ಮಭಾವಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಏವ ಸಂಭವತಿ ತೇನ

ಏವ ಹೇತುನಾ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠತಾ ಅಪಿ ಇತಿ ತಾದೃಶಃ ವ್ಯವಹಾರಃ ಅಪಿ ಔಪಚಾರಿಕಃ ಏವ

ಇತಿ ಭಾವಃ . ಅನೇನ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಸ್ಥಿತಿಃ ಅಭಿಹಿತಾ ಕೃತಕೃತ್ಯತಾ ಚ ಸೂಚಿತಾ .

ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ಆತ್ಮನಃ ಅಜ್ಞಾನ-ಆವರಣಂ ಏವ ಬಂಧಃ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ .

ಜ್ಞಾನೇನ ತನ್ನಾಶಃ ಏವ ಮುಕ್ತಿಃ . ನಷ್ಟೇ ಚ ಅಜ್ಞಾನೇ ದೃಶ್ಯಮಾನಃ ವ್ಯವಹಾರಃ

ಸರ್ವೋಽಪಿ ಕೌತುಕಾಯ ಏವ ವಿದುಷಃ .. 26..

ನನು ಕುತಃ ಆತ್ಮಸಂಸ್ಥಿತಿಃ ಏವ ಆತ್ಮದರ್ಶನಂ ಇತಿ ಆಕಾಂಕ್ಷಾಯಾಂ ಆಹ -

ಜ್ಞಾನವರ್ಜಿತಾಽಜ್ಞಾನಹೀನಚಿತ್ . ಜ್ಞಾನಮಸ್ತಿ ಕಿಂ ಜ್ಞಾತುಮಂತರಂ .. 27..

ಜ್ಞಾನವರ್ಜಿತೇತಿ . ಜ್ಞಾನವರ್ಜಿತಾ ವೃತ್ತಿಜ್ಞಾನವರ್ಜಿತಾ ಅಜ್ಞಾನವರ್ಜಿತಾ

ಚ ಯಾ ಚಿತ್ ಚೈತನ್ಯಂ ಜ್ಞಾನ-ಅಜ್ಞಾನವಿಲಕ್ಷಣಂ ಜ್ಞಾನಂ ಆತ್ಮದರ್ಶನಂ

ಭವತಿ . ತತ್ ಜ್ಞಾತುಂ ಅಂತರಂ ಭೇದಃ ನಾಸ್ತಿ ಕಿಂ ? ನ ಅಸ್ತಿ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .
 ಜ್ಞಾತತ್ವ-ಅಜ್ಞಾತತ್ವವಿಲಕ್ಷಣ-ಜ್ಞಪ್ತಿಮಾತ್ರಸ್ವಭಾವಕಂ ಆತ್ಮಾನಂ
 ಅನ್ಯಜ್ಞಾನೇನ ವಿಷಯೀಕರ್ತುಂ ಭೇದಃ ನಾಸ್ತಿ ಇತಿ . ಜ್ಞಾನವರ್ಜಿತತ್ವ-ಉಕ್ತ್ಯಾ
 ಅಜ್ಞೇಯತ್ವಂ ಉಕ್ತಂ . ಅಜ್ಞಾನಹೀನತ್ವ ಉಕ್ತ್ಯಾ ಚ ಜ್ಞೇಯತ್ವಂ ಅಭಿಹಿತಂ .
 ಜ್ಞೇಯತ್ವ-ಅಜ್ಞೇಯತ್ವ-ಉಭಯಶೂನ್ಯಕಥನೇನ ಜ್ಞಾತತ್ವ-ಅಜ್ಞಾತತ್ವವಿಲಕ್ಷಣಂ
 ಏವ ಜ್ಞಾನಂ ಇತಿ ಉಕ್ತಂ ಭವತಿ . ತಚ್ಚ ಜ್ಞಾನಂ ಆತ್ಮರೂಪಂ . ಅತಃ
 ಜ್ಞಾತತ್ವ-ಅಜ್ಞಾತತ್ವ-ಉಭಯಶೂನ್ಯಂ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವಂ ವೇತ್ತುಂ ಜ್ಞಾನಾಂತರಂ ನ
 ಸಂಭವತಿ . ಜ್ಞಾನಾಂತರಂ ಅಸ್ತಿ ಚೇತ್ ತೇನ ಜ್ಞಾತತ್ವಂ ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಸ್ಯಾತ್ .
 ತಥಾ ಚ ಚೈತನ್ಯಭೇದಾಪತ್ತಿಃ . ಕಿಂ ಚ ಆತ್ಮನಃ ಜ್ಞಾತತ್ವ-ಆಪತ್ತಿಶ್ಚ .
 ಜ್ಞಾತತ್ವೇ ಚ ಆತ್ಮನಃ ಜಡತ್ವವಿಕಾರಿತ್ವಾದಯಃ ದೋಷಾಃ ಪ್ರಾದುಷ್ಯಃ . ಅಂತರಂ
 ಇತಿ ಅನೇನ ಜ್ಞಾನಾಂತರವಿಷಯತಾಪಾದಕಭೇದಃ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಸ್ವರೂಪೇ ಆತ್ಮನಿ
 ನಾಸ್ತಿ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧಜ್ಞಾನ-ಪ್ರಕಾಶಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪ-ಅಭಿವ್ಯಕ್ತೌ
 ಜ್ಞಾನಾಂತರ-ಅಪೇಕ್ಷಾ ಚ ನ ಯುಜ್ಯತೇ . ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧಪ್ರಕಾಶಾತ್ಮತ್ವಾತ್ . ನ
 ಖಲು ದೀಪಃ ಸ್ವಸ್ವರೂಪ-ಅಭಿವ್ಯಕ್ತೃರ್ಥಂ ಅನ್ಯದೀಪಪ್ರಕಾಶಂ ಅಪೇಕ್ಷತೇ .
 ನಾಪಿ ಚ ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನವಿಲಕ್ಷಣರೂಪ-ಜ್ಞಾನಾತ್ ಅನ್ಯತ್ ಜ್ಞಾನಂ ಅಸ್ತಿ . ಯೇನ
 ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನೇ ಅಪಿ ಅಪೇಕ್ಷೇತ . ತಥಾ ಚ ಆತ್ಮಾನಂ ಜಾನಾಮಿ ನ ಜಾನಾಮಿ ಇತಿ
 ಏತದ್

ಉಭಯವಿಲಕ್ಷಣಚೈತನ್ಯ-ಮಾತ್ರ ಅವಸ್ಥಿತಿಃ ಯಾ ಪೂರ್ವಾ ಉಕ್ತಾ ಸಾ ಏವ
 ಆತ್ಮದರ್ಶನಂ

ಇತಿ ಭಾವಃ .

“ಅನ್ಯದೇವ ತದ್ವಿದಿತಾತ್ ಅಥೋ ಅವಿದಿತಾತ್ ಅಧಿ”

“ಅವಿಜ್ಞಾತಂ ವಿಜಾನತಾಂ ವಿಜ್ಞಾತಂ ಅವಿಜಾನತಾಂ”

ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ .

ಕಿಂಚ ಅತ್ರ ಅರ್ಥಾಂತರಂ ಅಪಿ .

ಜ್ಞಾತತ್ವ-ಅಜ್ಞಾತತ್ವ-ಉಭಯವಿಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನೈಕರಸೇ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ
 ಶಾಸ್ತ್ರ-ಆಚಾರ್ಯ-ಉಪದೇಶಾದಿನಾ ಲಭ್ಯೇ ಜ್ಞಾತುಂ ಅಂತರಂ ಅನ್ಯತ್ ವಸ್ತು ಅಸ್ತಿ
 ಕಿಂ ? ಆತ್ಮವಿಜ್ಞಾನೇನ ಏವ ಸರ್ವವಿಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತೇಃ . ಕೃತಕೃತ್ಯತ್ವಾಚ್ಚ
 ವಿಜ್ಞೇಯಾಂತರಂ ನ ಅವಶಿಷ್ಯತೇ ಇತಿ .

ನನು ಜ್ಞಾನ-ಅಜ್ಞಾನವಿಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಯದಿ ಜ್ಞಾನಾಂತರಂ ನಾಸ್ತಿ
 ತದಾ “ತತ್ತ್ವ ಮಸಿ” “ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ” “ತದಾತ್ಮಾನಂ

ಏವ ಅವೇತ್” “ಏತಂ ಆತ್ಮಾನಂ ವಿದಿತ್ವಾ” ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಶ್ರುತಯಃ

ಜ್ಞಾನಾಂತರ-ಅಸ್ತಿತ್ವ-ಆವೇದಕಾ ನಿರರ್ಥಿಕಾ ಭವೇಯುಃ ಇತಿ ಚೇತ್ . ನ .

ಅವಿದ್ಯಾಜನಿತವಿಪರೀತಗ್ರಹಣನಿವೃತ್ಯರ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಾಂತರ-ಅಸ್ತಿತಾ-ಆವೇದಕತ್ವಾತ್ ತಾನಾಂ .

“ಜಾನಾಮ್ಯಹಂ ಬ್ರಹ್ಮ” ನ ಜಾನಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಇತಿ ಅವಿದ್ಯಯಾ ಅಂತಃ ಕರಣಾದಿಷು ಲೌಕಿಕೈಃ ವ್ಯವಹಿಯತೇ . ಆತ್ಮಾನಂ ಜ್ಞಾನ-ಅಜ್ಞಾನವಿಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಂ ವಿವೇಕತಃ ಪೃಥಕ್ಯತ್ಯ ಅಪೋಹಾರ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಅಪಿ ಜ್ಞಾನಾಂತರ-ಅಪೇಕ್ಷಯಾ

ಉಪದೇಶಃ ಶ್ರುತಿಷು ಕ್ರಿಯತೇ ನ ಪುನಃ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಪ್ರಕಾಶನಾರ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಾಂತರ-ಅಪೇಕ್ಷಾ ಶ್ರುತಿಭಿಃ ಉಪದಿಶ್ಯತೇ . ಅಂತಃಕರಣಾದೌ ಆತ್ಮತ್ವಭ್ರಾಂತೇಃ ಅಭಾವೇ ಚ ಜ್ಞಾನಾಂತರ-ಉಪದೇಶ-ಆನರ್ಥಕ್ಯಂ ಇಷ್ಟಂ ಏವ . ವಿಪರೀತಗ್ರಹರೂಪ-ನಿಮಿತ್ತ-ಅಭಾವೇ ನೈಮಿತ್ತಿಕ-ಉಪದೇಶಸ್ಯ ಅಪಿ ಅಸಂಭವಾತ್ . ಅತಃ ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನವಿಲಕ್ಷಣ-ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕಂ ಸ್ವರೂಪಂ ಇತಿ ನಾಧು ಏವ . ಏತೇನ ಹೇಯೋಪಾದೇಯವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಂ ಅರ್ಥಾತ್ ಉಕ್ತಂ ಭವತಿ . ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನವಿಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಭೂತತ್ವೇನ ನ ಹೇಯತ್ವಂ ಉಪಾದೇಯತ್ವಂ ವಾ ಶಕ್ಯಂ ವಕ್ತುಂ . ಹೇಯತ್ವ-ಉಪಾದೇಯತ್ವಯೋಃ ಭೇದನಾಪೇಕ್ಷತ್ವಾತ್ .

ಸ್ವಸ್ವಾದ್ ಅನ್ಯತ್ ಹಿ ಹೇಯಂ ಉಪಾದೇಯಂ ವಾ ಭವತಿ . ನ ತು ಸ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಯಂ ಏವ ಹೇಯಂ

ಉಪಾದೇಯಂ ವಾ ಭವತಿ . ಭೇದಾಭಾವಾತ್ . “ಅಸ್ತಿ ಕಿಂ ಜ್ಞಾತುಮಂತರಂ” ಚ ಭೇದಂ ವ್ಯಾವರ್ತಯತಿ ಭಗವಾನ್ . ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನವಿಲಕ್ಷಣತ್ವ-ಉಪದೇಶೇನ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಆತ್ಮನಃ ಹೇಯೋಪಾದೇಯ ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಂ ವ್ಯಕ್ತ-ಅವ್ಯಕ್ತವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಂ ಕಾರ್ಯಕಾರಣವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಂ ಸತ್ತ್ವಾ ಸತ್ತ್ವ ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಂ ಚ ಏಕೇನ

ಭೇದ-ಅಸಂಭವಹೇತುನಾ ಏವ ಭಗವತಾ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ಯ ಉಪದಿಷ್ಟಂ ಇತಿ ಬೋಧ್ಯಂ . ತಥಾ ಚ ಸರ್ವ-ವಿಶೇಷಪ್ರತ್ಯಸ್ತಮಿತ-ಆತ್ಮತ್ವಂ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಇತಿ ಭಾವಃ .. 27..

ಏವಂ ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನವಿಲಕ್ಷಣ-ಜ್ಞಪ್ತಿಮಾತ್ರಸಂಸ್ಥಿತರೂಪಾಂ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಸ್ಥಿತಿಂ ಅಭಿಧಾಯ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿ-ವಿದೇಹಮುಕ್ತೋಃ ಉಭಯೋಃ ಅಪಿ ಆನಂದ-ಆತ್ಮತ್ವಂ ಉಪದೇಷ್ಯಂ

ಉಪಕ್ರಮತೇ -

ಕಿಂ ಸ್ವರೂಪಮಿತ್ಯಾತ್ಮದರ್ಶನೇ . ಅವ್ಯಯಾಽಭವಾಽಪೂರ್ಣಚಿತ್ಸುಖಂ .. 28..

ಕಿಂ ಸ್ವರೂಪಮಿತಿ . ಕಿಂ ಸ್ವರೂಪಂ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಷು ಅಹಂತಯಾ ಭಾಸಮಾನೇಷು

ಮುಖ್ಯಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಂ ಕೀದೃಶಂ ಇತಿ ಪ್ರಾಕ್ ಉಕ್ತದಿಶಾ ವಿಚಾರೇಣ ಆತ್ಮದರ್ಶನೇ ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನವಿಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಸ್ಥಿತಿಲಾಭೇ ಜಾತೇ,ಅವ್ಯಯಂ ನಾಶರಹಿತಂ

ಅಭವಂ ಭವಃ ಸಂಸಾರಃ ತದ್ ರಹಿತಂ ಸಾಂಸಾರಿಕಸುಖದುಃಖೋಭಯವಿಲಕ್ಷಣಂ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಆಪೂರ್ಣಂ ಆನಮಂತಾತ್, ಪುರಸ್ತಾತ್ ಪಶ್ಚಾತ್ ದಕ್ಷಿಣತಃ ಚ
ಉತ್ತರೇಣ-ಅಧಸ್ತಾತ್-ಉಪರಿಷ್ಠಾತ್ ಚ ವ್ಯಾಪಕಂ ಚಿನ್ಮಯಂ ಸುಖಂ
ಅನಾಯಾಸಲಕ್ಷಣಂ

ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ ಇತಿ ಶೇಷಃ .. ಅಥವಾ ಕಿಂ ಸ್ವರೂಪಂ ಯಸ್ಯ ತತ್ ಕಿಂಸ್ವರೂಪಂ ಜ್ಞಾತಂ
ಇತಿ ಅಜ್ಞಾತಂ ಇತಿ ವಾ ನಿರ್ಣೇತುಂ ಅಶಕ್ಯಂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಮಿತಿ ಏವಂ
ಆತ್ಮದರ್ಶನೇ

ಜಾತೇ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಶಿಷ್ಟಂ ಪ್ರಾಗ್ಜ್ಞಾತ್ . ಆತ್ಮದರ್ಶನವತಾಂ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಾನಾಂ
ಸಚ್ಚಿದಾತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧಾ ಇತಿ ಪ್ರಾಜ್ಞಿರೂಪಿತಂ . ಆನಂದಾತ್ಮತ್ವಂ
ತೇನ ಏವ ಸಿದ್ಧಂ ಅಪಿ ವೈಷಯಿಕಸುಖದುಃಖವೈಲಕ್ಷ್ಯಣ್ಯಬೋಧನಾರ್ಥೇ
ಪುನಃ ಉಪದಿಷ್ಟಂ . ಸಾಂಖ್ಯವೈಶೇಷಿಕಾದಯಃ ಹಿ ಮೋಕ್ಷಸುಖಂ ಸಂವೇದ್ಯಂ
ಇತಿ ವಿವದಂತೇ . ಅನ್ಯೇ ಚ ಕೇಚನ ಸ್ವಾನುಭೂತಿ ವಿಷಯಂ ಇತಿ ಮನ್ಯಂತೇ .
ಉಭಯಂ ಅಪಿ ನ ಭಗವದ್-ರಮಣಾಚಾರ್ಯಾನುಮತಂ . ಆಪೂರ್ಣಚಿತ್ತುಖಂ
ಇತಿ ಸುಖಸ್ಯ

ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪತ್ವವರ್ಣನಾತ್ . ಶ್ರುತಿಷು ಚ ಸುಖಸ್ವರೂಪತ್ವಂ ಆತ್ಮನಃ ಅಭಿಹಿತಂ .
ಆತ್ಮಾನಂದಯೋಃ ಅಭೇದೇ ಸಿದ್ಧೇ ಚ ಅನುಭೂತಿವಿಷಯತ್ವಂ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಸಂವೇದ್ಯತ್ವ
ವಾ ನ ಸಂಗಚ್ಛತೇ .

“ಯತ್ರತ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಂ ಆತ್ಮಾ ಏವ ಅಭೂತ್ ತತ್ ಕೇನ ಕಂ ವಿಜಾನೀಯಾತ್” .

“ಯತ್ರ ನ ಅನ್ಯತ್ ಪಶ್ಯತಿ ನ ಅನ್ಯತ್ ಶ್ರುಣೋತಿ ನ ಅನ್ಯದ್ ವಿಜಾನಾತಿ ನ
ಭೂಮಾ” .

“ಭೂಮೈವ ಸುಖಂ ನಾಲ್ಪೇ ಸುಖಂ ಅಸ್ತಿ”

ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ . ಅತಃ ಆತ್ಮಾನಂದಃ ನ ಅನುಭಾವ್ಯಃ . ಕಿಂತು ಅನುಭವರೂಪಃ .
ಅತಃ ಆನಂದಾತ್ಮಕಾತ್ಮಭಾವಾಪತ್ತಿಃ ಏವ ವಸ್ತುತಃ ಆನಂದಾನುಭವಃ . ಆತ್ಮನಿ
ಅನೃತಜಡದುಃಖಾತ್ಮಕತ್ವ-ಭ್ರಮನಿವೃತ್ತೌ ಸ್ವಸ್ವಭಾವಭೂತ-ಆನಂದಾತ್ಮತಾಸ್ಥಿತಿಃ
ಅಧಿಗಮ್ಯತೇ ಮುಕ್ತೇಃ . ಜ್ಞಾನೇನ ಅಜ್ಞಾನನಾಶಪ್ರಯುಕ್ತದೇಹಾದಿ-ಅಭಾವಃ ಹಿ
ಮೋಕ್ಷಃ . ಮೋಕ್ಷೇ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಮನಸಾಂ ಅಭಾವೇನ ಕಥಂ ಆನಂದಾನುಭವಃ
ಶಕ್ಯತೇ

ವರ್ಣಯಿತುಂ ? ಸಮುದ್ರಾತ್ ಉದ್ಭೂತಂ ಉದಕಂ ಪುನಶ್ಚ ಸಮುದ್ರೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಂ
ಯಥಾ ನ ಪೃಥಕ್ತ್ವೇನ ಪ್ರತೀಯತೇ ತಥಾ ಆನಂದಾತ್ಮನಿ ವಿಲೀನಶ್ಚ ಮುಕ್ತಃ ಕಥಂ
ಸ್ವಾಭಿನ್ನಾನಂದಾತ್ಮಕತ್ವಂ ಜ್ಞಾತುಂ ಕ್ಷಮೇತ . ಅತಃ ಮೋಕ್ಷಸುಖಂ ನ ಸಂವೇದ್ಯಂ
ಇತಿ ಸಿದ್ಧಂ .. 28..

ನನು “ಜಕ್ಷನ್ಮೀಡನ್ ರಮಮಾಣ” “ಸೋಶ್ನುತೇ ಸರ್ವಾನ್ಯಾಮಾನ್ಸಹ .
 ಬ್ರಹ್ಮಣಾವಿಪಶ್ಚಿತೇತಿ” . ಸ ಯದಿ ಪಿತೃಲೋಕಕಾಮೋ ಭವತಿ ಇತ್ಯಾದಿ
 ಶ್ರುತಿಷು ಮುಕ್ತಿಸುಖಂ ಸಂವೇದ್ಯಂ ಇತಿ ಪ್ರತಿವಾದಿತಂ . ತಾನಾಂ ಚ ನ
 ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ
 ಭವಿತುಂ ಅರ್ಹತಿ . ಅತಃ ಮಾನಾಂತರ-ಅವೇದ್ಯತ್ವೇ ಅಪಿ ಮುಕ್ತಿ-ಆನಂದಸ್ಯ
 ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯತ್ವಂ
 ಅಭ್ಯುಪೇಯಂ ಏವ . ಲೋಕೇ ಚ ಸುಖೀ ಅಹಂ ಇತಿ ಸುಖಾತ್ಮಕಂ ಆತ್ಮಾನಂ
 ಸ್ವಯಂ ವೇದಯತಃ
 ಇತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ . ಅತಃ ಆನಂದಾತ್ಮಕತ್ವವಚನಾನಾಂ ಅಪಿ ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯತ್ವ-
 ಅರ್ಥಕತಯಾ
 ನೇಯತ್ವಾತ್ ಇತಿ ಆಶಂಕ್ಯ ಆಹ -
 ಬಂಧಮುಕ್ಯತೀತಂ ಪರಂ ಸುಖಂ . ವಿಂದತೀಹ ಜೀವಸ್ತುದೈವಿಕಃ .. 29..
 ಬಂಧೇತಿ . ದೈವಿಕಃ ದೈವೀಸಂಪತ್ತಂಪನ್ನಃ . ಅಥವಾ
 ಜನ್ಮಾಂತರ-ಅರ್ಜಿತಸುಕೃತನಿಕರನಿರ್ಧೂತಪಾಪನಿವಹಃ, ಯದ್ವಾ
 ದೈವಂ ಮುಕ್ತಿ ಸುಖಾನುಭಾವಕಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮ ತತ್ಸಂಪನ್ನಃ . ಅಥವಾ
 ದೈವವಶ-ಆಸಾದಿತಜ್ಞಾನಸಾಮಗ್ರೀಸಂಪನ್ನಃ ದೈವಿಕಃ ಜೀವಃ . ನ ತು
 ಸರ್ವೋಪಪಿ . ತು ಶಬ್ದಃ ದೌರ್ಲಭ್ಯದ್ಯೋತನಾರ್ಥಃ . ಇಹ ಅಸ್ಮಿನ್ ಶರೀರೇ
 ವರ್ತಮಾನೇ ಏವ . ಅಥವಾ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮನಿ . ಯದ್ವಾ ಜೀವದಶಾಯಾಂ ಏವ .
 ಅಥವಾ
 ವಿದ್ಯಾ-ಉತ್ಪತ್ತಿಸಮಕಾಲೇ ಏವ ನ ತು ಕಾಲಾಂತರೇ ದೇಶಾಂತರೇ ಲೋಕಾಂತರೇ
 ಜನ್ಮಾಂತರೇ
 ವಾ . ಬಂಧಮುಕ್ತಿ-ಅತೀತಂ ಬಂಧಮೋಕ್ಷವಿಲಕ್ಷಣಂ ಪರಂ ನಿರತಿಶಯಂ ಸುಖಂ
 ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ-ಏಕಘನಂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಂ ಅಜರಾಮರಂ ಅಭಯಂ ಪದಂ ವಿಂದತಿ
 ಲಭತೇ . ಅಲಬ್ಧತ್ವಭ್ರಮನಿವೃತ್ತಿಂ ಅಶ್ನುತೇ ಇತಿ ಭಾವಃ . ಏವಂಭೂತಸ್ಯ
 ಆತ್ಮನಃ ನಿತ್ಯಪ್ರಾಪ್ತತ್ವಾತ್ .
 “ಬ್ರಹ್ಮ ಏವ ಅಸನ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಅಪ್ಯೇತಿ” “ಬ್ರಹ್ಮವೇದ ಬ್ರಹ್ಮೈವ
 ಭವತಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಭ್ಯಃ . ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ಆತ್ಮನಃ
 ಅಜ್ಞಾನ-ಆವರಣಂ ಏವ ಬಂಧಃ . ತನ್ನಾಶಃ ಏವ ಮುಕ್ತಿಃ . ಬಂಧಸ್ಯ ಸತ್ಯತ್ವೇ
 ಅನಿರ್ಮೋಕ್ಷಪ್ರಸಂಗಾತ್ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂ ಪರ್ಯವಸ್ಯತಿ . ಸದೈಕಸ್ವಭಾವಃ ಆತ್ಮನಿ
 ಬಂಧಃ ಕಲ್ಪಿತಃ . ಕಲ್ಪನಾಕಾಲೇ ಅಪಿ ಸ್ವಭಾವಪ್ರಚ್ಯುತಿಃ ನ ಆತ್ಮನಃ .
 ಸುಖಿತ್ವದುಃಖಿತ್ವಮೂಢತ್ವ-ಜನಿಮರಣಾದಯಃ ಸಂಸಾರಾಃ ಸರ್ವೇ ಅಪಿ ಆತ್ಮನಿ
 ಅಧ್ಯಾರೋಪಿತಾಃ .

ಸುಖಿತ್ವಾದಿಸಂಸಾರ-ಅವಸ್ಥಾಸು ಸರ್ವಾಸು ಅಪಿ ವಿಶೇಷ್ಯತ್ವೇನ ಅನುಗತಃ ಆತ್ಮಾ
ಅವಭಾಸತೇ ಏವ . ಅಧಾಽಪಿ ಸುಖಿತ್ವಾದಿವಿಶೇಷ-ಅಧ್ಯಾರೋಪವಶಾತ್ ಏವ
ಆತ್ಮನಃ

ಸ್ವರೂಪ-ಅವಸ್ಥಾನಂ ನ ಸಂಭವತಿ . ಗುರುಶಾಸ್ತ್ರ-ಉಪದೇಶೇನ ಸ್ವರೂಪ-
ಅವಸ್ಥಾನಂ

ಶ್ರೇಯಃ ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ ಸತಿ ಸುಖಿತ್ವಾದಿಕೃತಸ್ವರೂಪ-ಅನವಸ್ಥಾನಂ ನಿವರ್ತತೇ .

ಅತಃ ಸುಖಿತ್ವದುಃಖಿತ್ವಾದಿ-ವಿಶೇಷ-ಅಧ್ಯಾರೋಪಸಾಪೇಕ್ಷಾ ಏವ ಮುಕ್ತಿಃ .

ಬಂಧ-ಆರೋಪ-ಅಭಾವೇ ಮುಕ್ತಿಃ ಅಪಿ ನ ಅಪೇಕ್ಷಿತಾ ಏವ . ನ ಖಲು ನಿಗಡಬಂಧ-
ಅಭಾವೇ

ನಿಗಡಮುಕ್ತಿಃ ಆವಶ್ಯಕೇ ಭವತಿ . ಯದಿ ದುಃಖಿತ್ವಾದಿಬಂಧಃ ನಾಸ್ತಿ ತದಾ

ಬಂಧನಿವೃತ್ತಿರೂಪಮೋಕ್ಷಃ ಅಪಿ ನಾಸ್ತಿ ಏವ . ಪರಮಾತ್ಮನಿ ಯಸ್ಯ ಕಸ್ಯಚಿತ್

ವಾಸ್ತಾವಿಕತ್ವ-ಅಸಂಭವಾತ್ . ಅತಃ ಬಂಧಭ್ರಾಂತಿನಿವೃತ್ತಿಮಾತ್ರೇ ಮೋಕ್ಷಃ ಅಪಿ

ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಃ ಏವ . ನ ಖಲು ಬಂಧಃ ಭ್ರಾಂತಿಮತ್ವ-ಅವಿದ್ಯಾವತ್ವ-ತದ್-

ಅಭಾವಾಭ್ಯಾಂ

ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ಕಶ್ಚಿತ್ ವಿಶೇಷಃ ಶಕ್ಯತೇ ವಕ್ತುಂ . ಸರ್ವದಾ ತಸ್ಯ

ನಿರ್ವಿಶೇಷಚೈತನ್ಯ-ಏಕರಸಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ . ಅತಃ ಬಂಧಮುಕ್ತಿ-ಅತೀತಂ

ಸುಖಸ್ವರೂಪಂ ಆತ್ಮವಸ್ತು ಏವ ಪರಮಪದಂ ಇತಿ ಭಗವತಾ ಉಪದಿಷ್ಟಂ .

ತದುಕ್ತಂ -

“ನ ನಿರೋಧೋ ನ ಚೋತ್ಪತ್ತಿಃ ನ ಬದ್ಧೋ ನ ಚ ಸಾಧಕಃ .

ನ ಮುಮುಕ್ಷುರ್ನ ವೈ ಮುಕ್ತಃ ಇತ್ಯೇಷಾ ಪರಮಾರ್ಥತಾ .. ಇತಿ

ಕಿಂಚ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಃ ವಿದೇಹಮುಕ್ತವ್ಯವಹಾರಃ ಅಪಿ ಅಜ್ಞಕಲ್ಪಿತ ಏವ ನ

ಪರಮಾರ್ಥಃ .

ಸ್ವಸ್ವಾಭಾವಿಕ-ಆತ್ಮಲಾಭರೂಪೇ ಜ್ಞಾನಫಲೇ ಮುಕ್ತಿಭೇದವಿಶೇಷಸ್ಯ ಅಪಿ

ಅಸಂಭವಾತ್ . ನಾಪಿ ಜ್ಞಾನೋದಯೇ ಜಾತೇ ವಿದೇಹತಾಪತ್ತಿಃ . ಸ್ವವಿರೋಧಿ-

ಅಂಶಸ್ಯ

ಏವ ಜ್ಞಾನೇನ ಬಾಧಿತತ್ವಾತ್ . ಜ್ಞಾನ-ಅಧಿಕಬಲಸ್ಯ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣಃ

ಫಲತ್ವಾತ್ ದೇಹಧಾರಣಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಚ ಉಪಜೀವ್ಯತ್ವೇನ ಜ್ಞಾನ-ಅವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ .

ಉಪಾದಾನಭೂತನಿದ್ರಾನಾಶೇ ಅಪಿ ಸ್ವಪ್ನಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯ ಕಿಂಚಿತ್ ಕಾಲಂ

ಅನುವೃತ್ತಿವದ್

ಅಜ್ಞಾನನಾಶೇ ಅಪಿ ಯಾವತ್ ಪ್ರಾರಬ್ಧಂ ದೇಹಾದಿಪ್ರತಿಭಾಸ ಉಪಪನ್ನಃ ಏವ . ನ

ಚ ಚಿತ್ರವ್ಯಾಘ್ರ ಇವ ದೃಶ್ಯಮಾನಃ ಕೌತುಕಾಯ ಏವ ನ ಬಂಧಾಯ ಭವತಿ .

ಕಥಂ ಇತಿ ಚೇತ್ ? ಸದೇಹಪ್ರತಿಭಾಸಾತ್ ಚ ಅನ್ಯ-ಅಜ್ಞಜನದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಏವ ನ

ತು ಸ್ವದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಭವತಿ . ಸ್ವನಿಶ್ಚಯೇನ ತು ಸ್ವಯಂ ವಿದೇಹಃ ಏವ ಭವತಿ .
 ಅತಃ ಸ್ವರೂಪ-ಅವಸ್ಥಿತೇಃ ಸಮತ್ವೇ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿ-ವಿದೇಹಮುಕ್ತೋಃ ಸ್ವದೃಷ್ಟ್ಯಾ
 ಭೇದಕಲ್ಪನಾ-ಅಸಂಭವಾತ್ . ಅತಃ ನ ಅನಯೋಃ ಸ್ವ-ಅನುಭವತಃ ವಿಶೇಷಃ .
 ನನು ಭೋಕ್ತೃತ್ವ-ಅಭೋಕ್ತೃತ್ವಕೃತಃ ವಿಶೇಷಃ ತಯೋಃ ಸ್ಯಾತ್ .
 ಪ್ರಾರಬ್ಧಭೋಗಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ದೇಹಸ್ಥಿತೇಃ ಇತಿ ಚೇತ್ . ನ . ಭೋಕ್ತೃತ್ವ-ಅಭಿಮಾನೇನ
 ಭೋಗಾಸ್ವಾದನೇ ಭೋಗಕೃತಃ ವಿಶೇಷಃ ಸ್ಯಾತ್ . ನ ತು ಅಸಂಗ-ಉದಾಸೀನ-
 ಆತ್ಮೈಕಾತ್ಮ್ಯಂ
 ಗತಸ್ಯ ವಿದುಷಃ ಅಭಿಮಾನಲೇಶಃ ಅಪಿ ಸಂಭಾವಯಿತುಂ ಶಕ್ಯತೇ . ವಿದುಷಾ
 ಕ್ರಿಯಮಾಣಃ ಸರ್ವವ್ಯವಹಾರಃ ಅಪಿ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿ-ಅಭಿಮಾನಶೂನ್ಯಃ ಇತಿ ನ
 ಅನರ್ಥಾಯ .
 ವ್ಯವಹಾರಕಾಲೇ ಅಪಿ ಸ್ವರೂಪ-ಪ್ರಚ್ಯುತಿ ಅಸಂಭವಾತ್ . ಸರ್ವಭೇದವ್ಯವಹಾರಕಲ್ಪಕೇ
 ಅಜ್ಞಾನೇ ವಿನಷ್ಟೇ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಪರಿಶೇಷೇ ಸಮೇ ಸತಿ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿವಿದೇಹಮುಕ್ತೋಃ
 ನ
 ಅಣುಮಾತ್ರಂ ಅಪಿ ಸ್ವದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಭೇದಃ ಭವತಿ ಇತಿ ಅನ್ಯತ್ರ ವಿಸ್ತರಃ .
 ದೈವಿಕಃ ಇತಿ ಅಸ್ಯ ಅಯಂ ಭಾವಃ . ಆತ್ಮಲಾಭಾರ್ಥಂ ದೈವಂ ಪ್ರಧಾನಂ ಪೌರುಷಂ
 ತು
 ಅಪ್ರಧಾನಂ ಇತಿ . ನ ಖಲು ಕಾರ್ಯಸಾಮಾನ್ಯಂ ಪೌರುಷಮಾತ್ರೇಣ ವಾ
 ದೈವಮಾತ್ರೇಣ ವಾ
 ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ . ಪೌರುಷಸ್ಯ ಅನುಗ್ರಾಹಕತಯಾ ದೈವಾನುಕೂಲ್ಯ-ಅಭಾವೇ ಕಾರ್ಯಂ ನ
 ಸಿದ್ಧಯತಿ
 ಅಧ್ಯಕ್ಷಂ ಇದಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ . ಅತಃ ಏವ ದುದೈವಾನಾಂ ಬಹುಶಃ
 ಕೃತಪ್ರಯತ್ನಾನಾಂ ಅಪಿ
 ನ ಆತ್ಮಲಾಭಃ ಪುರುಷಾರ್ಥೋ ವಾ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ . ತತ್ರ ಕೋ ಹೇತುಃ ?
 ದೈವಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯಂ
 ಏವ ಇತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ . ದೈವಪೌರುಷಯೋಃ ಭೂಯಾನ್ ವಿವಾದಃ ದೃಶ್ಯತೇ
 ವಾದಿನಾಂ
 ಪ್ರಧಾನತ್ವೇ . ಭಗವತಃ ಶ್ರೀರಮಣಸ್ಯ ತು ದೈವಪೌರುಷ-ಉಭಯಸಮ್ಮೇಲನೇನ
 ಏವ
 ಪುರುಷಾರ್ಥಃ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ ಇತಿ ಮತಂ . “ಮಾನಸಂ ತು ಕಿಂ ಮಾರ್ಗಣೇ ಕೃತೇ”
 ಇತಿ ಆರಭ್ಯ “ಕಿಂ ಸ್ವರೂಪಮಿತ್ಯಾತ್ಮದರ್ಶನೇ” ಇತಿ ಏತಾವತ್ ಪರ್ಯಂತಂ
 ಪೌರುಷಪ್ರಯತ್ನರೂಪ-ಆತ್ಮವಿಚಾರಕ್ರಮಃ ಕಥಿತಃ . ಅವಸಾನೇ ಚ ದೈವಂ

ಕಥಿತಂ ಇತಿ ಉಭಯಸಮ್ಮಿಲಿತತ್ವಂ ಭಗವತಃ ಮತಂ ಇತಿ ಶ್ಲಿಷ್ಯತೇ ಏವ .

ಅತಃ ಏವ ಯೋಗೀಶ್ವರೇಣ ಶ್ರೀಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯೇನ ಅಪಿ ಏವಂ ಉಕ್ತಂ .

“ದೈವೇ ಪುರುಷಾಕಾರೇ ಚ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಃ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾ” ಇತಿ . ಅತಃ

ಮನ್ಯಾಮಹೇ ಮಹರ್ಷೇಃ ಮತಂ ಏವ ಬಹುಮತಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಇತಿ . ತಚ್ಚ ದೈವಂ
ಪ್ರಾಕ್ತನಂ ಕರ್ಮ ವಾ ಪ್ರಾಕ್ತನಂ ಪೌರುಷಂ ವಾ ಕಾಲಯದೃಚ್ಛಾನಿಯತಿ-ಆದಿರೂಪಂ
ವಾ

ನವಗ್ರಹಾದಿರೂಪಂ ವಾ ಯಥಾತಥಾ ಭವತು . ನ ತದ್ವಿಶೇಷೇಸು ಆಗ್ರಹಃ . ಪರಂತು
ಅದೃಷ್ಟಸಹಿತೇನ ದೃಷ್ಟಪ್ರಯತ್ನೇನ ಏವ ಪುರುಷಾರ್ಥಲಾಭಃ ಮುಮುಕ್ಷೂಣಾಂ
ಇತಿ .

ಅಥವಾ ದೈವಂ ಅರುಣಾಚಲೇಶ್ವರಶಕ್ತಿಪಾತಃ . ತತಃ ತತ್ಸಂಪನ್ನಃ ದೈವಿಕಃ

ಸ್ವಯಂ ಏವ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀರಮಣಃ . ಅಹಂ ಇವ ಅನ್ಯಃ ಅಪಿ ಏವಂ ಈಶ್ವರ-
ಅನುಗ್ರಹಾತ್

ತತ್ಪದಂ ಅಶ್ನುತೇ ಇತಿ . ಅನ್ಯಥಾ ಮಾನುಷಾಣಾಂ

“ತ್ರಿಭಿರ್ಕೃಣವಾ (ಅವರೋಧಃ) ಜಾಯತ”

ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ದೇವಾದಿ ಋಣಿತ್ವಶ್ಚವಣಾತ್ “ತಸ್ಮಾತ್ ಏಷಾಂ ತನ್ನಪ್ರಿಯಂ ಯತ್

ಏತತ್ ಮನುಷ್ಯಾಃ ವಿದ್ಯುಃ ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ಚ ದೇವಕೃತವಿದ್ಯಾ-ವಿಘ್ನಪ್ರತಿಪಾದನಾತ್
ಕೃತೋಽಪಿ ಪೌರುಷಪ್ರಯತ್ನಃ ವಿಫಲಃ ಏವ ಭವೇತ್ .

ಶ್ರುತಿಃ ಅಪಿ ಆಹ -

“ಯಮೇವೈಷ ವೃಣುತೇ ತೇನ ಲಭ್ಯಃ ತಸ್ಯೈಷ ಆತ್ಮಾ ವಿವೃಣುತೇ ತನೂಂ ಸ್ವಾಂ .”

“ಯಸ್ಯ ದೇವೇ ಪರಾ ಭಕ್ತಿಃ ಯಥಾ ದೇವೇ ತಥಾ ಗುರೌ .

ತಸ್ಯೈತೇ ಕಥಿತಾಹ್ಯರ್ಥಾಃ ಪ್ರಕಾಶಂತೇ ಮಹಾತ್ಮನಃ ..”

ಇತ್ಯಾದಿನಾ . ಇಹ ಇತಿ ಲೋಕಾಂತರಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಂ ವ್ಯವಚ್ಛಿನತ್ತಿ .

“ಇಹ ಚೇದಶಕದ್ಭೋದ್ಧಂ ಪ್ರಾಕ್ ಶರೀರಸ್ಯ ವಿಸ್ರಸಃ .”

“ಇಹ ಚೇದ್ ಅವೇದೀತ್ ಅಥ ಸತ್ಯಮಸ್ತಿ .”

“ಈಶ್ವರಾನುಗ್ರಹಾದೇವ ಪುಂಸಾಂ ಅದ್ವೈತವಾಸನಾ .

ಮಹಾಮಯಕೃತತ್ರಾಣಾ ದ್ವಿತ್ರಾಣಾಂ ಉಪಜಾಯತೇ ..”

ಇತ್ಯಾದಿ ವಚನಾತ್ . ವಿಂದತಿ ಇತಿ ಅನೇನ ಪುರುಷಾರ್ಥ-ಭಾಗಿನಃ ಪುರುಷಸ್ಯ
ದೌರ್ಲಭ್ಯಂ

ದ್ಯೋತಯತಿ . “ಬಹೂನಾಂ ಜನ್ಮನಾಮಂತೇ,” “ಅನೇಕಜನ್ಮಸಂಸಿದ್ಧಃ”

“ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಸಹಸ್ರೇಷು” ಇತ್ಯಾದಿ ವಚನಾತ್ . ತಸ್ಮಾತ್

ಸರ್ವಲಾಭೋತ್ತಮಲಾಭಂ ಉತ ಆತ್ಮಲಾಭಾರ್ಥಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪೌರುಷಪ್ರಯತ್ನೇನ
ಸಹ

ದೈವಾನುಗ್ರಹ ಅಪಿ ಆಸಾದನೀಯಃ ಇತಿ ಭಗವದ್-ಉಪದೇಶಸಾರಃ .

ಪರಿಸಮಾಪ್ತಃ ಸಮಸ್ತಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಾರಸಂಗ್ರಹಭೂತ ಉಪದೇಶಸಾರಃ . ಅಥ ಇದಾನೀಂ

ಸ್ವ-ಉಕ್ತಾರ್ಥೇ ಮುಮುಕ್ಷುಣಾಂ ವಿಶ್ವಾಸಂ ಅಭಿವರ್ಧಯಿತುಂ ಉಪದೇಶಸಾರಸ್ಯ ಅಸ್ಯ

ಆಗಮಸಂಪ್ರದಾಯಪರಿಶುದ್ಧಿಂ ಅಂತೇ ಭಗವಾನ್ ವರ್ಣಯತಿ-

ಅಹಮಪೇತಕಂ ನಿಜವಿಭಾನಕಂ . ಮಹದಿದಂ ತಪೋ ರಮಣವಾಗಿಯಂ .. 30..

ಅಹಮಿತಿ . ಅಹಮಾ ಅಹಮ್ವೇನ ಅಪೇತಕಂ ವರ್ಜಿತಂ ಕರ್ತೃತ್ವ-ಅಭಿಮಾನರಹಿತಂ

ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ನಿರಹಂಭಾವಸಹಜಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಿತಿಕಂ ಇತಿ ಯಾವತ್ . ಅತಃ ಏವ

ನಿಜವಿಭಾನಕಂ ನಿಜಂ ಸ್ವೀಯಂ ಆತ್ಮೀಯಂ ನ ಅನ್ಯಾಪೇಕ್ಷಂ ವಿಭಾನಂ ಪ್ರತಿಭಾನಂ

ಸ್ಫುರಣಂ ಇತಿ ಯಾವತ್ . ಸಹಜ-ಆತ್ಮಸ್ಥಿತೌ ಸ್ವಯಂ ಏವ ಸ್ಫುರಿತಂ ಇತಿ ಭಾವಃ .

ದೈವಿಕತಪಃ ಪ್ರಭಾವಪ್ರಾಪ್ತತ್ವಂ ಆಹ . “ಮಹದಿದಂ ತಪಃ” ಇತಿ . ಮಹತ್

ಬ್ರಹ್ಮ ತದ್ವಿಷಯಕಂ ತದ್ರೂಪಂ ವಾ ಇದಂ-ಅಂತರಂ ಯತ್ ತಪಃ ಜ್ಞಾನಮಯಂ

ತಪಃ ಸಾ

ಏವ ಇಯಂ ಗ್ರಂಥರೂಪಾ ರಮಣವಾಕ್ . ರಮಣಸ್ಯ ವಾಕ್ ವಾಕ್ಯಂ ಉಪದೇಶಃ

ಇತ್ಯರ್ಥಃ .

ನಿರಹಂಭಾವ-ಆತ್ಮಸಹಜಸ್ಥಿತಿ-ಜ್ಞಾನತಪೋರೂಪಃ ಅಯಂ ಶ್ರೀರಮಣ-

ಉಪದೇಶಸಾರಃ

ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಅಹಮಪೇತಕಂ ಇತಿ ಅನೇನ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕತ್ವನಿರಾಸಃ .

ನಿಜವಿಭಾನಕಂ

ಇತಿ ಅನೇನ ಸ್ವಯಂಪ್ರತಿಭಾನ-ವೇದಸಮತ್ವಂ ಅಭಿಮತಂ . “ಮಹದಿದಂ

ತಪಃ” ಇತಿ ಸ್ವೀಯಕರಿನತಪಸ್ಸಂಪಾದಿತತ್ವಂ ಅನಾಯಾಸಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನಮಯತ್ವಂ

ಮುಮುಕ್ಷುಣಾದೇಯಜ್ಞಾನವಿಚಾರ-ಸಾರ-ಸಂಗ್ರಹರೂಪತ್ವಂ ಇತಿ ಏವಂ ಆದಿಕಂ

ಸೂಚಿತಂ .

ರಮಣವಾಕ್ ಇತಿ ಅನೇನ ಮುಮುಕ್ಷುಣಾಂ ಆತ್ಮಸಮತಾಸಂಪಾದಕಂ ಇತಿ

ಧ್ವನಿತಂ .

ಉಪದೇಶಸಾರಾಖ್ಯ-ಉಪನಿಷದ್-ದ್ರಷ್ಟುಃ ಮಹರ್ಷೇಃ ನಾಮಧೇಯ-ಉಲ್ಲೇಖನಂ

ಚ ಇತಿ

ಸರ್ವಂ ರಮಣೀಯಂ .

ಜಯಂತಿ ರಮಣಾಚಾರ್ಯಂ ಪಾದಪಾಥೋಬ್ಜರೇಣವಃ .

ವಿರಜಸ್ಯಾ ವಿರಾಜಂತೇ ಯಚ್ಚಿರಸ್ಯಾ ನರಾಲಯಃ .. 1..

ಅನ್ವಿಷ್ಯ ಖಿನ್ನಾ ವಿಧಿಮಾಯವೌ ಯತ್

ಮಹೋದ್ಯಮೇನಾಪಿ ಮಹಃ ಪುರಸ್ಥಂ .. 1..
ತದೇವ ಯಂ ಶಕ್ತಿನಿಪಾತದಂಭಾತ್
ವವ್ರೇ ಸ್ವಯಂ ತಂ ರಮಣಂ ವ್ಯಣೇಮಃ .. 2..
ಯತ್ಕೃಪಾಲವಮಾತ್ರೇಣ ತೀರ್ಣೋಽಸ್ಮಿ ಭವಸಾಗರಂ .
ಶ್ರೀಗುರೂನ್ ರಮಣಾಭಿಖ್ಯಾನ್ ಪ್ರಣತೋಽಸ್ಮಿ ಶಿವಂಕರಾನ್ .. 3..
ಕ್ಷಬ್ಧಿತತ್ಸಂಧಗಾಂಭೀರ್ಯಂ ಕ್ಷಮೇ ಮಂದಮನೀಷಿತಾ .
ತಥಾಪಿ ಅಸ್ಯಾಃ ಕೃತೇರ್ಮೂಲಂ ರಮಣೇಯನಿರೀಕ್ಷಣಂ .. 4..
ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನಸುಷುಪ್ತತೀತಮಖಿಲಾಧಿಷ್ಠಾನಮಾಭ್ಯಂತರಂ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ ಬ್ರಹ್ಮ ರಸಾಯನಂ ಸುಖಧನಂ ಪೂರ್ಣಂ ಪರಂ ಪಾವನಂ .
ಸ್ವಾತ್ಮಜ್ಯೋತಿರನಾದಿಮಧ್ಯ ನಿಧನಂ ಮಾಯಾವಿಹೀನಂ ಶಿವಂ
ಸರ್ವಜ್ಞಂ ಹೃದಿ ಮೇ ಚಕಾಸ್ತು ಸತತಂ ಸಂಸಾರವಿಚ್ಛಿತ್ತಯೇ .. 5..
ಮುಕ್ತಿಂ ಸಿಷಾಧಯಿಷತಾಂ ಅವನಾಯ ನೃಣಾಂ
ಆನಂದಬೋಧಮಗುಣಂ ಸ್ವಮಪಾಸ್ಯ ರೂಪಂ .
ಭಾಂತಂ ಗುರೋರ್ಭವನಮಂಗಲವಿಗ್ರಹೇಣ
ಶೋಣಾಚಲೈಕ ನಿಲಯಂ ರಮಣಂ ನತಾಸ್ಮಃ .. 6..
ನಿದೋಷಂ ನಿರ್ಗುಣಂ ವಸ್ತು ಲೋಕೇಸ್ಮಿನ್ನೋಪಲಭ್ಯತೇ .
ಅತೋ ಮೇ ಸಾಹಸಂ ಸಂತಃ ಸಹಂತಾಂ ಸ್ಥಿಗ್ಧೇಶತಸಃ .. 7..
ಯಜ್ಞೇಶಮಖಿಪುತ್ರೇಣ ಜಗದೀಶ್ವರಶಾಸ್ತ್ರೀಣಾ .
ಕೃತ್ರಾ ನಾಧುಮುದೇ ಭೂಯಾತ್ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ತತ್ತ್ವ ಸುಬೋಧಿನೀ .. 8..
ಇತಿ ಭಗವಚ್ಛೇಮದ್ರಮಣಮಹರ್ಷೇಃ ಉಪದೇಶಸಾರಸ್ಯ
ಇಂಚಿಕ್ಕೌಲ್ಮಿಗ್ರಾಮವಾಸಿನಾ ಯಜ್ಞೇಶಮಖಿಸೂನುನಾ, ಅಭಯಾಂಬಾಗರ್ಭಸಂಭವೇನ
ಶಾಸ್ತ್ರರತ್ನಾಕರ, ಆತ್ಮವಿದ್ಯಾಭೂಷಣ, ವಿದ್ಯಾಲಂಕಾರ ಬಿರುದಾಲಂಕೃತೇನ
ಜಗದೀಶ್ವರಶಾಸ್ತ್ರೀಣಾ ಕೃತಾ ತತ್ತ್ವ ಬೋಧಿನ್ಯಾಖ್ಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಸಮಾಪ್ತಾ .
ಹೃದಯಕಮಲವಾಸಿನೇ ಶ್ರೀಮತೇ ರಮಣಾಯ ನಮಃ .

Encoded and proofread by Swamini Tattvapriyananda tattvapriya3108 at gmail.com

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

